SANCTORUM PATRUM

OPUSCULA SELECTA.

XXXV.

SANCTORUM PATRUM

OPUSCULA SELECTA

AD USUM PRAESERTIM STUDIOSORUM THEOLOGIAE.

XXXV.

EDIDIT ET COMMENTARIIS AUXIT

H. HURTER S. J.,

S. Theol. et Philos. Doctor, ejusdemque s. Theol. in C. R. Univers. Oenipont. Professor p. o.

Cum Approbatione Celsissimi et Reverendissimi Episcopi Brixinensis et Facultate Superiorum.

OENIPONTI.

LIBRARIA ACADEMICA WAGNERIANA.

1877.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

ET

S. PROSPERI

AQUITANI

DE GRATIA

OPUSCULA SELECTA.

CLERICS LIBRARY
THEOLOGIANS

O. F. M.

LONDINI
apud David Nutt.

PARISIIS
apud P. Lethielleux.

MEDIOLANI
apud Boniardi-Pogliani.

NEO-EBORACI ET CINCINNATI
Fr. Pustet.

OENIPONTI. TYPIS WAGNERIANIS

#977

S. AUR. AUGUSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI
AD
VALENTINUM ABBATEM
ET
MONACHOS ADRUMETINOS
EPISTOLAE DUAE [1]).

Domino dilectissimo et in Christi membris honorando fratri *Valentino* et fratribus, qui tecum sunt, *Augustinus* in Domino salutem.

1. Venerunt ad nos duo juvenes, Cresconius, et Felix, de vestra congregatione se esse dicentes, qui nobis retulerunt, monasterium vestrum nonnulla dissensione turbatum eo quod quidam in vobis sic gratiam praedicent,

---

[1]) Ut argumentum libri s. Augustini *de gratia et libero arbitrio* facilius assequamur, praemittimus duas ejusdem *ad Valentinum et sodales monachos epistolas*, in quibus scribendi illius libri occasionem narrat. Datae sunt altera ante pascha, altera vero post pascha anni, ut videtur, 426. aut 427.

ut negent hominis esse liberum arbitrium; et quod est gravius, dicant, quod in die judicii non sit *redditurus Deus unicuique secundum opera ejus* (Matth. 16, 27). Etiam hoc tamen indicaverunt, quod plures vestrum non ita sentiant, sed liberum arbitrium adjuvari fateantur Dei gratia, ut recta sapiamus atque faciamus; ut cum venerit Dominus *reddere unicuique secundum opera ejus* (Rom. 2, 6), inveniat opera nostra bona, *quae praeparavit Deus, ut in illis ambulemus.* Hoc qui sentiunt, bene sentiunt.

2. *Obsecro itaque vos fratres*, sicut Corinthios obsecravit Apostolus, *per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata* (1. Cor. 1, 10). Primo enim Dominus noster Jesus Christus sicut scriptum est in Evangelio Joannis apostoli, non venit *ut judicaret mundum, sed ut salvaretur mundus per ipsum* (Joan. 3, 17). Postea vero, sicut scripsit apostolus Paulus, judicabit Deus mundum (Rom. 3, 16), quando *venturus est*, sicut tota Ecclesia in symbolo confitetur, *judicare vivos et mortuos.* Si igitur non est Dei gratia, quomodo salvat mundum? Et si non est liberum arbitrium, quomodo judicat mundum? Proinde librum, vel epi-

stolam meam [1]), quam secũm ad nos supradicti attulerunt, secundum hanc fidem intelligite, ut neque negetis Dei gratiam, neque liberum arbitrium sic defendatis, ut a Dei gratia separetis, tamquam sine illa vel cogitare aliquid, vel agere secundum Deum ulla ratione possimus, quod omnino non possumus. Propter hoc enim Dominus, cum de fructu justitiae loqueretur, ait discipulis suis: *Sine me nihil potestis facere* (Joan. 15, 5).

3. Unde supradictam epistolam ad Sixtum romanae Ecclesiae presbyterum contra novos haereticos pelagianos noveritis esse conscriptam, qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari, ut *qui gloriatur*, non *in Domino*, sed in se ipso *glorietur*, hoc est, in homine, non in Domino; quod prohibet apostolus dicens (1. Cor. 3, 21): *Nemo glo-*

---

[1]) Epistolam meam i. e. ad *Sixtum* romanae Ecclesiae presbyterum, qui deinde electus est in romanum pontificem hujus nominis tertius. Fuit ea primum gratulatoria, quod Sixtus anathema inimicis christianae gratiae in populo frequentissimo prior dixerit; deinde exhortatoria, ut pergat eos coercere, vestigare, docere; demum dogmatica est, exponit enim et diluit subtiliora quaedam pelagianorum argumenta probatque gratiae necessitatem ad opera salutaria. De ea mox plura habet n. 3.

rietur in homine. Et alio loco (ibid. 1, 31): *Qui gloriatur*, inquit, *in Domino glorietur.* Illi vero haeretici seipsos a seipsis justos fieri putantes, quasi hoc eis non dederit Deus, sed ipsi sibi, non utique *in Domino*, sed in semetipsis *gloriantur.* Talibus enim dicit apostolus (ibid. 4, 7): *Quis enim te discernit?* Quod ideo dicit, quia de massa illius perditionis, quae facta est ex Adam non discernit hominem, ut eum (Rom. 9, 21) *faciat vas in honorem*, non *in contumeliam*, nisi Deus [1]). Sed quoniam homo carnalis et

---

[1]) Nisi Deus, scil. ut causa princeps, non ut causa unica et adaequata, quae liberam excludat hominis gratia suffulti cooperationem. Licet enim Paulus Rom. 9, 21. dicat: An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? ipse tamen nos etiam docet, Deum in discernendis vasis rationem habere cooperationis humanae scribens 2. Tim. 2, 21: Si quis ergo emundaverit se ab istis (haeresum zizaniis), erit vas in honorem sanctificatum et utile Domino ad omne opus bonum paratum. Quod et s. *Augustinus* concedit, qui aperta discretione Deo tamquam causae principi, post Deum discretionem adscribit voluntati humanae gratia adjutae, et ita quidem, ut ea pendeat a nobis, nostrae sit potestatis. Ita serm. 234. n. 3.: „Discernebamus nos a paganis credendo Christum resurrexisse: si aliquid possumus, a daemonibus nos discernamus“;

inaniter inflatus, cum audisset: *Quis enim te discernit*, posset respondere vel voce, vel cogitatione, et dicere, discernit me fides mea, discernit me oratio mea, discernit me justitia mea; mox apostolus occurrit cogitationibus ejus, et dixit: *Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* (1. Cor. 4, 7). Sic autem gloriantur, quasi non acceperint, qui se a seipsis justificari putant; ac per hoc in semetipsis, *non in Domino gloriantur*.

4. Propter quod ego in hac epistola, quae ad vos pervenit, probavi per testimonia sanctarum Scripturarum, quae ibi potestis inspicere et bona opera nostra, et pias orationes, et rectam fidem nullo modo in nobis esse potuisse, nisi haec acciperemus ab illo, de quo dicit apostolus Jacobus (Jac. 1, 17): *Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum.* Nec quisquam dicat meritis operum suorum, vel meritis orationum suarum, vel meritis fidei suae [1]), sibi traditam Dei gra-

---

serm. 159. n. 6.: „Discerne fidem tuam a daemonibus. Unde eam discernis? . . . . Adde fidei spem.“ Cf. annot. *opusc.* XVI, 135. s.

[1]) Supple *naturalis*; nullis scil. operibus vel orationibus viribus naturae editis obtinemus gratiam;

tiam, ut putetur verum esse, quod illi haeretici dicunt, gratiam Dei secundum merita nostra dari, quod omnino falsissimum est: non quia nullum est meritum, vel bonum piorum vel malum impiorum [*alioquin quomodo judicabit Deus mundum?*] (Rom. 3, 6), sed misericordia et gratia Dei convertit hominem, de qua psalmus dicit (Ps. 58, 11), *Deus meus misericordia ejus praeveniet me*: Ut justificetur impius, hoc est, ex impio fiat justus, et incipiat habere meritum bonum, quod Deus coronabit, quando judicabitur mundus.

5. Multa erant, quae vobis mittere cupiebam; quibus lectis, totam ipsam causam, quae conciliis episcopalibus acta est adversus eosdem pelagianos haereticos, diligentius et plenius nosse possetis; sed festinaverunt fratres, qui ex numero vestro ad nos venerunt, per quos vobis non rescripsimus ista, sed scripsimus. Nullas enim ad nos vestrae caritatis literas attulerunt, tamen suscepimus eos, quoniam simplicitas eorum

---

haeresis quippe *pelagiana* affirmabat, gratiam Dei dari secundum merita *naturalia*. Operibus autem et precibus *ope gratiae* editis nos gratiam uberiorem mereri vel impetrare posse, doctrina est plane catholica, quam mox ipse s. doctor innuit.

satis indicabat, nihil illos nobis potuisse confingere. Ideo autem festinaverunt, ut apud vos agerent pascha, quo possit adjuvante Domino, tam sanctus dies vestram pacem, quam dissensionem potius invenire.

6. Melius autem facietis (quod multum rogo), si ipsum, a quo dicunt se fuisse turbatos, ad me mittere non gravemini. Aut enim non intelligit librum meum, aut forte ipse non intelligitur, quando difficillimam [1]) quaestionem et paucis intelligibilem solvere atque enodare conatur. Ipsa est enim quaestio de gratia Dei, quae fecit, ut homines non intelligentes putarent apostolum Paulum di-

---

[1]) Difficillimam. Est autem haec quaestio difficillima, quia *a.* est psychologica, agitur enim de genesi actuum salutarium: omnis autem quaestio psychologica de genesi idearum et actuum, fatentibus philosophis, gravibus obnoxia est difficultatibus: quia *b.* in hac genesi intervenit elementum supernaturale, virtus gratiae, quae fugit plerumque omnem conscientiae experientiam: quia *c.* ratio haberi debet variae gratiarum distributionis, quae pendet a liberrimo beneplacito Dei: hujus vero teste Paulo Rom. 11, 33. *incomprehensibilia sunt judicia et investigabiles viae:* quia *d. pravum et inscrutabile est cor hominis* Jer. 17, 9, ejusque influxus in omnes nostras deliberationes admodum efficax, sed simul adeo secretus, et occultus, ut sagacem quoque considerationem fugiat.

cere (Rom. 3, 8): *Faciamus mala, ut veniant bona.* Unde apostolus Petrus in secunda epistola sua: *Quapropter*, inquit, *carissimi, haec exspectantes satagite, inviolati et immaculati apud eum reperiri in pace: et Domini nostri patientiam salutem existimantes; sicut et dilectissimus frater noster Paulus secundum eam, quae data est ei, sapientiam scripsit vobis, ut et in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti et instabiles homines pervertunt, sicut et ceteras Scripturas ad proprium suum interitum* (2. Petri 3, 14, 33).

7. Cavete ergo, quod tantus apostolus tam terribiliter dicit, et ubi sentitis vos non intelligere, interim credite divinis eloquiis, quia et liberum est hominis arbitrium, et gratia Dei, sine cujus adjutorio liberum arbitrium nec converti potest ad Deum, nec proficere in Deo. Et quod pie creditis, ut etiam sapienter intelligatis, orate. Et ad hoc ipsum enim, id est, ut sapienter intelligamus, est utique liberum arbitrium. Nisi enim libero arbitrio intelligeremus atque saperemus, non nobis praeciperetur dicente Scriptura (Psal. 93, 8): *Intelligite ergo, qui insipientes estis in populo: et stulti aliquando sapite.* Eo

ipso quippe, quo praeceptum et imperatum est, ut intelligamus atque sapiamus; obedientiam nostram requirit, quae nulla potest esse sine libero arbitrio. Sed si posset hoc ipsum sine adjutorio Dei gratiae fieri per liberum arbitrium, ut intelligeremus atque saperemus, non diceretur Deo: *Da mihi intellectum, ut discam mandata tua.* (Psal. 118, 73.) Neque in Evangelio scriptum esset: *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas* (Luc. 24, 45). Nec Jacobus apostolus diceret: *Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter et non improperat, et dabitur ei* (Jac. 1, 5). Potens est autem Dominus, qui et vobis donet et nobis, ut de vestra pace et pia consensione nunciis celerrimis gaudeamus. Saluto vos non solum meo nomine, sed etiam fratrum, qui mecum sunt, et rogo, ut pro nobis concorditer atque instanter oretis. Sit vobiscum Dominus.

Domino dilectissimo et in Christi membris honorando fratri *Valentino*, et fratribus, qui tecum sunt, *Augustinus* in Domino salutem.

1. Cresconium et Felicem et alium Felicem Dei servos, qui ex vestra congregatione ad nos venerunt, nobiscum egisse pascha

noverit caritas vestra. Quos ideo tenuimus aliquanto diutius, ut instructiores ad vos redirent adversus novos haereticos pelagianos, in quorum errorem cadit, qui putat secundum aliqua merita humana [1]) dari gratiam Dei, quae sola hominem liberat *per Dominum nostrum Jesum Christum.* Sed rursum qui putat, quando ad judicium Dominus venerit, non judicari hominem secundum opera sua, qui jam per aetatem uti potuit libero voluntatis arbitrio, nihilominus in errore est. Soli enim parvuli, qui nondum habent opera propria, vel bona vel mala, secundum solum originale peccatum damnabuntur, quibus per *lavacrum regenerationis* non subvenit gratia Salvatoris. Ceteri autem omnes, qui jam utentes libero arbitrio, sua propria peccata originali peccato insuper addiderunt, si *de potestate tenebrarum* per gratiam Dei non *eruuntur*, nec *transferuntur ad regnum Christi* (Colos. 1, 13), non solum secundum originis, verumetiam secundum propriae voluntatis merita, judicium reportabunt. Boni vero etiam ipsi quidem, non solum secundum suae bonae voluntatis merita praemium consequentur, sed etiam ipsam

---

[1]) *Humana* i. e. naturalia.

bonam voluntatem per Dei gratiam consequuti sunt, ac sic impletur quod scriptum est: *Ira et indignatio, tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum, judaei primum et graeci; gloria autem et honor, et pax omni operanti bonum judaeo primum et graeco* (Rom. 2, 8. 9. 10).

2. De qua difficillima quaestione, hoc est, de voluntate et gratia, non opus habui etiam in hac epistola diutius disputare, quoniam et aliam jam eis dederam, tamquam citius redituris. Et scripsi ad vos etiam librum, quem si adjuvante Domino, diligenter legeritis, et vivaciter intellexeritis, nullas existimo inter vos de hac re dissensiones ulterius jam futuras. Portant autem secum et alia, quae vobis dirigenda esse credidimus, quibus cognoscatis quemadmodum catholica Ecclesia, in Dei misericordia, pelagianae haeresis venena repulerit. Quod enim scriptum est ad papam Innocentium romanae urbis episcopum de concilio provinciae carthaginiensis, et de concilio Numidiae, et aliquanto diligentius a quinque episcopis, et quae ipse ad tria ista rescripsit [1]): item quod papae Zo-

---

[1]) Habes has epistolas in materia de gratia sane graves *opusc.* XVIII, 40. ss.

simo de africano concilio scriptum est, ejusque rescriptum ad universos totius orbis episcopos missum [1]): et quod posteriori concilio plenario totius Africae contra ipsum errorem breviter constituimus, ut supra memoratum librum meum, quem modo ad vos scripsi: haec omnia et in praesenti legimus cum ipsis, et per eos misimus vobis.

3. Legimus eis etiam librum beatissimi

---

[1]) Zosimi rescriptum ad universos totius orbis episcopos *Tractoria* dictum periit. In eo, teste Mario Mercatore et Baluzii pag. 134. perdamnatus est Coelestius, et ea continentur capitula, de quibus a Paulino diacono fuerat accusatus, et omnis ejus sicut etiam Pelagii magistri causa. Missum autem fuit (418.) ad orientales ecclesias, Aegypti diocesim, Constantinopolim, Thessalonicam, Hierosolyma etc. Exegit Zosimus pro sua auctoritate, ut omnes episcopi hanc condemnationis sententiam subscriberent, quod eleganter Prosper in l. *contra Collatorem* n. 57. his expressit verbis: „Africanorum conciliorum decretis beatae recordationis papa Zosimus sententiae suae robur annexuit, et ad impiorum detruncationem gladio Petri dexteras omnium armavit.“ Qui vero subscribere detrectarunt, ut Julianus et nonnulli alii episcopi, summi pontificis auctoritate depositi et imperialibus legibus ex omni Italia expulsi sunt. Liber autem, quem Augustinus pro his monachis scripsit et cujus hic meminit, est liber *de gratia et libero arbitrio*, quem in hoc tomulo exhibemus. Librum s. Cypriani *de oratione dominica*, quem hic laudat, habes *opusc.* t. II.

martyris Cypriani de *Oratione Dominica*, et ostendimus, quemadmodum docuerit omnia, quae ad mores nostros pertinent, quibus recte vivimus, a *Patre nostro, qui in coelis est*, esse poscenda, ne de libero praesumentes arbitrio, a divina gratia decidamus. Ubi etiam demonstravimus, quomodo admonuerit idem gloriosissimus martyr etiam pro inimicis nostris, qui nondum in Christum crediderunt, nos, ut credant, orare debere. Quod utique inaniter fieret, nisi ecclesia crederet, etiam malas atque infideles hominum voluntates per Dei gratiam in bonum posse converti. Sed hunc librum sancti Cypriani, quia dixerunt etiam illic apud vos esse, non misimus. Meam quoque epistolam ad Sixtum romanae ecclesiae presbyterum datam, quam secum ad nos attulerunt, legimus eum eis, et ostendimus adversus eos esse conscriptam, qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari, hoc est, adversus eosdem pelagianos.

4. Quantum ergo potuimus, egimus cum istis et vestris et nostris fratribus, ut in fide sana catholica perseverent: quae neque liberum arbitrium negat, sive in vitam malam sive in bonam [1]), neque tantum ei tribuit, ut

[1]) *Sive in vitam malam sive in bonam.* Notetur haec arbitrii sub gratia constituti, gratia

sine gratia Dei valeat aliquid, sive ut ex malo convertatur in bonum, sive ut in bono perseveranter proficiat, sive ut ad bonum sem-

---

praeventi et aucti, flexibilitas, qua pro nutu se ad bonum vel ad malum vertere potest: quae non bene conciliatur cum gratia physice *praemovente* et *praedeterminante*, qua posita *indeclinabiliter* ad bonum voluntas se convertit. Similia habet ep. 47.: „Fides sana catholica neque liberum arbitrium negat *sive in vitam malam*, *sive in vitam bonam:* neque tantum ei tribuit, ut sine Dei gratia valeat aliquid.“ Ceterum vix melius, quam hic fit a s. Augustino, explicatur harmonia gratiae cum libero arbitrio. Hominis arbitrium est flexibile ad malum et ad bonum, sed quia ex sese tantum viribus naturalibus pollet, nihil, quod ad ordinem supra naturam positum spectat, potest. Jam vero gratia subministrat vires supernaturales, sufficientiam in ordine supernaturali, hinc arbitrium flexibile hisce viribus uti potest ad bonum salutis. „Sicut voluntas, inquit s. Bonaventura *in 2. sent.* dist. 26. q. 6. a. 1., movet seipsum ad opera naturalia, sic adjuta per gratiam movet seipsam ad opera meritoria.“ Sed gratia non solum subjective novas suppeditat vires ad supernaturaliter cogitandum et volendum, verum etiam sicut concupiscentia illicio suo nititur voluntatem pertrahere ad consensum peccati, ita gratia et illustrationibus suis intellectus dissipat tenebras, perversa corrigit judicia et illecebris suis corrigit palatum per peccatum corruptum, ut jam sapiat bonum, quod ante desipuit: desipiat malum, quod ante placuit, atque ita voluntas prudenter eligat verumque bonum sectetur.“

piternum perveniat, ubi jam non timeat, ne deficiat. Vos quoque, carissimi, etiam in hac Epistola exhortor, quod nos omnes exhortatur apostolus, *non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad temperantiam, sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei* (Rom. 12, 3).

5. Attendite quid per Salomonem moneat Spiritus sanctus: *Rectos cursus*, inquit, *fac pedibus tuis, et vias tuas dirige, ne declines in dexteram, neque in sinistram; averte autem pedem tuum a via mala. Vias enim, quae a dextris sunt, novit Dominus: perversae vero sunt, quae a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet* (Prov. 4, 26). In his verbis sanctae Spiriturae considerate, fratres, quia si non esset liberum arbitrium, non diceretur: *Rectos cursus fac pedibus tuis, et vias tuas dirige, ne declines in dexteram, neque in sinistram.* Et tamen sine Dei gratia, si posset hoc fieri, non postea diceretur [1]): *Ipse autem rectos faciet cursus tuos, et itinera tua in pace producet.*

---

[1]) Aurea est haec s. Augustini regula interpretandi s. Scripturam: interpretatio scil. debet esse *harmonica*, seu talis, ut harmonia doctrinae prae oculis habeatur. Proinde in quaestione *de genesi*

6. Nolite ergo declinare in dexteram, neque in sinistram: quamvis laudentur viae, quae a dextris sunt, et vituperentur, quae sunt a sinistris. Hoc est enim, quod addidit: *Averte*

---

actus salutaris. ea testimonia, in quibus sermo est de libero arbitrio, non licet *exclusive* sumere, ut negetur gratiae necessitas vel vindicetur sufficientia ad bonum salutare per se libero arbitrio: sed neque ea effata, quae summopere inculcant gratiae necessitatem, uti sunt: Joan. 6, 44: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater . . .* traxerit eum; Philip. 2, 13: *Deus est, qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate*; Ez. 36, 27.: *Faciam, ut in praeceptis meis ambuletis*; 1. Cor. 4, 7.: *Quis te discernit? quid autem habes, quod non accepisti* etc., exclusive accipere licet, ac si non esset liberi arbitrii sub gratia hac constituti eaque adjuti pro flexibilitate sua sive in bonum sive in malum (cf. n. praec.) venire, operari bonum, Dei praecepta facere, se facere vas in honorem, se ab aliis discernere etc. Cf. infra *de gratia et lib. arb.* c. 15. Hujus vero harmoniae videntur nonnulli nimis facile oblivisci, cum in quaestione de genesi actus salutaris ea tantum soleant urgere testimonia, quae de gratia agunt. Eadem interpretandi regula servanda quoque est in interpretandis effatis s. Augustini quod summi est momenti ad assequendam geminam Augustini mentem circa gratiae efficaciam: proinde non ita tenaciter inhaerere licet effatis nonnullis, in quibus admodum extollit gratiae virtutem, ut interim eorum obliviscamur testimoniorum, in quibus jura tuetur libertatis.

autem pedem tuum a via mala, hoc est a sinistra: quod manifestat in consequentibus dicens: *Vias enim, quae a dextris sunt, novit Dominus: perversae vero sunt, quae a sinistris sunt.* Eas utique vias ambulare debemus, quas novit Dominus; de quibus in psalmo legitur: *Novit Dominus vias justorum, et via impiorum peribit* (Psal. 1, 6). Hanc enim non novit Dominus, quia sinistra est; sicut dicturus est etiam illis ad sinistram constitutis: *Non novi vos* (Matth. 7, 32). Quid est autem, quod ille non novit, qui utique novit omnia sive bona hominum, sive mala? Sed quid est: *Non novi vos*, nisi: tales vos ego non feci? Quemadmodum illud, quod dictum est de ipso Domino Jesu Christo, quia *non noverat peccatum* (2. Cor. 5, 21), quid est *non noverat*, nisi quia non fecerat? Ac per hoc, quod dictum est, *vias, quae a dextris sunt, novit Dominus*, quomodo intelligendum est, nisi quia ipse fecit vias dextras, id est vias justorum, quae sunt utique opera bona, *quae praeparavit Deus*, sicut dicit apostolus, *ut in illis ambulemus?* (Eph. 2, 10). Vias autem sinistras perversas, id est vias impiorum, non utique novit, quia non eas ipse fecit homini, sed homo sibi. Propter quod dicit: *Odivi autem ego per-*

versas vias malorum, ipsae sunt a sinistris.

7. Sed respondetur nobis, cur ergo dixit: *Ne declines in dexteram, neque in sinistram:* cum potius dicere debuisse videatur: tene dexteram, et ne declines in sinistram, si bonae sunt viae, quae a dextris sunt? Cur putamus, nisi quia ita viae sunt bonae, quae a dextris sunt, ut in dexteram tamen declinare non sit bonum? Declinare quippe ille est intelligendus in dexteram, quia bona ipsa opera, quae ad vias dexteras pertinent, sibi vult assignare, non Deo. Et ideo cum dixisset: *Vias enim, quae a dextris sunt, novit Dominus, perversae autem sunt, quae a sinistris sunt*: tamquam diceretur ei: quomodo ergo non vis, ut declinemus ad dexteram? secutus adjunxit: *Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.* Sic ergo intellige, quod tibi praeceptum est: *Rectos cursus fac pedibus tuis, et vias tuas dirige* (Prov. 6, 26), ut noveris, cum hoc facis, a Domino Deo tibi praestari, ut hoc facias; et non declinabis ad dexteram, quamvis ambules in viis dexteris, non confidens in virtute tua: et ipse erit virtus tua, qui rectos faciet cursus tuos, et itinera tua in pace producet.

8. Quapropter, dilectissimi, quicunque dicit, voluntas mea mihi sufficit ad facienda opera bona, declinat in dexteram. Sed rursus illi, qui putant bonam vitam esse deserendam, quando audiunt sic Dei gratiam praedicari, ut credatur et intelligatur voluntates hominum ipsas ex malis bonas facere, ipsas etiam, quas fecerit, custodire, et propterea dicunt: *Faciamus mala, ut veniant bona* (Rom. 3, 2), in sinistram declinant. Ideo vobis dixit: *Non declinetis in dexteram, neque in sinistram*, hoc est, non sic defendatis liberum arbitrium, ut ei bona opera sine Dei gratia tribuatis: nec sic defendatis gratiam, ut quasi de illa securi, mala opera diligatis; quod ipsa gratia Dei avertat a vobis. Talium quippe verba sibi proponens apostolus ait: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet* (Rom. 6, 1)? atque his verbis hominum errantium et Dei gratiam non intelligentium, respondit, ut debuit dicens: *Absit. Si enim mortui sumus peccato, quomodo vivemus in eo?* Nihil potuit dici brevius et melius. Quid enim nobis gratia Dei utilius confert in hoc praesenti seculo maligno, nisi ut moriamur peccato? Ac per hoc ipsi gratiae invenietur ingratus, qui propter illam vult vi-

vere in peccato, per quam morimur peccato. Deus autem, qui dives est in misericordia, det vobis et sanum sapere et usque in finem proficienter in bono proposito permanere. Hoc pro vobis, hoc pro nobis, hoc pro omnibus, qui vos diligunt, et pro eis, qui vos oderunt, instanter in pace fraterna et vigilanter orate. Deo vivatis. Si quid de vobis mereor, veniat ad me frater Florus [1]).

---

[1]) Hunc *Florum* respiciunt etiam verba illa superioris epistolae n. 6.: „Melius autem facietis, quod multum rogo, si ipsum, a quo dicunt se fuisse turbatos, ad me mittere non gravemini.“ Quo pacto autem fuerit perturbationis auctor, exponit Valentinus in *ep. ad Augustinum* (inter hujus ep. 216.) data, quam ipse Florus s. episcopo reddidit, cum sui abbatis jussu una cum aliquot aliis monachis eum adiit.

S. AUR. AUGUSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI
DE
GRATIA ET LIBERO ARBITRIO
AD
ABBATEM VALENTINUM
ET
CUM ILLO MONACHOS ADRUMETINOS.
LIBER [1].

CAPUT I.

Occasio et argumentum libri.

1. Propter eos, qui hominis liberum arbitrium sic praedicant et defendunt, ut Dei gratiam, qua vocamur ad eum et nostris malis meritis liberamur, et per quam bona merita comparamus, quibus ad vitam perveniamus aeternam, negare audeant et conentur auferre; multa jam disseruimus literisque mandavimus, quantum nobis Dominus do-

[1] De hoc libro ita scribit Augustinus *retractat.* l. 2. c. 66: „Propter eos, qui, cum defen-

nare dignatus est. Sed quoniam sunt quidam, qui sic gratiam Dei defendunt, ut negent hominis liberum arbitrium: aut quando gratia defenditur, negari existiment liberum arbitrium: hinc aliquid scribere ad vestram caritatem, Valentine frater et ceteri, qui simul Deo servitis, compellente mutua caritate curavi. Nunciatum est enim mihi de vobis, fratres, ab aliquibus, qui in vestra congregatione sunt et ad nos inde venerunt, per quos et ista direximus, quod de hac re dissensiones in vobis sint. Itaque dilectissimi, ne vos perturbet hujus quaestionis obscuritas, moneo vos primum, ut de iis, quae intelligitis, agatis Deo gratias; quicquid est autem, quo pervenire nondum potest vestrae mentis intentio, pacem inter vos et caritatem servantes, a Domino, ut intelligatis, orate. Et donec vos ipse perducat ad ea, quae nondum intelligitis, ibi ambulate, quo

---

ditur Dei gratia, putantes negari liberum arbitrium, sic ipsi defendunt liberum arbitrium, ut negent Dei gratiam, asserentes eam secundum merita nostra dari, scripsi librum, cujus titulus est, *de gratia et libero arbitrio.* Ad eos autem scripsi monachos adrumetinos, in quorum monasterio de hac re coeperat esse contentio, ita ut me consulere eorum aliqui cogerentur.« Cf. etiam supra epist. priorem n. 1. et 2. Scriptus autem est hic liber anno Christi 426. aut 427.

pervenire potuistis. Hoc admonet apostolus Paulus, qui cum dixisset nondum se esse perfectum, paulo post ait: *Quotquot ergo perfecti hoc sapiamus* (Philip. 3, 15), id est, ita nos esse perfectos, ut nondum ad perfectionem, quae nobis sufficit, venerimus: continuoque subjunxit: *Et si quid aliter sapitis, hoc quoque vobis Deus revelabit: verumtamen in quod pervenimus, in eo ambulemus.* Ambulando quippe *in quod pervenimus*, et quo nondum pervenimus, pervenire poterimus, Deo nobis revelante si quid aliter sapiamus, si ea, quae jam revelavit, non relinquamus.

CAPUT II.

Liberum arbitrium esse in homine probant praecepta divina. Praecepta data esse ne sit excusatio de ignorantia. Peccatores, qui se excusare de Deo audent, arguuntur, quia liberum arbitrium habent.

2. Revelavit autem nobis per Scripturas suas sanctas, esse in homine liberum voluntatis arbitrium. Quomodo autem revelaverit commemoro vos, non humano eloquio, sed divino. Primum, quia ipsa divina praecepta homini non prodessent, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens ad promissa praemia perveniret. Ideo enim data

sunt, ut homo excusationem de ignorantia non haberet, sicut Dominus dicit in evangelio de judaeis: *Si non venissem et locutus eis fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo* (Joan. 15, 22). De quo peccato dicit, nisi de illo magno, quod praesciebat eorum futurum, quando ista dicebat, id est, quo eum fuerant occisuri? Neque enim nullum habebant peccatum, antequam Christus venisset in carne ad eos. Item dicit apostolus: *Revelatur ira Dei de coelo in omnem impietatem et injustiam hominum eorum, qui veritatem in iniquitate detinent; quia quod notum est Dei, manifestum est in illis: Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ejus a creatura mundi per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus ac divinitas, ut sint inexcusabiles* (Rom. 1, 18. ss.). Quomodo dicit *inexcusabiles*, nisi de illa excusatione, qua solet dicere humana superbia: Si scissem, fecissem; ideo non feci, quia nescivi? aut, si scirem, facerem; ideo non facio, quia nescio? Haec eis excusatio tollitur, quando praeceptum datur, vel scientia non peccandi manifestatur.

3. Sed sunt homines, qui etiam de ipso

Deo se excusare conantur, quibus dicit apostolus Jacobus: *Nemo cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentor. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum. Peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem* (Jacob. 1, 13. ss.). Item de ipso Deo se excusare volentibus respondet liber proverbiorum Salomonis: *Insipientia viri violat vias ejus, Deum autem causatur in corde suo* (Prov. 19, 3). Et liber Ecclesiasticus dicit: *Ne dixeris quia propter Deum recessi, quae enim odit, ne facias. Ne dixeris, quia ipse me induxit: non enim opus habet viro peccatore. Omne exsecramentum odit Dominus, et non est amabile timentibus eum. Ipse ab initio fecit illum, et reliquit illum in manu consilii sui. Si volueris, conservabis mandata, et fidem bonam placiti. Apponet tibi ignem et aquam, ad quodcunque volueris, extende manum tuam. In conspectu hominis vita et mors, et quodcunque placuerit, dabitur ei* (Eccl. 15, 11). Ecce apertissime videmus expressum liberum humanae voluntatis arbitrium.

4. Quid illud, quod tam multis locis omnia mandata sua custodiri et fieri jubet Deus? Quomodo jubet, si non est liberum arbitrium? Quid beatus ille, de quo psalmus dicit, quod *in lege Domini fuit voluntas ejus?* (Psal. 1, 2), nonne satis indicat voluntate sua hominem in lege Dei consistere? Deinde tam multa mandata, quae ipsam quodammodo nominatim conveniunt voluntatem; sicut est: *Noli vinci a malo* (Rom. 12, 21): et alia similia, sicut sunt: *Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus* (Psal. 31, 9). Et, *Noli repellere consilia matris tuae* (Prov. 1, 8). Et, *Noli esse sapiens apud te ipsum* (Prov. 3, 7). Et, *Noli deficere a disciplina Domini* (Ibid. 2). Et, *Noli negligere legem* (Ibid. 22). Et, *Noli abstinere benefacere egenti* (Ibid. 27). Et, *Noli fabricare in amicum tuum mala* (Ibid. 29). Et, *Noli intendere fallaci mulieri* (Prov. 5, 2). Et, *Noluit intelligere ut bene ageret* (Ps. 35, 4). Et, *Noluerunt accipere disciplinam* (Prov. 1, 29): et innumerabilia talia in veteribus libris divinorum eloquiorum quid ostendunt, nisi liberum arbitrium voluntatis humanae? In libris etiam novis evangelicis et apostolicis quid aliud ostenditur, ubi dicitur: *Nolite vobis condere thesauros in*

terra (Matth. 6, 19). Et, *nolite timere eos, qui occidunt corpus* (Matth. 10, 28). Et, *Qui vult venire post me, abneget semetipsum* (Matth. 16, 24). Et, *Pax in terra hominibus bonae voluntatis* (Luc. 2, 24). Et quod dicit apostolus Paulus (1. Cor. 7, 36. et 37): *Quod vult faciat, non peccat, si nubat: qui autem statuit in corde suo non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, et hoc statuit in corde suo servare virginem suam, bene facit.* Item dicit: *Si autem volens, hoc facio, mercedem habeo* (1. Cor. 9, 17). Et alio loco: *Sobrii estote juste, et nolite peccare* (1. Cor. 15, 34). Et iterum: *Ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit et perficiendi* (2. Cor. 8, 11). Et ad Timotheum dicit: *Cum enim in deliciis egerint in Christo, nubere volunt* (1. Tim. 5, 11). Et alibi: *Sed et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur* (2. Tim. 3, 12). Et ipsi Timotheo: *Noli negligere gratiam, quae in te est* (1. Tim. 4, 14). Et ad Philemonem: *Ne bonum tuum velut ex necessitate esset, sed ex voluntate* (v. 14.). Servos etiam ipsos monet, ut dominis suis *ex animo serviant cum bona voluntate* (Ephes. 6, 6. et 7). Item Jacobus: *Nolite*

itaque errare fratres mei (1, 16), *et nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi* (2, 1), *et nolite detrahere de alterutro* (4, 11). Item Joannes in epistola sua: *Nolite diligere mundum* (1. Joan. 2, 15): et cetera hujusmodi. Nempe ubi dicitur: Noli hoc, et noli illud, et ubi ad aliquid faciendum, vel non faciendum in divinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium. Nemo ergo Deum causetur in corde suo, sed sibi imputet quisque cum peccat. Neque cum aliquid secundum Deum operatur, alienet hoc a propria voluntate. Quando enim volens facit, tunc dicendum est opus bonum, tunc speranda est boni operis merces ab eo, de quo dictum: *Qui reddet unicuique secundum opera sua* (Matth. 16, 27). Qui ergo noverunt divina mandata, aufertur eis excusatio, quam solent homines habere de ignorantia.

CAPUT III.

Ignorantia legis non liberat a poena. Scientem peccare gravius, quam nescientem. Ignorantia duplex: alia scire nolentium, alia simpliciter nescientium.

5. Sed nec ipsi sine poena erunt, qui legem Dei nesciunt [1]): *Qui enim sine lege*

[1]) *Qui legem Dei nesciunt.* Qui legem Dei positivam, ut olim mosaicam, vel modo aliquam positi-

peccaverunt, sine lege peribunt: qui autem in lege peccaverunt, per legem judicabuntur (Rom. 2, 12). Quod mihi non videtur apostolus ita dixisse, tamquam pejus aliquid significaverit esse passuros, qui legem nesciunt in peccatis suis, quam illos, qui sciunt. Pejus enim videtur esse perire, quam judicari. Sed cum hoc de gentibus et de judaeis loqueretur, quia illi sine lege sunt, isti autem legem acceperunt; quis audeat dicere judaeos, *qui in lege peccant*, non esse perituros, cum in Christum non crediderunt, quando quidem de illis dictum est, *per legem judicabuntur?* Sine fide enim Christi nemo liberari potest, ac per hoc ita judicabuntur, ut pereant. Nam si pejor est conditio nescientium, quam scientium legem Dei, quo-

---

vam spectantem ad religionem christianam nesciunt et hinc non servant, erunt quidem sine poena in ejus transgressores statuta, quamdiu ipsorum ignorantia est invincibilis: sed propterea non erunt sine *omni* poena, quam incurrunt propter transgressionem legis naturalis, omnibus quantum ad praecipua praecepta satis notae Rom. 2, 14. Hoc etiam sensu intelligi debent illa verba Pauli: *Qui enim sine lege* scil. mosaica seu aliqua positiva, ut gentes, *peccaverunt, sine lege peribunt* i. e. peribunt non quidem propter transgressionem hujus legis, quam inculpabiliter ignoraverunt, sed propter transgressionem legis naturalis.

modo verum erit, quod Dominus in Evangelio ait: *Servus, qui nescit voluntatem Domini sui et facit digna plagis, vapulabit pauca: servus autem, qui scit voluntatem Domini sui et facit digna plagis, vapulabit multa.* (Luc. 12, 48. et 47). Ecce ubi ostendit gravius peccare hominem scientem, quam nescientem nec tamen ideo confugiendum est ad ignorantiae tenebras, ut in eis quisque requirat excusationem [1]). Aliud est enim nescisse, aliud scire noluisse. Voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur: *Noluit intelligere, ut bene ageret* (Psal. 35, 4). Sed et illa ignorantia, quae non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno

[1]) *Excusationem*, scil. non quaelibet ignorantia a peccato excusat, cum detur etiam ignorantia *vincibilis* et *culpabilis*. Hinc etiamsi gentiles ignorant legem christianam, non propterea haec ignorantia eos *semper* excusat: saepe enim est vincibilis, et si fecissent, quod erat in ipsis, ad agnitionem veritatis pervenire potuissent. Quod si ignorantia legis christianae sit invincibilis, ea „neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat", utique non propter hanc ignorantiam vel propter non observatam legem christianam positivam, sed propter alia peccata contra legem naturae, quam infidelis adultus quamdiu *omni fide est* destitutus, per *diuturnum* tempus certe nunquam integram servabit.

igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omnino quid crederet, sed fortasse, ut mitius ardeat: non enim sine causa dictum est: *Effunde iram tuam in gentes, quae te non noverunt* (Psal. 78, 6). Et illud quod ait apostolus: *Cum venerit in flamma ignis dare vindictam in eos, qui ignorant Deum* (2. Thessal. 1, 8). Verumtamen, ut habeamus et ipsam scientiam, ne dicat unusquisque, nescivi, non audivi, non intellexi, voluntas convenitur humana [1]), ubi dicitur: *Nolite esse sicut equus et mulus, quibus non est intellectus* (Psal. 31, 9): quamvis pejor appareat, de quo dictum est: *Verbis non emendabitur servus durus: si enim et intellexerit, non obaudiet* (Prov. 29, 19). Quando autem dicit homo: Non possum facere, quod praecipitur, quoniam concupiscentia mea vincor, jam quidem de ignorantia non habet excusationem, nec Deum causatur in corde suo; sed malum suum in se cognoscit et dolet: cui tamen dicit apostolus: *Noli vinci a malo, sed vince in bono malum* (Rom. 12, 21). Et utique cui dicitur, *noli vinci*, arbitrium voluntatis ejus sine dubio

[1]) Supponit ergo s. doctor, in omnis hominis voluntate, hinc et potestate sive proxima, sive remota esse eam scientiam, quae ad salutem sufficit.

convenitur, velle enim, et nolle propriae voluntatis est.

CAPUT IV.

Cavendum esse, ne in defensione liberi arbitrii necessitati gratiae detrahatur. Gratiam cum libero arbitrio necessariam esse ad bene vivendum. Quid sit lex sine gratia. Orationem argumentum esse necessitatis gratiae.

6. Sed metuendum est, ne ista omnia divina testimonia, et quaecunque alia sunt, quae sine dubitatione sunt plurima, in defensione liberi arbitrii sic intelligantur, ut ad vitam piam et bonam conversationem, cui merces aeterna debetur, adjutorio et gratiae Dei locus non relinquatur: et audeat miser homo, quando bene vivit et bene operatur, vel potius bene vivere, et bene operari sibi videtur, in seipso, non *in Domino gloriari*, et spem recte vivendi in seipso ponere, ut sequatur eum maledictum Jeremiae prophetae dicentis: *Maledictus homo, qui spem habet in homine, et firmat carnem brachii sui, et a Domino discedit cor ejus* (Jerem. 17, 5). Intelligite, fratres, hoc propheticum testimonium; quia enim non dixit propheta: *Maledictus homo, qui spem habet* in seipso, posset alicui videri, ideo dictum esse: *Maledictus homo, qui spem habet in homine;* ut nemo

habeat spem in altero homine, sed in se. Ut ergo ostenderet sic se admonuisse hominem, ut nec in seipso haberet spem, propterea cum dixisset: *Maledictus homo, qui spem habet in homine*: mox addidit, *et firmat carnem brachii sui.* Brachium pro potentia posuit operandi. In nomine autem carnis intelligenda est humana fragilitas: ac per hoc *firmat carnem brachii sui*, qui potentiam fragilem atque invalidam, id est, humanam sibi sufficere ad bene operandum putat, nec adjutorium sperat a Domino. Propter hoc enim subjecit: *Et a Domino discedit cor ejus.* Talis est haeresis pelagiana, non antiqua, sed ante non multum tempus exorta: contra quam haeresim cum fuisset diutius disputatum, etiam ad concilia episcopalia novissima necessitate perventum est; unde vobis non quidem omnia, sed tamen aliqua legenda direxi. Nos ergo ad bene operandum spem non habeamus in homine, *firmantes carnem brachii nostri*, *nec a Domino discedat cor nostrum*, sed ei dicat: *Adjutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus* (Psal. 26, 9).

7. Proinde, carissimi, sicut superioribus testimoniis sanctarum scripturarum probavimus, ad bene vivendum et recte agendum

esse in homine liberum voluntatis arbitrium: sic etiam de gratia Dei, sine qua nihil boni agere possumus, quae sint divina testimonia videamus. Ac primum de ipsa vestra professione aliquid dicam: neque enim congregaret vos ista societas, in qua continenter vivitis, nisi voluptatem conjugalem contemneretis. Hinc autem Domino loquenti cum dixissent discipuli: *Si talis est causa hominis cum uxore, non expedit nubere*; respondit eis: *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est* (Matth. 19, 10. et 11). Numquid non liberum arbitrium Timothei est exhortatus apostolus dicens: *Contine teipsum* (1. Tim. 5, 22)? Et in hac re potestatem voluntatis ostendit, ubi ait: *Non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, ut servet virginem suam* (1. Cor. 7, 37): et tamen *non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est. Quibus* enim non *est datum*, aut nolunt, aut non implent, quod volunt: *quibus* autem *datum est*, sic volunt, ut impleant, quod volunt. Itaque, ut *hoc verbum*, quod non ab omnibus capitur, ab aliquibus tamen capitur, et Dei donum est et liberum arbitrium [1]).

---

[1]) Satis clare significat, gratiam non *ex se* esse

8. De ipsa quoque pudicitia conjugali nempe apostolus ait: *Quod vult faciat, non peccat si nubat* (Ibidem 36): et tamen etiam hoc Dei donum est, dicente Scriptura: *A Domino jungitur mulier viro* (Prov. 19, 14). Ideo doctor gentium, et pudicitiam conjugalem, per quam non fiunt adulteria, et perfectiorem continentiam, per quam nullus concubitus quaeritur, sermone suo commendans, et hoc et illud donum Dei esse monstravit scribens ad corinthios et admonens conjuges, *ne se invicem fraudent* (1. Cor. 7, 5. et 7): quos cum admonuisset adjecit: *Vellem autem omnes esse sicut et meipsum*: quia utique ipse ab omni concubitu continebat. Et continuo subjunxit: *Sed unusquisque proprium donum habet a Deo, alius sic, alius autem sic.* Numquid tam multa, quae praecipiuntur in lege Dei, ne fornicationes et adulteria committantur, indicant aliud

---

efficacem. Rationem enim reddens, quare verbum Christi ad continentiam provocans, quod non ab omnibus capitur, ab aliquibus tamen capiatur: eam non reponit in unius gratiae virtute vel indole, sed in gratia *et in libero arbitrio.* Ergo gratiae efficacia non pendet ab *una* gratia, sed *etiam* a libero arbitrio, quod nescio utrum tueantur praemotionis physicae patroni, vel etiam secundum suum systema tueri possint.

quam liberum arbitrium? Neque enim praeciperentur, nisi homo haberet propriam voluntatem, qua divinis praeceptis obediret: et tamen Dei donum est, sine quo servari castitatis praecepta non possunt. Unde ait ille in libro sapientiae: *Cum scirem, quia nemo esse potest continens nisi Deus det: et hoc ipsum erat sapientiae, scire cujus esset hoc donum* (Sap. 8, 21). Ut autem ista non serventur castitatis sancta mandata *unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus* (Jacob. 1, 14). Ubi si dixerit volo servare, sed vincor a concupiscentia mea: respondit Scriptura libero ejus arbitrio, quod jam superius dixit: *Noli vinci a malo, sed vince in bono malum* (Rom. 12, 21): quod tamen, ut fiat, adjuvat gratia, quae nisi adjuverit, nihil *lex erit* nisi *virtus peccati.* Augetur enim concupiscentia et majores vires accipit lege prohibente, nisi adjuvet spiritus gratiae. Hoc est, quod dicit ille ipse doctor gentium: *Aculeus autem mortis est peccatum, virtus vero peccati lex* (1. Cor. 15, 56). Ecce unde dicit homo: volo legis servare mandatum, sed virtute concupiscentiae meae vincor. Et cum voluntas ejus convenitur et ei dicitur: *Noli vinci a malo,* quid ei prodest nisi gratia succurrente fiat? Quod ipse

apostolus secutus adjunxit: nam et cum dixisset *virtus peccati lex;* continuo subjecit: *Gratias autem Deo, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.* Ergo et victoria, qua peccatum vincitur, nihil aliud est quam donum Dei in isto certamine adjuvantis liberum arbitrium.

9. Propter quod dicit et coelestis magister: *Vigilate, et orate, ne intretis in tentationem* (Matth. 26, 41). Ergo unusquisque contra suam concupiscentiam dimicans *oret, ne intret in tentationem*: id est: ne sit *ab illa abstractus et illectus. Non* autem *intrat in tentationem*, si voluntate bona vincat concupiscentiam malam. Nec tamen sufficit arbitrium voluntatis humanae, nisi a Domino victoria concedatur oranti, *ne intret in tentationem.* Quid vero evidentius, quam Dei ostenditur gratia, ubi quod oratur, accipitur? Si enim dixisset Salvator noster: *Vigilate, ne intretis in tentationem*, admonuisse videretur tantummodo hominis voluntatem: cum vero addidit, *et orate*, ostendit Deum adjuvare, ne intretur in tentationem. Dictum est libero arbitrio: *Fili noli deficere a disciplina Domini* (Prov. 3, 11): et Dominus dicit: *Ego rogavi pro te, Petre, ne deficeret fides tua* (Luc. 22, 32). Homo ergo gratia

adjuvatur, ne sine causa voluntati ejus jubeatur [1]).

CAPUT V.

Pelagianorum error, quod gratia detur secundum merita. Quibus abutantur sanctarum Scripturarum testimoniis. Gratiam non secundum merita dari probatur ex Paulo.

10. Cum dicit Deus: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos* (Zach. 1, 3): unum horum videtur esse nostrae voluntatis, id est, ut convertamur ad Deum; alterum vero ipsius gratiae, id est, ut etiam ipse convertatur ad nos: ubi possunt putare pelagiani suam obtinere sententiam, qua dicunt, gratiam Dei secundum merita nostra dari. Quod quidem in Oriente, hoc est, in provincia Palaestina, in qua est civitas Jerusalem, cum ipse Pelagius ab episcopis audiretur, affirmare non ausus est. Nam inter cetera, quae illi objecta sunt, et hoc objectum est, quod diceret, gra-

[1]) Sententia *bene notanda*, hinc enim consequitur, secundum s. doctorem, *tam late patere gratiae adjutorium, quam late patet lex ipsa divina.* Cum ergo nullus sit hominum, qui rationis usu potitus non sit legi divinae obnoxius et quidem per totam vitam: nullus quoque erit hominum, qui non fruatur gratiae adjutorio, ut salutariter possit servare legem, atque ita suam operari salutem.

tiam Dei secundum merita nostra dari; quod sic alienum est a catholica doctrina et inimicum gratiae Christi, ut nisi hoc objectum sibi anathematizasset, ipse inde anathematizatus exisset [1]). Sed fallaciter eum anathematizasse posteriores ejus indicant libri, in quibus omnino nihil aliud defendit, quam gratiam Dei secundum merita nostra dari. Talia ergo de Scripturis colligunt, quale est hoc unum, quod paulo ante dixi: *Convertimini ad me, et convertar ad vos*, ut secundum meritum conversionis nostrae ad Deum detur gratia ejus, in qua ad nos ipse convertitur. Nec attendunt, qui hoc sentiunt, quia nisi donum Dei esset etiam ipsa ad Deum nostra conversio, non ei diceretur: *Deus virtutum converte nos* (Ps. 79, 8). Et, *Deus tu convertens vivificabis nos.* Et, *Converte nos Deus sanitatum nostrarum* (Ps. 84, 7. et 5): et hujusmodi alia, quae commemorare longum est. Nam et venire ad Christum, quid est aliud nisi ad eum credendo converti, et tamen ait: *Nemo potest venire ad me, nisi datum fuerit ei a Patre meo* (Joan. 6, 66).

11. Item quod scriptum est in libro se-

---

[1]) In nostra synodo diospolitana a. 415., de qua cf. s. Augustinus fuse disserens *de gestis Pelagii* n. 30. etc.

cundo paralipomenon: *Dominus vobiscum, cum vos estis cum eo, et si quaesieritis eum, invenietis; si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos* (2. Paral. 15, 2): manifestat quidem voluntatis arbitrium. Sed illi, qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari, ista testimonia sic accipiunt, ut dicant meritum nostrum in eo esse, quod sumus cum Deo; ejus autem gratiam secundum hoc meritum dari, ut sit et ipse nobiscum. Item meritum nostrum in eo esse, quod quaerimus eum; et secundum hoc meritum dari ejus gratiam, ut inveniamus eum. Et in libro primo, quod dictum est: *Et tu Salomon fili mi, cognosce Deum, et servi ei in corde perfecto et anima volente: quia omnia corda scrutatur Dominus, et omnem cogitationem mentium novit: si quaesieris eum, invenietur tibi, et si dimiseris eum, repellet te in perpetuum* (1. Paral. 28, 9): declarat voluntatis arbitrium. Sed illi in eo ponunt meritum hominis, quod dictum est: *Si quaesieris eum*: et secundum hoc meritum dari gratiam, in eo quod dictum est: *invenietur tibi*: et omnino laborant quantum possunt, ostendere gratiam Dei secundum merita nostra dari: hoc est, gratiam non esse gratiam. Quibus enim secundum meritum redditur, *non*

imputatur merces secundum gratiam, sed secundum debitum (Rom. 4, 4), sicut apertissime dicit apostolus.

12. Meritum enim fuit quidem in apostolo Paulo, sed malum, quando persequebatur Ecclesiam: unde dicit: *Non sum idoneus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei* (1. Cor. 15, 9). Cum ergo haberet hoc meritum malum, redditum est ei bonum pro malo; ideoque secutus adjunxit: *sed gratia Dei sum id, quod sum.* Atque, ut ostenderet et liberum arbitrium, mox addidit: *Et gratia ejus in me vacua non fuit, sed plus omnibus illis laboravi.* Hoc enim liberum arbitrium hominis exhortatur et in aliis, quibus dicit: *Rogamus autem vos, ne in vacuum gratiam Dei suscipiatis* (2. Cor. 6, 1). Ut quid enim eos rogat, si gratiam sic susceperunt, ut propriam perderent voluntatem [1])? Et tamen ne ipsa

[1]) *Ut propriam perderent voluntatem.* Optima animadversio. Gratia vim suam non exserit *contra* voluntatem, sed *pro* voluntate: datur enim *in adjutorium.* Proinde ipsius non est minuere illud dominium, quod voluntas in suos actus habet, sed provehere, ut eo prudenter et in suam utatur salutem: ut proinde in lumine gratiae prudenter eligat sibique magis complaceat in bono salutari quam in bono apparenti et noxio. Gratia subjective volun'atem

voluntas sine gratia Dei putetur boni aliquid posse, continuo cum dixisset: *Gratia ejus in me vacua non fuit, sed plus omnibus illis laboravi*, subjunxit atque ait: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum* (1. Cor. 15, 10), id est, non ego solus, *sed gratia Dei mecum*: ac per hoc nec *gratia Dei* sola, nec ipse solus, *sed gratia Dei cum illo*. Ut autem de coelo vocaretur, et tam magna et efficacissima vocatione converteretur, *gratia Dei* erat sola, quia merita ejus erant magna, sed mala. Denique et alibi dicit ad Timotheum: *Collabora Evangelio secundum virtutem Dei salvos nos facientis, et vocantis vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum et gratiam, quae data est nobis in Christo Jesu* (2. Tim. 1, 8. et 9). Item merita sua, sed mala commemorans dicit: *Fuimus enim stulti et nos aliquando, et increduli, errantes, servientes desideriis et voluptatibus variis, in malitia et invidia agentes, abominabiles, invicem odio habentes* (Tit. 3, 3). Quid istis tam malis meritis nisi poena utique debebatur? Sed Deo

---

liberam elevat, ut ex altiori veluti specula omnia dijudicet, supernaturaliter eligat, velit et operetur. Cf. *Compendii* nostri t. III. n. 88. etc., praesertim annot. 2. ad n. 90.

reddente bona pro malis per gratiam, quae non secundum merita nostra datur, factum est, quod deinde subjungit et dicit: *Cum autem benignitas, et humanitas illuxit Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiae, quae fecimus nos; sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem ditissime effudit super nos, per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut justificati ipsius gratia, heredes efficiamur secundum spem vitae aeternae.*

CAPUT VI.

Quod opera nostra incipiunt esse bona, cum data fuerit gratia. Necessariam esse gratiam non solum, ut justificetur impius, sed etiam ut justificatus non cadat. Merita nostra esse Dei dona. Quod Deus coronans merita nostra coronat dona sua.

13. His et aliis testimoniis divinis probatur gratiam Dei, non secundum merita nostra dari, quandoquidem non solum nullis bonis, verum etiam multis meritis malis praecedentibus videmus datam et quotidie dari. Sed plane cum data fuerit, incipiunt esse etiam merita nostra bona, per illam tamen: nam si se illa subtraxerit, cadit homo non erectus, sed praecipitatus libero arbitrio. Quapropter

nec quando coeperit homo habere merita bona, debet sibi tribuere illa, sed Deo, cui dicitur in psalmo: *Adjutor meus esto, ne derelinquas me* (Psal. 26, 9). Dicendo, *ne derelinquas me*, ostendit quia, si derelictus fuerit, nihil boni valet ipse per se, unde et ille ait: *Ego dixi in abundantia mea, non movebor in aeternum* (Psal. 29, 7). Putaverat enim suum fuisse bonum, quod ei sic abundabat, ut non moveretur: sed ut ostenderetur illi, cujus esset illud bonum, de quo tamquam suo coeperat gloriari, paululum gratia Dei deserente admonitus dicit: *Domine, in voluntate tua praestitisti decori meo virtutem: avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus.* Ideo necessarium est homini, ut gratia Dei non solum justificetur impius, id est, ex impio fiat justus, cum redduntur ei bona pro malis, sed etiam cum fuerit jam justificatus ex fide, ambulet cum illo gratia, et incumbat super ipsum ne cadat. Propter hoc scriptum est in cantico canticorum de ipsa Ecclesia: *Quae est ista, quae ascendit dealbata, incumbens super fratruelem suum?* (Cant. 8, 5). *Dealbata* est enim, quae per seipsam alba esse non posset. Et a quo *dealbata* est, nisi ab illo, qui per prophetam dicit: *Si fuerint peccata*

vestra ut phoenicium, sicut nivem dealbabo? (Isaiae 1, 18). Quando ergo *dealbata* est, nihil boni merebatur, jam vero alba facta bene ambulat; sed si super eum, a quo *dealbata* est, perseveranter incumbat: propter quod et ipse Jesus, super quem incumbit *dealbata*, dixit discipulis suis: *Sine me nihil potestis facere* (Joan. 15, 5).

14. Ergo redeamus ad apostolum Paulum; quem certe invenimus sine ullis meritis bonis, imo etiam cum multis meritis malis, Dei gratiam consecutum reddentis bona pro malis: videamus quid dicat sua jam propinquante passione scribens ad Timotheum: *Ego enim jam immolor* (2. Tim. 4, 6. et 7), inquit, *et tempus resolutionis meae instat: bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.* Ista utique jam merita sua bona commemorat, ut post bona merita consequatur coronam, qui post merita mala consecutus est gratiam. Denique attendite quid sequatur: *Superest*, inquit, *mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Cui *redderet coronam justitiae justus judex*, si non donasset et gratiam misericors Pater? Et quomodo esset ista *corona justitiae*, nisi praecessisset gratia, quae justificat impium?

Quomodo ista debita redderetur, nisi prius illa gratuita donaretur?

15. Sed cum dicunt pelagiani, hanc esse solam non secundum merita nostra gratiam, qua homini peccata dimittuntur: illam vero, quae datur in fine, id est aeternam vitam, meritis nostris praecedentibus reddi; respondendum est eis. Si enim merita nostra sic intelligerent, ut etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent, non esset reprobanda ista sententia [1]): quoniam vero merita humana sic

---

[1]) Ex his satis clare eruitur, Augustinum non adversari sententiae de praedestinatione ad gloriam *post praevisa merita supernaturalia*. Nam in theoria pelagiana de praedestinatione id unum Augustino displicet, quod gloriam reddi meritis *naturalibus* contenderent: sed profecto pelagiani non tuebantur praedestinationem ad gloriam *ante* praevisa merita naturalia. Quare cum Augustinus eorum probet sententiam, dummodo meritis *naturae* substituantur merita *gratiae*, non reprobabit praedestinationem ad gloriam *post praevisa merita supernaturalia*. Merita autem nostra vocantur *dona Dei* non ad exclusionem liberae cooperationis humanae, ac si penderent ab uno Deo: totus enim est Augustinus in eo, ut ostendat, ad opera bona una cum gratia concurrere liberum arbitrium: hinc n. 12. diserte docet, neque solum Paulum, neque solam gratiam, sed Dei gratiam cum illo bonorum operum fuisse causam. Vocantur proinde Dei *dona*, tum *a.* quia jam donum Dei est, quod *possimus* in ordine superna-

praedicant, ut ea ex semetipso habere hominem dicant, prorsus rectissime respondet apostolus: *Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* (1. Cor. 4, 7). Prorsus talia cogitanti verissime dicitur, dona sua coronat Deus, non merita tua; si tibi a teipso, non ab illo, sunt merita tua; haec enim si talia sunt, mala sunt, quae non coronat Deus; si autem bona sunt, Dei dona sunt, quia sicut dicit apostolus Jacobus: *Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum* (Jacob. 1, 17). Unde dicit et Joannes praecursor Domini: *Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de coelo* (Joan. 3, 27): utique *de coelo*, unde etiam venit Spiritus sanctus, quando Jesus *ascendit in altum, captivavit captivitatem, dedit dona hominibus* (Ephes. 5, 8). Si ergo Dei dona sunt bona merita tua,

---

turali mereri; quod Deus non dederit tantum *posse*, sed *b.* illuminando, alliciendo, trahendo etc. *faciat, ut faciamus*; quod *c.* gratia sua adjuvante physice ad ipsum concurrat opus producendum. Cf. *opusc.* XXIV. praef. n. 23. ss.; *compendii* nostri t. III. n. 114. ss., quod n. 16. ipse docet Augustinus.

non Deus coronat merita tua, tamquam merita tua, sed tamquam dona sua.

CAPUT VII.

Explicatur, consideratis apostoli Pauli meritis, quomodo Deus coronet dona sua coronans merita hominis. Fidem gratuitum esse donum Dei et sine operibus non sufficere ad salutem.

16. Proinde consideremus ipsa merita apostoli Pauli, quibus dixit coronam justitiae redditurum judicem justum, et videamus utrum merita ipsius, tamquam ipsius, id est ex ipso ei comparata, an dona sint Dei. *Bonum*, inquit, *certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.* Primo ista bona opera, si non ea praecessissent cogitationes bonae, nulla essent. Attendite itaque, quid de ipsis cogitationibus dicat: ait enim scribens ad corinthios: *Non quia idonei sumus cogitare aliquid a nobis, tamquam a nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est* (2. Cor. 3, 5). Deinde singula inspiciamus: *Bonum*, inquit, *certamen certavi.* Quaero, qua virtute certaverit, utrum quae illi ex semetipso fuerit, an quae desuper data sit? Sed absit, ut tantus doctor ignoraverit legem Dei, cujus vox est in deuteronomio: *Ne dicas in corde tuo, fortitudo mea, et*

potentia manus meae fecit mihi virtutem magnam hanc, sed memoraberis Domini Dei tui, quia ipse tibi dat fortitudinem facere virtutem (Deut. 8, 17. et 18). Quid autem prodest *bonum certamen*, nisi sequatur *victoria?* Et quis *dat victoriam*, nisi ille de quo dicit ipse: *Gratias Deo, qui dat nobis victoriam, per Dominum nostrum Jesum Christum* (1. Cor. 15, 57). Et alio loco cum commemorasset testimonium de psalmo: *Quoniam propter te mortificamur tota die, deputati sumus velut oves occisionis* (Psal. 43, 22): subjecit atque ait: *Sed in his omnibus supervincimus per eum, qui dilexit nos* (Rom. 8, 37): non ergo per nos, sed *per eum, qui dilexit nos.* Deinde dixit: *Cursum consummavi*, sed ille hoc dixit, qui alio loco dicit: *Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei* (Rom. 9, 16). Quae sententia nullo modo potest etiam sic converti, ut dicatur, non miserentis Dei, sed volentis et currentis est hominis: quisquis enim hoc ausus fuerit dicere, aperte se ostendit apostolo contradicere [1]).

17. Postremo dicit: *fidem servavi*, sed ille hoc dixit, qui alibi ait: *Misericordiam*

[1]) Cf. de hoc Pauli testimonio deque Augustini commentario *opusc.* XVI, 51. s. annot. Ratio autem,

consecutus sum, ut fidelis essem (1. Tim. 1, 13). Non enim dixit: *Misericordiam consecutus sum*, quia fidelis eram, sed, *ut fidelis essem*: hinc ostendens etiam ipsam fidem haberi, nisi Deo miserante, non posse et esse donum Dei. Quod apertissime docet dicens: *Gratia salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei donum est* (Ephes. 2, 8). Possent enim dicere, ideo accepimus gratiam, quia credidimus, tamquam sibi fidem tribuentes, gratiam Deo: propter hoc apostolus cum dixisset, *per fidem; et hoc*, inquit, *non ex vobis, sed Dei donum est.* Rursus ne dicerent, se suis operibus donum tale meruisse, continuo subjecit: *Non ex operibus, ne forte quis extollatur*: non quia negavit, aut evacuavit opera bona, cum dicat,

---

quare Pauli verba non liceat invertere atque dicere: Non est miserentis Dei, sed volentis et currentis hominis, etsi praeter gratiam requiratur necessario ad actum salutarem libera nostra cooperatio, haec est, quod *a.* Deus sit causa principalis operis salutaris, quod *b.* nos nonnisi dependenter a divina misericordia, gratia adjuti, velle et currere, ut oportet seu salutariter, possimus; quod *c.* si Deus decreverit nostri efficaciter misereri, talia in promptu habeat salutis media, quae a nullo licet durissimo corde respuantur, quaeque proinde effectu certissime non careant.

Deum unicuique reddere secundum opera ejus (Rom. 2, 6): sed quia opera sunt ex fide, *non ex operibus fides*, ac per hoc ab illo sunt nobis opera justitiae, a quo est ipsa fides, de qua dictum est: *Justus ex fide vivit* (Habac. 2, 4).

18. Homines autem non intelligentes, quod ait ipse apostolus, *arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legis* (Rom. 3, 28): putaverunt eum dicere, sufficere homini fidem, etiam si male vivat et bona opera non habeat. Quod absit, ut sentiret vas electionis, qui cum dixisset quodam loco: *In Christo enim Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium* (Gal. 5, 6), mox addidit: *Sed fides, quae per dilectionem operatur.* Ipsa est fides, quae fideles Dei separat ab immundis daemonibus: nam et ipsi, sicut dicit apostolus Jacobus, *credunt et contremiscunt* (Jacob. 2, 19), sed non bene operantur. Non ergo habent istam fidem, ex qua justus vivit, id est, *quae per dilectionem operatur*, ut reddat ei Deus vitam aeternam secundum opera ejus. Sed quia et ipsa bona opera nobis ex Deo sunt, a quo nobis et fides est et dilectio, propterea idem ipse doctor gentium, etiam ipsam vitam aeternam *gratiam* nuncupavit (Rom. 6, 23).

CAPUT VIII.

Vita aeterna quomodo sit merces et gratia. Justificationem esse tantummodo gratiam.

19. Sed nascitur inde non parva quaestio, quae Domino donante solvenda est. Si enim vita aeterna bonis operibus redditur, sicut apertissime dicit Scriptura: *Quoniam Deus reddet unicuique secundum opera ejus* (Matth. 16, 27); quomodo gratia est vita aeterna, cum gratia non operibus reddatur, sed gratis detur, ipso apostolo dicente: *Ei, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum* (Rom. 4, 4). Et iterum: *Reliquiae*, inquit, *per electionem gratiae factae sunt* (Rom. 11, 5. et 6). Et mox addidit: *Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia.* Quomodo est ergo gratia vita aeterna, quae ex operibus sumitur? An forte vitam aeternam non dixit apostolus gratiam? Imo vero sic dixit, ut negari omnino non possit, nec intellectorem acutum, sed tantummodo intentum desiderat auditorem. Cum enim dixisset: *Stipendium peccati mors* (Rom. 6, 23), continuo subdidit: *Gratia autem Dei vita aeterna in Christo Jesu Domino nostro.*

20. Ista ergo quaestio nullo modo mihi videtur posse dissolvi, nisi intelligamus, et ipsa bona opera nostra, quibus aeterna redditur vita ad Dei gratiam pertinere, propter illud, quod ait Dominus Jesus: *Sine me nihil potestis facere* (Joan. 15, 5). Et ipse apostolus cum dixisset: *Gratia salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ne forte quis extollatur* (Ephes. 2, 8): vidit utique putare posse homines hoc ita dictum, quasi necessaria non sint opera bona credentibus, sed eis fides sola sufficiat: et rursus posse homines de bonis operibus extolli, velut ad ea facienda sibi sufficiant: mox itaque addidit: *Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quae praeparavit Deus, ut in illis ambulemus.* Quid est, quod cum Dei gratiam commendans dixisset, *non ex operibus, ne forte quis extollatur* (ibid. 10): cur hoc dixerit rationem reddens: *Ipsius enim sumus*, inquit, *figmentum, creati in Christo Jesu in operibus bonis?* Quomodo ergo *non ex operibus, ne forte quis extollatur?* Sed audi et intellige, *non ex operibus* dictum, tamquam tuis ex teipso tibi exsistentibus; sed tamquam his in quibus te Deus finxit id est, formavit et creavit. Hoc

enim ait: *Ipsius sumus figmentum, creati in Christo Jesu in operibus bonis*, non illa creatione, qua homines facti sumus; sed ea, de qua ille dicebat, qui utique jam homo erat: *Cor mundum crea in me Deus* (Psal. 50, 12); et de qua dicit apostolus: *Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt. Ecce facta sunt nova, omnia autem ex Deo* (2. Cor. 5, 17). Fingimur ergo, id est, formamur et creamur [1]) *in operibus bonis, quae* non praeparavimus nos, *sed praeparavit Deus, ut in illis ambulemus.* Itaque, fratres carissimi, si vita bona nostra nihil aliud est, quam Dei gratia; sine dubio et vita aeterna, quae bonae vitae redditur, Dei gratia est: et ipsa enim gratis datur,

---

[1]) *Creamur in operibus bonis.* Ne quis propter verbum *creandi* fingat gratiam sive necessitatem inferentem, sive praedeterminantem et ab intrinseco efficacem. Verba enim illa, *ipsius enim sumus figmentum, creati in operibus bonis*, vera sunt de *omnibus* justificatis: et tamen quot sunt justificati, qui mox deficiunt et vix ulla bona opera peragunt! Quare sicut creatione ita creamur, ut possimus in ordine naturali operari: ita vi recreationis donis habitualibus ita instruimur, ut opera salutaria edere valeamus, ad quae nos praeterea Deus gratia actuali sua multipliciter adjuvat. Quare autem gratiae virtus conferatur *virtuti creandi*, declaravimus *opusc.* XXIV, 94. annot.

quia gratis data est illa, cui datur. Sed illa, cui datur tantummodo gratia est, haec autem, quae illi datur, quoniam praemium ejus est, gratia est pro gratia, tamquam merces pro justitia, ut verum sit, quoniam verum est, *quia reddet unicuique Deus secundum opera ejus* (Apoc. 22, 12).

CAPUT IX.

Vitam aeternam esse gratiam pro gratia.

21. Utrum autem legerimus in Scripturis sanctis *gratiam pro gratia*, forsitan quaeritis; sed habetis evangelium secundum Joannem tanta luce clarissimum, ubi Joannes Baptista de Domino Christo dicit: *Nos omnes ex plenitudine ejus accepimus, et gratiam pro gratia. Ex ejus* itaque *plenitudine accepimus* (Joan. 1, 16), pro modulo nostro tamquam particulas nostras, ut bene vivamus: *Sicut Deus partitus est mensuram fidei* (Rom. 12, 3), quia *unusquisque proprium donum habet a Deo, alius sic, alius autem sic* (1. Cor. 7, 7), et ipsa est gratia; sed insuper accipiemus et *gratiam pro gratia*, quando nobis vita aeterna reddetur, de qua dixit apostolus: *Gratia autem Dei vita aeterna in Christo Jesu Domino nostro* (Rom. 6, 23): cum prius

dixisset: *Stipendium peccati mors.* Merito enim *stipendium*, quia militiae diabolicae mors aeterna tamquam debitum redditur. Ubi cum posset dicere et recte dicere: *Stipendium* autem justitiae *vita aeterna*: maluit dicere: *Gratia autem Dei vita aeterna*; ut hinc intelligeremus, non pro meritis nostris Deum nos ad aeternam vitam, sed pro sua miseratione perducere [1]). De quo in psalmo dicit homo ejus animae suae: *Qui coronat te in miseratione et misericordia* (Psal. 102, 4). Numquid non corona bonis operibus redditur? Sed quia ipsa bona opera ille in bonis operatur, de quo dictum est: *Deus est enim, qui operatur in vobis, et velle et operari pro bona voluntate* (Philip. 2, 13), ideo dixit psalmus: *Coronat te in miseratione et misericordia*, quia ejus miseratione bona operantur, quibus corona red-

---

[1]) *Non pro meritis nostris* viribus scil. naturae partis, *sed pro sua miseratione*, qua nos destinavit ad finem supernaturalem et qua propterea omnibus gratiam ad salutem sufficientem elargitur. Quod proinde vitam consequimur aeternam, non nobis tribuendum est, sed divinae miserationi, quae nos ad tantam elegit et destinavit beatitudinem, et media congrua ad eam consequendam suppeditavit: haec vero divina miseratio non excludit liberam nostram cooperationem, ex cujus defectu tanta excidere possumus destinatione.

ditur. Non enim, quia dixit: *Deus est enim, qui operatur in vobis et velle et operari pro bona voluntate;* ideo liberum arbitrium abstulisse putandus est. Quod si ita esset, non superius dixisset: *Cum timore et tremore vestram ipsorum salutem operamini* (ibid. 12). Quando enim jubetur, ut operentur, liberum eorum convenitur arbitrium: sed ideo *cum timore et tremore*, ne sibi tribuendo quod bene operantur, de bonis tamquam suis extollantur operibus. Tamquam ergo interrogaretur apostolus et diceretur ei, quare dixisti, *cum timore et tremore?* horum verborum rationem reddidit dicens: *Deus est enim, qui operatur in vobis.* Si enim timetis et tremitis, non extollimini tamquam de vestris operibus bonis, quia *Deus est, qui operatur in vobis.* Itaque, fratres, debetis quidem per liberum arbitrium non facere mala, et facere bona, hoc enim nobis lex Dei praecipit in libris sanctis sive veteribus sive novis.

CAPUT X.

Quod justificatio ex gratia est, non ex lege. Quomodo lex nihilominus sancta et bona sit.

22. Sed legamus et adjuvante Domino intelligamus apostolum dicentem: *Quia non justificabitur ex lege omnis caro coram ipso:*

per legem enim cognitio peccati (Rom. 3, 20). *Cognitio* dixit, non consumptio. Quando autem cognoscit homo peccatum, si non adjuvat gratia, ut cognitum caveatur, sine dubio *lex iram operatur.* Quod alio loco ipse apostolus dicit, ipsius enim verba sunt: *Lex iram operatur* (Rom. 4, 15). Hoc autem dixit, quia ira Dei major est in praevaricatore, qui per legem cognoscit peccatum, et tamen facit: talis quippe homo praevaricator est legis; sicut et in alio loco dicit: *Ubi enim lex non est, nec praevaricatio est* (ibid.). Propter hoc et alibi ait: *Ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate literae* (Rom. 7, 6); legem volens intelligi literae vetustatem, novitatem vero spiritus, quid nisi gratiam? Et ne putaretur accusasse legem vel reprehendisse, continuo sibi opposuit quaestionem, et ait: *Quid ergo dicemus: Lex peccatum est? Absit.* Deinde subjunxit: *Sed peccatum non cognovi, nisi per legem.* Hoc est quod dixerat: *per legem cognitio peccati. Nam concupiscentiam*, inquit, *nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam: sine lege enim peccatum mortuum est, ego autem aliquando vivebam sine lege; adveniente au-*

tem mandato, peccatum revixit: ego autem mortuus sum, et inventum est mihi mandatum, quod erat in vitam, hoc esse in mortem; peccatum enim occasione accepta per mandatum fefellit me, et per illud occidit. Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum et justum et bonum. Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem, ut fiat supra modum peccans peccator, aut peccatum per mandatum. Et ad galatas dicit: *Scientes autem, quoniam non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Domini nostri Jesu Christi, et nos in Christo credidimus, ut justificemur ex fide Christi, et non ex operibus legis, quoniam ex operibus legis non justificabitur omnis caro* (Gal. 2, 16).

CAPUT XI.

Objicitur pelagianis, quam graviter contradicant apostolo, cum dicunt gratiam Dei, qua adjuvamur ad non peccandum, legem esse.

23. Quid ergo, quod vanissimi homines, et perversissimi pelagiani legem dicunt esse Dei gratiam [1]), qua juvamur ad non peccan-

[1]) *Legem dicunt esse Dei gratiam.* Manifestum hinc est pelagianos nunquam *sincere* admisisse gratiam Dei internam *immediatae* illustrationis, ne-

dum? Quid est miseri quod dicunt, qui sine ulla dubitatione tanto apostolo contradicunt? Ille dicit peccatum vires adversus hominem accepisse per legem, et eum per *mandatum* quamvis *sanctum et justum et bonum*, tamen *occidere, et per bonum operari ei mortem*, de qua non liberaretur, nisi vivificaret spiritus eum, quem litera occiderat: sicut alio loco dicit, *litera occidit, spiritus autem vivificat* (2. Cor. 3, 6). Et isti indociles contra lucem Dei coeci, et contra vocem Dei surdi, occidentem literam vivificare dicunt, et vivificanti spiritui contradicunt. Ergo,

---

dum inspirationis; frustra quoque theologi, qui hoc tuentur, provocare ad testimonia ex operibus ante hunc librum conscriptis, ut ex op. *de gratia Christi* (a. 418), *ex ll. 4. contra duas epist. pelag.* (c. a. 420) etc.: nam in hoc libro diu postea conscripto (c. a. 426.) s. doctor testatur, gratiam pelagianorum esse *legem*, proinde prorsus *externam*. Quare etsi subinde pelagiani ita loquuntur, ut videantur admittere gratiam *vere internam*, vel *a.* abutuntur verbis atque ambigue loquuntur, quod ipsis in more erat positum; vel *b.* argumentis catholicorum pressi offensionemque timentes fidelium *specietenus* eam profitentur, sed non ex corde, adeo ut in hac professione *perseverarent*; vel *c.* loquuntur de casu *extraordinario*, in quo concesserit Deus ejusmodi gratiam, quin tamen inde sequi vellent, talem semper esse gratiam: et hinc certo eam non ad omnem actum salutarem exigunt cf. n. 27. Cf. ad idem confirmandum n. 25.

fratres, ut ipsius potius apostoli verbis vos moneam, *debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus: si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu actiones carnis mortificaveritis, vivetis* (Rom. 8, 12). Haec dixi, ut apostolicis verbis liberum arbitrium vestrum a malo deterrerem, et exhortarer ad bonum: nec tamen ideo debetis in homine, hoc est, in vobis ipsis, non *in Domino gloriari*, quando non *secundum carnem vivitis*, sed *spiritu actiones carnis mortificatis*. Ut enim non se extollerent, quibus ista dicebat, existimantes se suo spiritu tanta haec bona opera facere posse, non Dei, propterea cum dixisset: *Si autem spiritu actiones carnis mortificaveritis, vivetis;* continuo subjecit: *Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei.* Quando ergo *spiritu actiones carnis mortificatis, ut vivatis*, illum glorificate, illum laudate, illi gratias agite, cujus *spiritu agimini*, ut ista valeatis, ut vos filios Dei esse monstretis: *Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei.*

CAPUT XII.

Qui sint, quos apostolus dicit *volentes suam justitiam constituere.* Dei justitiam esse, quae homini est ex Deo.

24. Quotquot ergo adjuncto solo adjutorio

legis, sine adjutorio gratiae, *confidentes in virtute sua*, suo spiritu aguntur, non *sunt filii Dei*. Tales sunt, de quibus dicit apostolus, quod *ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiae Dei non sunt subjecti* (Rom. 10, 3). De judaeis hoc dixit, qui de se praesumentes gratiam repellebant, et in Christum propterea non credebant; *suam* vero *justitiam* dicit eos *volentes constituere*, quae justitia est ex lege, non quia lex ab ipsis est constituta: sed in lege, quae ex Deo est, suam justitiam constituerunt, quando eandem legem suis viribus se implere posse credebant; *ignorantes Dei justitiam*, non qua justitia Deus justus est, sed quae justitia est homini ex Deo. Et ut sciatis hanc illum eorum dixisse justitiam, quae est ex lege, hanc autem Dei, quae homini est ex Deo; audite, quid alio loco dicat, cum de Christo loqueretur: *Propter quem omnia* (Phil. 3, 8. et 9), inquit, *non solum detrimenta esse credidi, verum etiam ut stercora existimavi esse, ut Christum lucrifaciam, et inveniar in illo non habens meam justitiam, quae ex lege est: sed eam quae est per fidem Christi, quae est ex Deo.* Quid est autem, *non habens meam justitiam, quae ex lege est*; cum sua non esset lex ipsa, sed

Dei? nisi quia suam dixit justitiam, quamvis ex lege esset, quia sua voluntate legem se posse putabant implere sine adjutorio gratiae, *quae est per fidem Christi.* Ideo cum dixisset, *non habens meam justitiam, quae ex lege est* secutus adjunxit: *sed eam, quae est per fidem Christi, quae est ex Deo.* Hanc ignorabant de quibus ait: *Ignorantes Dei justitiam*, id est, *quae est ex Deo* (hanc enim dat non *litera occidens*, sed vivificans spiritus), *et suam volentes constituere*, quam dixit ipse *ex lege justitiam*, cum diceret: *Non habens meam justitiam, quae ex lege est; justitiae Dei non sunt subjecti*, hoc est, gratiae Dei non sunt subjecti: sub lege enim erant, non sub gratia [1]); et ideo eis dominabatur pec-

---

[1]) *Non sub gratia.* Hinc tamen non sequitur, judaeos in vetere Testamento, *omni* caruisse gratia. Habebant et ipsi gratiam, sed non vi legis seu V. T., sed per anticipationem quandam vi N. T., intuitu passionis mortisque Christi, licet ea parcius distribueretur quam modo. Ideo autem judaei gratiae cooperantes, licet essent sub visibili legis mosaicae oeconomia, potuerunt consequi justitiam Dei atque ita secundum spiritum per fidem vivam spectare quadantenus ad N. T.: sed ii, qui ignorantes Dei justitiam et suam volentes constituere, justitiae Dei non erant subjecti (Rom. 10, 3), neque gratia utebantur, prorsus sub lege erant et non sub gratia.

catum, a quo non fit homo liber lege, sed gratia. Propter quod alibi dicit: *Peccatum enim vobis non dominabitur, non enim estis sub lege, sed sub gratia* (Rom. 6, 14), non quia lex mala est, sed quia sub illa sunt, quos reos facit jubendo, non adjuvando. Gratia quippe adjuvat, ut *legis* quisque sit *factor*, sine qua gratia sub lege positus tantummodo erit *legis auditor*. Talibus itaque dicit: *Qui in lege justificamini, a gratia excidistis* (Gal. 5, 4).

CAPUT XIII.

Gratiam, qua christiani sumus, nec legem esse posse, nec naturam. Gratiam, quae neque lex est, neque natura, valere tantum, ut peccata praeterita remittantur, non ut futura vitentur, vanissimum esse pelagianorum commentum.

25. Quis ita sit surdus adversus apostolicas voces, quis ita desipiat, imo insaniat, nesciens quid loquatur, ut audeat dicere, *legem esse gratiam*, cum clamet, qui sciebat quid loqueretur: *Qui in lege justificamini, a gratia excidistis?* Si autem lex non est gratia, quia ut ipsa lex fiat non potest lex adjuvare, sed gratia, numquid natura erit gratia? Nam et hoc pelagiani ausi sunt dicere gratiam esse naturam, in qua sic creati sumus, ut habeamus mentem rationalem, qua intelligere va-

leamus, facti *ad imaginem Dei*, ut dominemur piscibus maris et volucribus coeli et omnibus pecoribus, quae repunt super terram (Gen. 1, 26). Sed non haec est gratia, quam commendat apostolus *per fidem Jesu Christi*. Hanc enim naturam etiam cum impiis et infidelibus certum est nobis esse communem: gratia [1]) vero *per fidem Jesu Christi* eorum tantummodo est, quorum est ipsa fides: *Non enim omnium est fides* (2. Thess. 3, 2). Denique sicut eis, qui volentes *in lege justificari, a gratia exciderunt*, verissime dicit: *Si ex lege justitia, ergo Christus gratis mortuus est* (Gal. 2, 21):

---

[1]) *Gratia . . . eorum tantummodo est, quorum est ipsa fides.* Haec intellige de gratia *habituali*, de gratia justificationis, ut patet ex contextu: eam enim opponit *naturae*, qua (utique non solum actu, sed et habitu) rationales sumus: de ea loquitur, quae praestat, quod neque lex neque natura conferre poterat, scil. justificationem, qua justi reddimur, qua peccata praeterita dimittuntur (n. 26), quae consequitur fidem seu *quam percipit fides*. Vel saltem haec nullatenus intelligere licet de *quacunque* gratia actuali, cum gratia nos praevenire debeat, ut credere possimus, et damnatae sint propositiones Quesnelli 26: ‚Nullae dantur gratiae nisi per fidem; 27: Fides est prima gratia et fons omnium aliarum.‘ Frustra ergo ad haec Augustini verba provocatur, ut dubia reddatur gratiae universalitas.

sic et his, qui gratiam, quam commendat et percipit fides Christi, putant esse naturam, verissime dicitur: si ex natura justitia, *ergo Christus gratis mortuus est.* Jam hic enim erat lex et non justificabat; ideo *Christus* non *gratis mortuus est*, ut et lex per illum impleretur, qui dixit: *Non veni solvere legem, sed adimplere* (Matth. 5, 17), et natura per Adam perdita per illum reparetur, qui dixit *venisse se quaerere et salvare quod perierat* (Luc. 19, 10), in quem venturum antiqui etiam patres crediderunt, qui diligebant Deum.

26. Dicunt etiam gratiam Dei, quae data est per fidem Jesu Christi, quae neque lex est neque natura, ad hoc tantum valere, ut peccata praeterita dimittantur, non ut futura vitentur vel repugnantia superentur [1]). Sed si hoc verum esset, utique in oratione do-

---

[1]) *Repugnantia superentur.* Gratia sanctificans valet ad peccata futura vitanda ratione gratiae actualis adnexae, quae eam comitatur ac jugiter veluti stipat. Hinc liquet, patres non semper adeo sedulo inter gratiam *habitualem* et *actualem* distinguere, sed utramque sub uno gratiae vocabulo comprehendere, ac propterea eidem gratiae tribuere modo, quae sunt propria gratiae habitualis, modo munera gratiae actualis: idque merito, cum gratia actualis habituali gratiae sit praevia, ejusque comes individua atque

minica, cum dixissemus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*, non adderemus, *et ne nos inferas in tentationem* (Matth. 6, 12. s.). Illud enim dicimus, ut peccata dimittantur; hoc autem, ut caveantur, sive vincantur: quod a Patre, qui in coelis est, nulla ratione peteremus, si virtute voluntatis humanae hoc possemus efficere. Commoneo autem caritatem vestram, et multum exhortor, ut beati Cypriani librum, quem scripsit de oratione dominica [1]), diligenter legatis, et quantum vos Dominus adjuverit, intelligatis memoriaeque mandetis. Ibi videbitis quemadmodum sic alloquatur liberum arbitrium eorum, quos conscriptione sui sermonis aedificat, ut ostendat tamen ea, quae implenda jubentur in lege, in oratione esse poscenda. Quod utique vanissime fieret, si ad illa agenda sine divino adjutorio voluntas humana sufficeret.

CAPUT XIV.

Gratiam facere, ut lex impleatur et natura liberetur, et ne peccatum dominetur. Fidem donum Dei esse.

---

pedissequa totaque in gratiae habitualis obsequium cedat: se habet ad illam ut radius ad solem.

[1]) *De oratione Dominica.* Habes hunc b. Cypriani libellum *opusc.* II, 42. ss.

Deum posse contrarias voluntates convertere et duritiam cordis auferre. Gratiam, qua cor lapideum aufertur non a bonis, sed a malis meritis praecedi. Quomodo sanctificetur nomen Dei in electis.

27. Sed cum fuerint convicti non defensores, sed inflatores et praecipitatores liberi arbitrii, quia neque scientia divinae legis, neque natura, neque sola remissio peccatorum est illa gratia, quae per Jesum Christum Dominum nostrum datur, sed ipsa facit, ut lex impleatur, ut natura liberetur, nec peccatum dominetur; cum ergo in his convicti fuerint, ad hoc se convertunt, ut quocunque modo conentur ostendere gratiam Dei secundum merita nostra dari. Dicunt enim, „et si non datur secundum merita bonorum operum, quia per ipsam bene operamur; tamen secundum merita bonae voluntatis datur: quia bona voluntas, inquiunt, praecedit orantis, quam praecessit voluntas credentis, ut, secundum haec merita, gratia sequatur exaudientis Dei."

28. Jam quidem de fide, hoc est de voluntate credentis superius disputavi, usque adeo eam demonstrans ad gratiam pertinere, ut apostolus non diceret: *Misericordiam consecutus sum*, quia fidelis eram; sed diceret, *misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem* (1. Cor. 7, 25). Sunt et alia testi-

monia, in quibus est, quod ait: *Sapite ad temperantiam; sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei* (Rom. 12, 3). Et quod jam commemoravi: *Gratia salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei donum est* (Ephes. 2, 8). Et illud, quod scripsit ad ephesios: *Pax fratribus et caritas cum fide a Deo Patre, et Domino Jesu Christo* (Ephes. 1, 2). Et illud, ubi ait: *Quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut credatis in eum, sed etiam ut patiamini pro eo* (Phil. 1, 13). Utrumque ergo ad Dei gratiam pertinet, et fides credentium et tolerantia patientium, quia utrumque dixit *esse donatum*, et illud maxime, ubi dicit: *Habentes autem eundem spiritum fidei* (2. Cor. 4, 13): non enim ait scientiam fidei, sed, *spiritum fidei:* quod propterea dixit, ut intelligeremus, quia fides et non petita conceditur, ut ei petenti alia concedantur. *Quomodo enim invocabunt*, inquit, *in quem non crediderunt* (Rom. 10, 14)? Ergo spiritus gratiae facit, ut habeamus fidem, ut per fidem impetremus orando, ut possimus facere, quae jubemur. Ideo ipse apostolus assidue legi praeponit fidem, quoniam quod lex jubet, facere non valemus, nisi per fidem rogando impetremus, ut facere valeamus.

29. Nam si fides liberi est tantummodo arbitrii, nec datur a Deo; propter quid pro eis, qui nolunt credere, oramus ut credant? Quod prorsus faceremus inaniter, nisi rectissime crederemus, etiam perversas et fidei contrarias voluntates, omnipotentem Deum ad credendum posse convertere. Liberum quidem hominis arbitrium pulsatur, ubi dicitur: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra* (Psal. 94, 8). Sed nisi posset Deus etiam duritiam cordis auferre, non diceret per prophetam: *Auferam ab eis cor lapideum, et dabo eis cor carneum* (Ezech. 11, 19), quod de novo Testamento fuisse praedictum, satis apostolus ostendit, ubi ait: *Epistola nostra vos estis, scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi; non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus* (2. Cor. 3, 2. et 3). Quod non ideo dictum putemus, ut carnaliter vivant, qui debent spiritaliter vivere: sed quia lapis sine sensu est, cui comparatum est cor durum, cui nisi carni sentienti cor intelligens debuit comparari? Sic enim hoc dicitur per Ezechielem prophetam: *Et dabo eis* (Ezech. 11, 19. et 20), inquit, *cor aliud, et spiritum novum dabo eis, et evellam cor lapideum de carne eorum, et dabo eis cor carneum, ut in prac-*

ceptis meis ambulent, et justificationes meas observent, et faciant eas: et erunt mihi in populum, et ego ero eis in Deum, dicit Dominus. Numquid ergo possumus nisi absurdissime dicere, bonum meritum bonae voluntatis in homine praecessisse, ut avelleretur ab eo *cor lapideum*: quandoquidem ipsum *cor lapideum* non significat nisi durissimam voluntatem et adversus Deum omnino inflexibilem? Ubi enim praecedit bona voluntas, jam non est utique *cor lapideum* [1]).

30. Nam et alio loco per eundem prophetam Deus manifestissime ostendit, non propter eorum aliqua bona merita, sed propter nomen suum ista facere, ubi ait: *Non propter vos ego facio, domus Israel, sed propter nomen meum sanctum, quod profanastis in gentibus, quo intrastis illuc: et sanctificabo nomen meum magnum, quod profanatum est in gentibus, quod profanastis in medio eorum, et scient gentes, quia ego sum Dominus, dicit Adonai Dominus, cum sanctificatus fuero in vobis ante oculos eorum, et accipiam vos de gentibus, et congregabo vos*

---

[1]) De his et similibus Scripturae effatis fuse disseruimus ex Augustini mente *opusc.* XXIV. praef. n. 22. ss. et *Compendii theologiae dogm.* t. III. n. 114. ss.

ex omnibus terris, et inducam vos in terram vestram et adspergam vos aqua munda, et mundabimini ab omnibus immunditiis vestris et ab omnibus idolis vestris: et mundabo vos, et dabo vobis cor novum, et spiritum novum dabo in vobis, et auferetur cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum, et spiritum meum dabo in vobis et faciam, ut in justificationibus meis ambuletis, et judicia mea observetis et faciatis (Ez. 36, 22. ss.). Quis ita sit coecus, ut non videat, quis ita lapideus, ut non sentiat, istam gratiam nôn secundum merita bonae voluntatis dari, Domino dicente atque testante: *Non propter vos ego facio, domus Israel, sed propter nomen meum sanctum?* Quare enim dixit, *ego facio, sed propter nomen meum sanctum*, nisi ne illi putarent propter bona merita sua fieri, quod non erubescunt dicere pelagiani? Non solum autem bona merita eorum nulla, verum etiam mala merita praecessisse demonstrat dicendo, *sed propter nomen meum sanctum, quod profanastis in gentibus.* Quis non videat horrendum malum esse, nomen sanctum Domin profanare? Et tamen *propter* ipsum *nomen meum*, inquit, *quod profanastis vos, ego faciam* vos bonos; *non propter vos: et san-*

ctificabo, inquit, *nomen meum magnum, quod profanatum est in gentibus, quod profanastis in medio eorum.* Sanctificare se dicit nomen suum, quod superius dixerat sanctum. Hoc est ergo, quod oramus in oratione dominica dicentes: *Sanctificetur nomen tuum*, ut sanctificetur in hominibus, quod per seipsum sine dubio semper est sanctum. Denique sequitur: *Et scient omnes gentes, quoniam ego sum Dominus, dicit Adonai Dominus, cum sanctificatus fuero in vobis.* Cum ergo ipse semper sit sanctus, sanctificatur tamen in eis, quibus largitur gratiam suam, auferendo ab eis *cor lapideum*, per quod nomen Domini profanaverunt.

CAPUT XV.

Liberum arbitrium non nihil facere in cordis conversione. Quo sensu dictum sit: Si volueris, conservabis mandata.

31. Ne autem putetur, nihil ibi facere ipsos homines per liberum arbitrium, ideo in psalmo dicitur: *Nolite obdurare corda vestra* (Ps. 94, 8). Et per ipsum Ezechielem: *Projicite a vobis omnes impietates vestras, quas impie egistis in me, et facite vobis cor novum et spiritum novum, et facite omnia mandata mea. Ut quid moriemini domus Israel, dicit Dominus: quia nolo mortem morientis*

dicit Adonai Dominus, et convertimini et vivetis (Ez. 18, 31)? Meminerimus Deum dicere: *convertimini et vivetis*: cui dicitur, *converte nos Deus* (Ps. 79, 4). Memineri-mus Deum dicere: *projicite a vobis omnes impietates vestras*, cum ipse justificet impium. Meminerimus ipsum dicere: *facite vobis cor novum et spiritum novum*, qui dicit, *dabo vobis cor novum, et spiritum novum dabo in vobis* (Ez. 36, 26). Quomodo ergo qui dicit, *facite vobis*; hoc dicit *dabo vobis?* Quare jubet, si ipse daturus est? Quare dat, si homo facturus est; nisi quia dat quod jubet, cum adjuvat, ut faciat cui jubet? Semper est autem in nobis voluntas libera, sed non semper est bona. Aut enim a justitia libera est, quando servit peccato, et tunc est mala; aut a peccato libera est, quando servit justitiae, et tunc est bona. Gratia vero Dei semper est bona, et per hanc fit, ut sit homo bonae voluntatis, qui prius fuit voluntatis malae. Per hanc etiam fit, ut ipsa bona voluntas, quae jam esse coepit, augeatur et tam magna fiat, ut possit implere divina mandata, quae voluerit, cum valde perfecteque voluerit. Ad hoc enim valet, quod scriptum est: *Si volueris, conservabis mandata* (Eccli. 15, 16. secundum LXX), ut homo qui vo-

luerit et non potuerit, nondum se plene velle cognoscat et oret, ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata. Sic quippe adjuvatur, ut faciat quod jubetur: tunc enim utile est velle, cum possumus, et tunc utile est posse, cum volumus; nam quid prodest, si quod non possumus, volumus; aut quod possumus, nolumus?

CAPUT XVI.

Deus jubet aliqua, quae non possumus, ut noverimus, quid ab illo petere debeamus. Quo sensu recte dicatur: Dei mandata, si volumus, servamus.

31. Magnum autem aliquid pelagiani se scire putant, quando dicunt: „Non juberet Deus, quod sciret non posse ab homine fieri.“ Quis hoc nesciat? Sed ideo jubet aliqua, quae non possumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus. Ipsa est enim fides, quae orando impetrat, quod lex imperat. Denique ipse qui dixit: *Si volueris, conservabis mandata*, in eodem libro ecclesiastico aliquanto post dicit: *Quis dabit in ore meo custodiam, et super labia mea signaculum astutum, ne forte cadam ab eo, et lingua mea perdat me* (Eccli. 22, 33)? Jam certe mandata acceperat: *Cohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum*

(Psal. 33, 14). Cum ergo verum sit, quod dixit: *Si volueris, conservabis mandata;* quare quaerit *in ore suo dari custodiam,* similis ei, qui dicit in psalmo: *Pone Domine custodiam ori meo* (Ps. 140, 3)? Quare non ei sufficit mandatum Dei et voluntas sua, quandoquidem si voluerit, conservabit mandata? Quam multa Dei mandata sunt contra superbiam! Jam novit ea: si voluerit, conservabit ea. Quare ergo paulo post dicit: *Domine Pater et Deus vitae meae, elationem oculorum ne dederis mihi* (Eccli. 23, 4). Jam dixerat ei lex: *Non concupisces* (Exod. 20, 17): velit ergo et faciat, quod jubetur; quoniam si voluerit, conservabit mandata. Quare sequitur et dicit: *Concupiscentiam averte a me* (Eccli. 23, 6)? Contra luxuriam Deus quam multa mandavit! Faciat ea, quia si voluerit, conservabit mandata. Quid est ergo, quod clamat ad Deum: *Ventris appetitio et concubitus ne apprehendat me*? Si haec ei praesenti diceremus, rectissime nobis responderet et diceret: Ex ipsa oratione mea, qua haec a Deo peto, intelligite, quomodo dixerim: *Si volueris, conservabis mandata* Certum est enim nos mandata servare, si volumus; sed quia *praeparatur voluntas a Domino* (Prov. 8, 35. sec. LXX), ab illo

petendum est, ut tantum velimus, quantum sufficit, ut volendo faciamus. Certum est nos velle cum volumus, sed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum est, quod paulo ante posui: *Praeparatur voluntas a Domino*; de quo dictum est: *A Domino gressus hominis dirigentur, et viam ejus volet* (Ps. 36, 23); de quo dictum est; *Deus est qui operatur in vobis et velle* (Phil. 2, 13). Certum est nos facere, cum facimus, sed ille facit ut faciamus, praebendo vires efficacissimas voluntati [1]), qui dicit: *Faciam ut in justificationibus meis ambuletis, et judicia mea observetis et faciatis* (Ezech. 36, 27). Cum dicit, *faciam ut faciatis*, quid aliud dicit, nisi *auferam* a vobis *cor lapideum*, unde non faciebatis: *et dabo vobis cor carneum*, unde faciatis? Et hoc quid est, nisi auferam cor durum, unde non faciebatis: et

---

[1]) *Praebendo vires efficacissimas voluntati.* Adeo efficaces sunt hae vires, ut voluntas iis aucta dici possit: *Omnia possum in eo, qui me confortat* (Philip. 4, 13), sed haec summa gratiae efficacia non exigit ullam praemotionem, nedum *praedeterminationem physicam:* imo cum hae vires praebeantur voluntati, satis clare significatur, voluntatis esse iis uti ita, ut possit etiam iis non uti: hinc tam sollicite Paulus hortatur corinthios (2. ep. 6, 1), ne in vacuum gratiam Dei recipiant.

dabo cor obediens, unde faciatis? Ille facit, ut faciamus, cui dicit homo: *Pone, Domine, custodiam ori meo* (Ps. 140, 3), hoc est enim dicere: fac, ut ponam custodiam ori meo; quod beneficium Dei jam fuerat consecutus, qui dixit: *Posui ori meo custodiam* (Ps. 38, 2).

CAPUT XVII.

Quae sit voluntas bona parva, quae voluntas bona magna. Utramque dari a Deo, utramque esse caritatem. Deus ut velimus operatur incipiens, et volentibus cooperatur perficiens. Sarcinam passionum gravem esse infirmitati naturae hominum, sed levem effici per caritatem. Quomodo caritatem, id est, divino amore ardentissimam voluntatem commendet apostolus. De dilectione proximi.

33. Qui ergo vult facere Dei mandata et non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam et invalidam: poterit autem, cum magnam habuerit et robustam. Quando enim martyres magna sua mandata fecerunt, magna utique voluntate, hoc est magna caritate fecerunt: de qua caritate ipse Dominus ait: *Majorem hac caritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis.* Unde et apostolus dicit: *Qui enim diligit proximum, legem implevit: nam non adulterabis, non homici-*

dium facies, non furaberis, non concupisces, et si quod est aliud mandatum, in hoc sermone recapitulatur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malum non operatur: plenitudo ergo legis dilectio (Rom. 13, 8. s). Istam caritatem apostolus Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit. *Timor* enim *non est in caritate*, sicut ait Joannes evangelista in epistola sua, *sed perfecta caritas foras mittit timorem* (1. Joan 4, 18): et tamen, quamvis parva et imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino: *Animam meam pro te ponam* (Joan. 13, 37); putabat enim se posse, quod se velle sentiebat. Et quis istam, etsi parvam, dare coeperat caritatem nisi ille, qui praeparat voluntatem, et cooperando perficit, quod operando incipit? Quoniam ipse, ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Propter quod ait apostolus: *Certus sum quoniam, qui operatur in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu* (Philip. 1, 6). Ut ergo velimus, sine nobis operatur [1]); cum

---

[1]) *Ut ergo velimus, sine nobis operatur.* Volitiones illas *indeliberatas* bonas, quae *praevertunt* volitionem *deliberatam*, sed hanc inducunt, alliciunt atque voluntatem cunctantem veluti propellunt, Deus

autem volumus et sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur: tamen sine illo vel operante, ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. De operante illo, ut velimus, dictum est: *Deus est enim, qui operatur in vobis et velle* (Phil. 2, 13). De cooperante autem illo, cum jam volumus et volendo facimus: *Scimus* (Rom. 8, 28), inquit, *quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Quid est *omnia*, nisi et ipsas terribiles saevasque passiones? Sarcina quippe illa, quae infirmitati gravis est, levis efficitur caritati. Talibus enim Dominus dixit esse suam sarcinam levem (Matth. 11, 30), qualis Petrus fuit, quando passus est pro Christo, non qualis fuit quando negavit Christum.

34. Istam caritatem, id est divino amore ardentissimam voluntatem commendans apo-

---

operatur in nobis sine nobis i. e. sine nostra *libera* cooperatione. Postquam vero obtinuerunt voluntatis consensum, cum proinde jam *deliberate* volumus et sic volumus, ut faciamus, Deus non amplius sine nobis operatur, sed nobiscum seu cooperatur. Adverte quam bene innuat Augustinus hic distinctionem inter voluntatis *libertatem* et *sufficientiam*: illa voluntati est insita: haec suppeditatur in ordine ad salutem a gratia. Hinc gratia adjuti jam possumus ea, ad quae sine illa nihil valemus.

stolus, dicit: *Quis nos separabit a caritate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius, sicut scriptum est: quoniam propter te mortificamur tota die, deputati sumus velut oves occisionis? Sed in his omnibus supervincimus per eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque praesentia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Jesu Domino nostro* (Rom. 8, 35. ss.). Et alio loco dicit: *Adhuc supereminentiorem viam vobis demonstro: Si linguis hominum loquar et angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut aeramentum sonans, aut cymbalum tinniens. Etsi habuero prophetiam, et si sciero omnia sacramenta, et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam; caritatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero omnia mea pauperibus, et si tradidero corpus meum, ut ardeam; caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Caritas magnanima est, benigna est, caritas non aemulatur, non agit perperam, non inflatur, non dehonestatur, non quaerit*

quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati; omnia tolerat, omnia credit, omnia sperat, omnia suffert, caritas numquam cadit (1. Cor. 13, 1. ss.) Et paulo post: *Manet*, inquit, *fides, spes, caritas, tria haec, major autem horum est caritas: Sectamini caritatem.* Item dicit ad galatas: *Vos enim in libertatem vocati estis, fratres, tantum ne libertatem in occasionem carnis detis, sed per caritatem servite invicem: Omnis enim lex in uno sermone impletur, in eo quod diliges proximum tuum tamquam te ipsum* (Galat. 5, 13. et 14). Hoc est, quod ad romanos ait: *Qui diligit alterum, legem implevit* (Rom. 13, 8). Item dicit ad colossenses: *Super omnia autem haec caritatem, quae est vinculum perfectionis* (Coloss. 3, 14). Et ad Timotheum: *Finis* (1. Tim. 1, 5), inquit, *praecepti est caritas:* et adjungens qualis caritas, *de corde*, inquit, *puro, et conscientia bona, et fide non ficta.* Ad corinthios autem cum dicit: *Omnia vestra cum caritate fiant* (1. Cor. 16, 14); satis ostendit etiam ipsas correptiones, quas asperas et amaras sentiunt, qui corripiuntur, cum caritate esse faciendas. Unde et alibi cum dixisset, *corripite inquietos, consola-*

mini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes (1. Thess. 5, 14. et 15), mox subjunxit: *Videte ne quis malum pro malo alicui reddat.* Ergo et quando corripiuntur inquieti, non *malum pro malo*, sed potius bonum *redditur.* Haec autem omnia quae nisi caritas operatur?

35. Et apostolus Petrus: *Ante omnia*, inquit, *mutuam inter vos caritatem perpetuo habentes, quia caritas cooperit multitudinem peccatorum* (1. ep. 4, 8). Dicit etiam apostolus Jacobus: *Si tamen legem perficitis regalem secundum Scripturas: Diliges proximum tuum tamquam teipsum, bene facitis* (Jacob. 2, 8). Item Joannes apostolus: *Qui diligit* (1. Joan. 2, 10), inquit, *fratrem suum, in lumine manet.* Et alio loco: *Qui non est justus, non est ex Deo, et qui non diligit fratrem suum: quia haec est annunciatio, quam audivimus ab initio, ut diligamus invicem* (1. Joan. 3, 10. s.). Itemque alibi: *Hoc est* (ibid. 23), inquit, *mandatum illius, ut credamus nomini filii ejus Jesu Christi, et diligamus invicem.* Et iterum: *Hoc* (1. Joan. 4, 21), inquit, *mandatum habemus ab ipso, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum.* Et paulo post: *In hoc* (1. Joan. 5, 2. et 3), inquit, *cognosci-*

mus, quia diligimus filios Dei, cum Deum diligimus, et praecepta ejus facimus; haec est enim dilectio Dei, ut praecepta ejus servemus, et praecepta ejus gravia non sunt. Et in epistola secunda scriptum est: *Non quasi praeceptum novum scribam tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diligamus invicem* (v. 5).

36. Dicit etiam ipse Dominus Jesus, *in duobus praeceptis* dilectionis Dei et dilectionis proximi *totam legem prophetasque pendere* (Matth. 22, 40); de quibus duobus praeceptis in evangelio secundum Marcum scriptum est: *Et accessit unus de scribis, qui audierat illos perquirentes, et videns, quoniam illis bene responderit, interrogavit eum: Quod est primum omnium mandatum? Jesus autem respondit ei: Primum omnium mandatum est: Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est: et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua: hoc est primum mandatum. Secundum autem simile illi: Diliges proximum tuum tamquam teipsum; majus horum aliud non est mandatum* (Marc. 12, 28). Dicit etiam in evangelio secundum Joannem: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi*

vos, ut et vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem (Joan. 13, 34. et 35).

CAPUT XVIII.

Caritatem, qua praecepta implentur, non ex nobis esse, sed ex Deo. Lex sine gratia litera occidens. Quod Deus nos prior diligit, ut nos eum diligamus.

37. Haec omnia praecepta dilectionis, id est caritatis, quae tanta et talia sunt, ut quidquid se putaverit homo facere bene, si fiat sine caritate, nullo modo fiat bene [1]): haec

---

[1]) *Si fiat sine caritate, nullo modo fiat bene.* Nisi incidere velimus in propositiones ab Ecclesia damnatas et in opiniones ipsi Augustino invisas, verba haec dextere sunt accipienda. Vel enim 1. nomine *caritatis* non intelligitur solum caritas *theologica* et perfecta, sed *quaecunque* vel tenuissima *gratia inspirationis*, quam Augustinus *caritatem* subinde appellat, quia omnis voluntatis inspiratio mediate vel immediate in caritatem tendit, ad eam disponit ad eamque aspirat, siquidem ad eam demum inducendam vel conservandam fovendamque conceditur. Jam vero quod fit sine gratia inspirationis, certe nullo modo *bene* fit pro *praesenti* rerum ordine, in quo opera tantum ex gratia profecta Deo placent et ab eo acceptantur. Vel 2. praepositio *sine* accipi debet sensu *contrario*, adeo ut quod *contra* caritatem fit, nunquam esse possit bonum. Si enim aliquid fieret sine caritate eo

ergo praecepta caritatis inaniter darentur hominibus, non habentibus liberum voluntatis arbitrium; sed quia per legem dantur et veterem et novam, quamvis in nova venerit gratia, quae promittebatur in vetere, lex autem sine gratia, littera est occidens, in gratia vero spiritus vivificans, unde est in hominibus caritas Dei et proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt pelagiani: si autem ex Deo, vicimus pelagianos. Sedeat ergo inter nos judex apostolus Joannes, et dicat nobis: *Carissimi, diligamus invicem* (1. Joan. 4, 7). In his verbis Joannis cum se illi extollere coeperint et dicere: ut quid nobis hoc praecipitur, nisi quia ex nobis habemus, ut invicem diligamus? sequitur continuo idem Joannes, confundens eos et dicens, *quia dilectio ex Deo*

---

tantum sensu, ut negaretur influxus motivi caritatis, non autem influxus alterius virtutis ut obedientiae, humilitatis etc., quae, nisi omnia sus deque vertantur, non sunt *formaliter* caritas, nunquam affirmabit Augustinus ejusmodi opus *nullo modo* esse bonum. Vel denique S. Augustinus loquitur de bonitate *meritoria* eaque *condigna* vitae aeternae. Jam vero haec exigit non quidem influxum caritatis in opus, sed ejus praesentiam: opus enim de *condigno* meritorium fieri tantum potest ab eo, qui est in statu gratiae, qui proinde caritatis habitu est praeditus.

est. Non itaque ex nobis, sed *ex Deo est.* Cur ergo dictum est, *diligamus invicem, quia dilectio ex Deo est*: nisi quia praecepto admonitum est liberum arbitrium, ut quaereret Dei donum? Quod quidem sine suo fructu prorsus admoneretur, nisi prius acciperet aliquid dilectionis, ut addi sibi quaereret, unde, quod jubebatur, impleret. Cum dicitur, *diligamus invicem*, lex est; cum dicitur, *quia dilectio ex Deo est*, gratia est. *Sapientia* quippe *Dei legem et misericordiam in lingua portat* (Prov. 3, 16. sec. LXX). Unde scriptum est in psalmo: *Etenim benedictionem dabit, qui legem dedit* (Psal. 83, 8).

38. Nemo ergo vos fallat, fratres mei, quia nos non diligeremus Deum, nisi nos prior ipse diligeret. Idem Joannes apertissime hoc ostendit et dicit: *Nos diligamus, quia ipse prior dilexit nos* (1. Joan. 4, 19). Gratia nos facit legis dilectores, lex vero ipsa sine gratia non nisi praevaricatores facit [1]). Et quod discipulis suis dixit Dominus: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos* (Joan. 15, 16): nihil aliud indicat nobis. Si enim nos prius

---

[1]) *Nonnisi praevaricatores facit*, quia sine gratia propter concupiscentiae rebellionem et difficultatem nequit observari.

dileximus, ut hoc merito nos ipse diligeret, prius illum nos elegimus, ut ab illo eligi mereremur. Sed ipse, qui Veritas est, aliud dicit, et huic vanitati hominum apertissime contradicit. *Non vos me elegistis*, inquit. Si ergo *non elegistis*, sine dubio nec dilexistis: quomodo enim eum eligerent, quem non diligerent? *Sed ego*, inquit, *vos elegi.* Numquid non et ipsi postea elegerunt eum, et omnibus bonis hujus seculi praetulerunt? Sed quia electi sunt, elegerunt: non quia elegerunt, electi sunt. Eligentium hominum meritum nullum esset, nisi eos eligentis gratia Dei praevenerit. Unde et apostolus benedicens thessalonicenses: *Vos* (1. Thess. 3, 12), inquit, *Dominus multiplicet, et abundare faciat in caritate in invicem et in omnes.* Hanc benedictionem dedit, ut nos invicem diligeremus, qui legem dederat, ut *invicem diligamus.* Denique alio loco ad eosdem, quia sine dubio in quibusdam eorum jam erat, quod eis, ut esset, optaverat: *Gratias* (2. Thess. 1, 3), inquit, *agere debemus Deo semper pro vobis, fratres, sicut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, et abundat caritas uniuscujusque vestrum in invicem.* Hoc dixit, ne forte de tanto bono, quod ex Deo habebant, tamquam ex seipsis

id habentes extollerentur. Quod ergo *supercrescit fides vestra*, inquit, *et abundat caritas uniuscujusque vestrum in invicem, gratias agere debemus Deo pro vobis*, non ita vos laudare tamquam hoc habeatis ex vobis.

39. Et ad Timotheum dicit: *Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis et caritatis et continentiae* (2. Tim. 1, 7). In quo sane apostoli testimonio cavere debemus, ne nos arbitremur non accepisse *spiritum timoris Dei*, quod sine dubio magnum est Dei donum: de quo dicit propheta Isaias: *Requiescet super eum spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et spiritus timoris Domini* (Isa. 11, 2. s.): non quo timore Petrus Christum negavit, sed illius timoris spiritum accepimus [1]), de quo

---

[1]) Hic certe sermo est *de timore inferni*, de timore proinde, quem theologi dicunt (simpliciter) *servilem.* Jam vero hunc recenset s. Augustinus etiam inter septem dona sancti Spiritus, eum dicit *sine dubio magnum Dei donum*, et sollicite cavet, ne putemus nos in novo Testamento eum non accepisse. Quid majus in hujus timoris commendationem dici possit? Abeant ergo illi, qui se superbe Augustini discipulos jactant, et tamen audent, verbis Augustini servilem inferni timorem inscite calumniari!

dicit ipse Dominus Christus: *Eum timete, qui habet potestatem, et animam et corpus perdere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete* (Luc. 12, 5). Hoc autem dixit ne illo timore negaremus eum, quo turbatus est Petrus. Hunc enim auferri voluit a nobis, cum prius dixit: *Nolite timere eos, qui corpus occidunt, et postea non habent quid faciant.* Hujus timoris non accepimus spiritum, *sed virtutis, et caritatis et continentiae.* De quo spiritu idem ipse ad romanos ait: *Gloriamur in tribulationibus scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis* (Rom. 5, 3. ss). Non itaque per nos, sed *per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*, ipsa caritate fit, quam Dei donum esse manifestat, ut tribulatio non auferat, sed potius operetur patientiam. Ad ephesios etiam: *Pax* (Eph. 6, 23), inquit, *fratribus, et caritas cum fide.* Magna bona; sed dicat unde? *A Deo*, inquit, *Patre et Domino Jesu Christo.* Ergo haec magna bona non sunt nisi Dei dona.

CAPUT XIX.

De pelagianorum amentia, quod cum scientiam legis ex Deo esse faterentur, caritatem tamen ex nobis esse volebant.

40. Sed non est mirum, si *lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt* (Joan. 1, 5). In Joanne Lux dicit: *Ecce qualem dilectionem dedit nobis Pater, ut filii Dei vocemur et simus* (Joan. 3, 1). Et in pelagianis tenebrae dicunt: Dilectio nobis ex nobis est. Quam si veram, id est, christianam dilectionem haberent, scirent et unde haberent; sicut sciebat apostolus, qui dicebat: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quae a Deo data sunt nobis* (1. Cor. 2, 12). Joannes dicit: *Deus dilectio est.* Et pelagiani etiam ipsum Deum non ex Deo [1]),

---

[1]) *Deum non ex Deo.* Pelagiani dicunt nos dilectionem, quae secundum Joannem 1. ep. 4, 16. Deus est, non a Deo seu ex Deo habere. Habentes autem dilectionem (perfectam) habemus Deum (ut infert Augustinus) *a.* per *inhabitationem*, nam *si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus* Joan. 14, 23; *b.* per *communicationem* (quod fere in idem recidit), cum Deus intime se communicet diligenti se; nam *ego diligentes me diligo* Prov. 8, 17; *c.* terminative seu

sed ex semetipsis habere se dicunt, et cum scientiam legis ex Deo nobis esse fateantur, caritatem ex nobis ipsis volunt; nec audiunt apostolum dicentem: *Scientia inflat, caritas autem aedificat* (1. Cor. 8, 1). Quid est ineptius, imo vero quid est amentius, et ab ipsa sanctitate caritatis alienius, quam confiteri ex Deo esse scientiam, quae sine caritate inflat, et ex nobis esse caritatem, quae facit, ut scientia inflare non possit? Item cum dicat apostolus: *Supereminentem scientiae caritatem Christi* (Ephes. 3, 19): quid est insanius, quam putare ex Deo esse scientiam, quae subdenda est caritati, et ex hominibus caritatem, quae supereminet scientiae? Fides autem vera et doctrina sana ambas

---

inhaesive, nullo enim actu homo adeo suo agglutinatur objecto, quam actu intenso amoris, quo plurium fit *cor unum et anima una; d.* per *assimilationem* et participationem: nam consortium illud divinae naturae, quod per gratiam consequimur 2. Petr. 1, 4, secundum communiorem theologorum explicationem continetur specialissima cum Deo assimilatione: maxime autem homo Deo assimilatur vera perfectaque caritate, qua omnis volendi sentiendique ratio conformatur secundum dilecti beneplacitum. Cf. Ripalda *de ente supernat.* disp. ult. sect. 9. Cum ergo caritas tantae sit praestantiae, patet quam absurda pelagianorum sit temeritas, qua caritatem sibi, legis vero scientiam qualicunque demum asserebant gratiae.

esse dicit ex Deo, quia scriptum est: *A facie ejus scientia et intellectus procedit* (Prov. 2. sec. LXX). Et scriptum est: *Caritas ex Deo est* (1. Joan. 4, 7). Et legimus: *Spiritum scientiae et pietatis* (Isai. 11, 2). Legimus: *Spiritum virtutis et caritatis et continentiae* (2. Tim. 1, 7). Sed majus est donum caritas, quam scientia: nam scientia quando est in homine, caritas est necessaria, ne infletur: *caritas* (1. Cor. 13, 4) autem *non aemulatur, non agit perperam, non inflatur.*

CAPUT XX.

Voluntates hominum ita esse in Dei potestate, ut eas quo voluerit faciat inclinari. Aliqua peccata poenas esse aliorum peccatorum. Deum uti cordibus etiam malorum ad laudem atque adjumentum bonorum.

41. Satis me disputasse arbitror adversus eos, qui gratiam Dei vehementer oppugnant, qua voluntas humana non tollitur, sed ex mala mutatur in bonam, et cum bona fuerit adjuvatur: et sic disputasse, ut non magis ego, quam divina ipsa scriptura vobiscum locuta sit evidentissimis testimoniis veritatis: quae scriptura divina, si diligenter inspiciatur, ostendit, non solum bonas hominum voluntates, quas ipse facit ex malis, et a se factas bonas in actus bonos et in aeter-

nam dirigit vitam, verumetiam illas, quae conservant seculi creaturam, ita esse in Dei potestate, ut eas, quo voluerit, quando voluerit, faciat inclinari, vel ad beneficia quibusdam praestanda, vel ad poenas quibusdam ingerendas, sicut ipse judicat occultissimo quidem judicio, sed sine ulla dubitatione justissimo. Nam invenimus aliqua peccata etiam poenas esse aliorum peccatorum, sicut sunt *vasa irae*, quae *perfecta* dicit apostolus *in perditionem* (Rom. 9, 22): sicut est induratio Pharaonis, cujus et causa dicitur [1]) ad ostendendam in illo virtutem Dei:

---

[1]) *Cujus et causa dicitur*, scil. Ex. 7, 3; 10, 1. etc. Dicitur autem causa *a. permissiva*, causa *b.* si vis *occasionalis*, quatenus ea fecit, quae Pharaoni, non ex eorum natura, sed propter ipsius malitiam, occasio exstiterint indurationis, et quae Deus ideo, quod non ex eorum natura, sed tantum propter peccatoris malitiam essent indurationis occasio seu causa, non tenebatur impedire vel omittere, licet praevideret secuturam indurationem. Et causa *c.* disponens et *ordinans* peccatoris indurationem ad finem a se consequenter ad praevisionem et permissionem indurationis intentum. Ceterum quae hoc et in seq. cap. docet Augustinus, sedulo notentur. Neque enim ex eo, quod ipse saepe dicat, Deum gratia hominum pro lubitu inflectere voluntates, sequitur secundum ejus sententiam gratiam esse *ex se efficacem*. Hoc enim dominium Deo etiam hic vindicat s. doctor in voluntates *malas*, quibus male operantibus utitur

sicut est fuga Israelitarum a facie hostium de civitate Hai (Josue 7, 4. s.), in animo enim factus est timor, ut fugerent, et hoc factum est, ut vindicaretur peccatum eo modo, quo fuerat vindicandum: unde dicit Dominus ad Jesum Nave: *Non poterunt filii Israel subsistere ante faciem inimicorum suorum* (ib. v. 12). Quid est, *non poterunt subsistere?* Quare non subsistebant per liberum arbitrium, sed per timorem turbata voluntate fugiebant; nisi quia Deus dominatur et voluntatibus hominum, et quos vult in formidinem convertit iratus? Numquid non hostes

---

Deus ad consilia voluntatis suae exsequenda: neque propterea sequitur, Deum voluntates impiorum *praemovere* vel *praedeterminare* ad malum, uti hunc in finem mediis *ex se efficacibus* etc. Sed ad haec omnia explicanda sufficit *divina permissio et ordinatio.* Si ergo sufficit divina permissio et ordinatio secundum expositionem mox datam, ut dicatur voluntas hominis ‚ita esse in Dei potestate, ut eam quo voluerit, quando voluerit, faciat inclinari', quanto magis id dici poterit, si Deus voluntatem *objective* et *subjective, moraliter* et *physice* praeveniat et ad bonum inclinet, incitet, moveat, quin tamen eam praedeterminet vel gratia ex se utatur efficaci. Hinc unum e praecipuis argumentis, quod patroni gratiae ex se efficacis ex Augustino petunt, ab ipso s. doctore in hisce duobus capitibus enervatur, nisi in propositiones haud bene sonantes incidere velimus.

Israelitarum adversus populum Dei, quem ducebat Jesus Nave, sua voluntate pugnarunt? Et tamen dicit Scriptura: *Quia per Dominum factum est confortari cor eorum, ut obviam irent ad Israel ad bellum, ut exterminarentur* (ibid. 11, 20). Numquid non sua voluntate homo improbus filius Jemini maledicebat regi David? Et tamen quid ait David, plenus vera et alta et pia sapientia? Quid ait illi, qui maledicentem percutere voluit? *Quid mihi*, inquit, *et vobis filii Sarviae? dimittite eum, ut maledicat, quia Dominus dixit illi maledicere David. Et quis dicet ei, quare fecisti sic* (2. Reg. 16, 10)? Deinde Scriptura divina plenam sententiam regis velut ab alio initio repetendo commendans: *Et dixit*, inquit, *David ad Abessai et ad omnes pueros: Ecce filius meus, qui exiit de utero meo, quaerit animam meam, et adhuc modo filius Jemini? Sinite illum ut maledicat, quoniam dixit illi Deus; ut videat Dominus humilitatem meam, et retribuat mihi bona pro maledicto ejus in die isto.* Quomodo dixerit Dominus huic homini *maledicere David*, quis sapiens et intelliget? Non enim jubendo dixit, ubi obedientia laudaretur, sed quod ejus voluntatem proprio vitio suo ma-

lam in hoc peccatum judicio suo justo et occulto inclinavit, ideo dictum est, *dixit ei Dominus*. Nam si jubenti obtemperasset Deo, laudandus potius quam puniendus esset, sicut ex hoc peccato postea novimus esse punitum. Nec causa tacita est, cur ei Dominus isto modo dixerit *maledicere David*, hoc est, cor ejus malum in hoc peccatum miserit vel dimiserit: *ut videat*, inquit, *Dominus humilitatem meam, et retribuat mihi bona pro maledicto ejus in die isto*. Ecce quomodo probatur, Deum uti cordibus etiam malorum ad laudem atque adjumentum bonorum. Sic usus est Juda tradente Christum: sic usus est judaeis crucifigentibus Christum. Et quanta inde bona praestitit populis credituris? Qui et ipso diabolo utitur pessimo, sed optime, ad exercendam et probandam fidem et pietatem bonorum, non sibi, qui omnia scit, antequam fiant, sed nobis, quibus erat necessarium, ut eo modo ageretur nobiscum. Numquid non sua voluntate Abessalon elegit consilium, quod sibi oberat? Et tamen ideo fecit, quia exaudierat Dominus ejus patrem orantem, ut hoc fieret. Propter quod Scriptura ait: *Et Dominus mandavit dissipare consilium Achitophel bonum, ut inducat Dominus super Abessalon omnia mala*

(2. Reg. 17, 14). *Bonum consilium* dixit, quod ad tempus proderat causae, quia pro ipso erat contra patrem ejus, contra quem rebellaverat, ut posset eum opprimere, nisi Dominus consilium dissipasset, quod dederat Achitophel, agendo in corde Abessalon, ut tale consilium repudiaret, et aliud, quod ei non expediebat, eligeret.

CAPUT XXI.

Deum operari in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit judicio non semper aperto, sed semper justo. Malitia hominis aut originaliter tracta est, aut crescit per propriam voluntatem.

42. Quis non ista judicia divina contremiscat, quibus agit Deus in cordibus etiam malorum hominum quicquid vult, reddens eis tamen secundum merita eorum? Roboam filius Salomonis (3. Reg. 12, 8. et 14.) respuit consilium salubre seniorum, quod ei dederant, ne cum populo dure ageret; et verbis coaevorum suorum potius acquievit, respondendo minaciter, quibus leniter debuit. Unde hoc, nisi propria voluntate? Sed hinc ab eo recesserunt decem tribus Israel, et alium regem sibi constituerunt Jeroboam, ut irati Dei voluntas fieret, quod etiam fu-

turum esse praedixerat. Quid enim Scriptura dicit? *Et non audivit rex plebem, quoniam erat conversio a Domino, ut statueret verbum suum, quod locutus est in manu Achiae Selonitae de Jeroboam filio Nabath* (Ib. v. 51). Nempe sic factum est illud per hominis voluntatem, ut tamen *conversio esset a Domino.* Legite libros Paralipomenon, et invenietis in secundo libro scriptum: *Et suscitavit Dominus super Joram spiritum philistiim et arabum, qui finitimi erant aethiopibus, et ascenderunt in terram Judae; et dissipaverunt eam, et ceperunt omnem substantiam, quae in domo regis inventa est* (Par. 21, 16. et 17). Hic ostenditur, Deum suscitare hostes eis terris vastandis, quas tali poena judicat dignas. Numquid tamen philistiim et arabes in terram Judaeam dissipandam sine sua voluntate venerunt, aut sic venerunt sua voluntate, ut mendaciter scriptum sit, quod *Dominus* ad hoc faciendum eorum *spiritum suscitavit?* Imo utrumque verum est, quia et sua voluntate venerunt, et tamen *spiritum* eorum *Dominus suscitavit.* Quod etiam sic dici potest: et eorum *spiritum Dominus suscitavit*, et tamen sua voluntate venerunt. Agit enim Omnipotens in cordibus hominum etiam mo-

tum voluntatis eorum, ut per eos agat, quod per eos agere ipse voluerit, qui omnino injuste aliquid velle non novit. Quid est, quod homo Dei dixit ad Amessiam regem: *Non veniat tecum exercitus Israel, non est enim Dominus cum Israel, omnibus filiis Ephrem: quoniam si putaveris obtinere in illis, in fugam convertet te Deus ante inimicos, quoniam virtus est Deo vel adjuvare vel in fugam vertere* (2. Par. 25, 7. et 8)? Quomodo virtus Dei alios adjuvat in bello dando eis fiduciam, alios immisso timore vertit in fugam, nisi quia ille, qui *in coelo et in terra omnia quaecunque voluit fecit* (Psal. 134, 6), etiam in cordibus hominum operatur? Legimus quid dixerit Joas rex Israel mittens nuncium ad Amessiam regem volentem pugnare cum illo. Nam post aliqua dixit: *Nunc sede in domo tua. Quid provocas in malum, et cadis tu et Juda tecum* (4. Reg. 14, 10)? Deinde Scriptura subjunxit: *Et non audivit Amessias, quoniam a Deo erat, ut traderetur in manus, quoniam quaesierunt deos Edom* (2. Paral. 25, 20). Ecce Deus idololatriae peccatum volens vindicare, hoc operatus est in ejus corde, cui utique juste irascebatur, ut admonitionem salubrem non audiret, sed ea contempta iret

in bellum, ubi cum suo exercitu caderet. Per Ezechielem prophetam dicit Deus: *Et propheta si erraverit, et loquutus fuerit, ego Dominus seduxi prophetam illum, et extendam manum meam super eum; et exterminabo eum de medio populi mei Israel* (Ezech. 14, 9). In libro Esther scriptum est, quae mulier ex populo Israel in terra captivitatis facta erat uxor alienigenae regis Assueri: ergo in ejus libro scriptum est, quod cum haberet necessitatem interveniendi pro populo suo, quem rex, ubicunque in regno ejus esset, jusserat trucidari, oravit ad Dominum: cogebat enim eam magna necessitas, ut praeter jussum regis et praeter ordinem suum ad illum auderet intrare. Et videte quid Scriptura dicat: *Et intuitus est eam tamquam taurus impetu indignationis suae, et timuit regina, et conversus est color ejus per dissolutionem, et inclinavit se super caput delicatae suae, quae praecedebat eam: et convertit Deus et transtulit indignationem ejus in lenitatem* (15, 10. s.). Scriptum est et in Proverbiis Salomonis: *Sicut impetus aquae, sic cor regis in manu Dei, quocunque voluerit, declinabit illud* (Prov. 21, 1). Et in Psalmo centesimo quarto legitur dictum de aegyptiis, quid eis fecerit

Deus: *Et convertit cor eorum, ut odissent populum ejus, ut dolum facerent in servos ejus* (v. 25). In literis etiam apostolicis videte, quae scripta sunt. In epistola Pauli apostoli ad romanos: *Propterea tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam.* Item paulo post: *Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiae.* Item paulo post: *Sicut non probaverunt Deum habere in notitiam, tradidit illos Deus in reprobam mentem, ut faciant, quae non conveniunt* (1, 24. ss.). Et ad thessalonicenses in epistola secunda ait de quibusdam: *Pro eo quod dilectionem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati* (2, 10. ss).

43. His et talibus testimoniis divinorum eloquiorum, quae omnia commemorare nimis longum est, satis, quantum existimo, manifestatur, operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocunque voluerit, sive ad bona pro sua misericordia, sive ad mala pro meritis eorum, judicio utique suo aliquando aperto, aliquando occulto, semper tamen justo. Fixum enim debet esse

et immobile in corde vestro, quia *non est iniquitas apud Deum* (Rom. 9, 14). Ac per hoc quando legitis in literis veritatis, a Deo seduci homines, aut obtundi, vel obdurari corda eorum, nolite dubitare praecessisse mala merita eorum, ut juste ista paterentur: ne incurratis in illud proverbium Salomonis: *Insipientia viri violat vias ejus, Deum autem causatur in corde suo* (Prov. 19, 3). Gratia vero non secundum merita hominum datur, *alioquin gratia jam non est gratia* (Rom. 11, 6): quae ideo gratia vocatur, quia gratis datur. Si autem potens est sive per angelos vel bonos, vel malos, sive quocunque alio modo operari etiam in cordibus malorum pro meritis eorum, quorum malitiam non fecit, sed aut originaliter tracta est ab ipso Adam, aut crevit per propriam voluntatem: quid mirum est, si per Spiritum sanctum operatur in cordibus electorum suorum bona, qui operatus est, ut ipsa corda essent ex malis bona?

CAPUT XXII.

Gratiam esse omnino gratuitam ineluctabili argumento ab exemplo parvulorum deducto evincitur.

44. Sed suspicentur homines quaelibet merita bona, quae putant praecedere, ut justi-

ficentur per Dei gratiam, non intelligentes, cum hoc dicunt, nihil aliud, quam se negare gratiam: sed, ut dixi, quod volunt de majoribus suspicentur; de parvulis certe pelagiani quid respondeant non inveniunt, quorum nec voluntas ulla est in accipienda gratia, cujus voluntatis meritum praecessisse dicant: et insuper eos etiam cum fletu reluctari videmus, quando baptizantur et divina sacramenta percipiunt; quod eis ad magnum impietatis peccatum imputaretur, si jam libero uterentur arbitrio: et tamen haeret etiam in reluctantibus gratia, apertissime nullo bono merito praecedente, alioquin gratia jam non esset gratia. Et aliquando filiis infidelium praestatur haec gratia, cum occulta Dei providentia in manus piorum quomodocunque perveniunt; aliquando autem filii fidelium non eam consequuntur, aliquo impedimento exsistente, ne possit periclitantibus subveniri. Fiunt vero ista per occultam Dei providentiam, *cujus inscrutabilia sunt judicia, et investigabiles viae:* quod ut apostolus diceret, quid praedixerit intuemini. Agebat enim de judaeis et gentibus, cum scriberet ad romanos, id est, ad gentes et ait: *Sicut enim aliquando vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consequuti estis in*

illorum incredulitate: ita et hi nunc non crediderunt in vestra misericordia, ut et ipsi misericordiam consequantur: conclusit enim Deus omnes in infidelitate, ut omnium misereatur (Rom. 11, 30. ss.). Et cum adtendisset quid dixerit, admirans sententiae suae certam quidem veritatem, sed magnam profunditatem, quomodo *concluserit Deus omnes in infidelitate, ut omnium misereatur*, quasi faciens mala, ut venirent bona, mox exclamavit atque ait: *O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus!* Haec enim *inscrutabilia judicia et investigabiles vias* perversi homines non cogitantes, et proclives ad reprehendendum, non idonei ad intelligendum, putabant et jactitabant, apostolum dicere: *Faciamus mala, ut veniant bona* (Rom. 3, 8). Quod, absit, ut apostolus diceret; sed homines non intelligentes, hoc putabant dici, quando audiebant quid dixit apostolus: *Lex autem subintravit, ut abundaret delictum; ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia* (Rom. 5, 20). Sed utique gratia id agit, ut jam fiant bona ab eis, qui fecerunt mala, non ut perseverent in malis, et reddi sibi existiment bona. Non itaque de-

bent dicere: *Faciamus mala, ut veniant bona*, sed, fecimus mala, et venerunt bona; jam faciamus bona, ut in futuro seculo recipiamus pro bonis bona, qui in hoc seculo recipimus pro malis bona. Propter quod scriptum est in psalmo: *Misericordiam et judicium cantabo tibi Domine* (Psal. 100, 1). Prius itaque non ideo venit Filius hominis in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum (Joan. 3, 17): hoc propter misericordiam; postea vero propter judicium venturus est judicare vivos et mortuos; quamvis et in hoc tempore ipsa salvatio non fiat sine judicio, sed occulto; ideo ait: *In judicium veni in hunc mundum, ut qui non vident, videant; et qui vident, coeci fiant* (Joan. 9, 39).

CAPUT XXIII.

Ad judicia Dei occulta revocandum esse, quod huic subvenit, non illi. In eo, quem Deus seduci permittit, mala ejus merita credenda esse: in eo autem, cujus miseretur, gratiam Dei reddentis bona pro malis.

45. Ad occulta ergo Dei judicia revocate [1], quando videtis in una causa, quam certe

[1]) Merito s. Augustinus praecipuum gratiae mysterium ad gratiae *distributionem* revocat: et revera reliquae omnes quaestiones, etiam de gratiae

habent omnes parvuli, hereditarium malum trahentes ex Adam, huic subveniri, ut baptizetur, illi non subveniri, ut in ipsa obligatione moriatur; illum baptizatum in hac vita relinqui, quem praescivit Deus impium futurum: istum vero baptizatum rapi ex hac vita, *ne malitia mutet intellectum ejus* (Sap. 4, 11); et nolite in istis dare injustitiam vel insipientiam Deo, apud quem justitiae fons est et sapientiae. Sed sicut vos exhortatus sum ab initio sermonis hujus, *in quod pervenistis, in eo ambulate, et hoc quoque vobis Deus revelabit;* (Phil. 3, 15. s.); et si non in hac vita, certe in altera: *nihil est enim occultum, quod non revelabitur* (Matth. 10, 26). Quando ergo auditis dicentem Dominum: *Ego Dominus seduxi prophetam illum* (Ezech. 14, 9): et quod ait apostolus: *Cujus vult miseretur, et quem vult obdurat* (Rom. 9, 18); in eo, quem seduci permittit vel obdurari [1]), mala ejus merita credite; in

---

efficacia vel do ejus ad liberum arbitrium habitu, non ita sunt inscrutabiles, sicut inaequalis gratiae distributio: haec est *propria* difficultas hujus disputationis; reliquae difficultates non adeo sunt propriae hujus argumenti, quam potius communes aliis mysteriis ordinis sive supernaturalis sive etiam naturalis.

[1]) *Vel obdurari.* Ergo dura ad speciem verba Scripturae, quibus Deo subinde hominum induratio et

eo vero cujus miseretur, gratiam Dei non reddentis mala pro malis, sed bona pro malis, fideliter et indubitanter agnoscite. Nec ideo auferatis a Pharaone liberum arbitrium, quia multis locis dicit Deus: *Ego induravi Pharaonem*, vel *induravi*, aut *indurabo cor Pharaonis*. Non enim propterea ipse Pharao non induravit cor suum. Nam et hoc de illo legitur, quando ablata est ab aegyptiis cynomya, dicente Scriptura: *Et ingravavit Pharao cor suum et in isto tempore, et noluit dimittere populum* (Exod. 8, 32). Ac per hoc et Deus induravit per justum judicium, et ipse Pharao per liberum arbitrium. Certi ergo estote, quia non erit inanis labor vester, si in bono proposito proficientes perseveretis usque in finem. Deus enim, qui modo illis, quos liberat, non reddit secundum opera eorum, *tunc reddet unicuique secundum opera ejus* (Matth. 16, 27). Reddet omnino Deus et mala pro malis, quoniam

---

excoecatio adscribitur, nominatim illa Rom. 9, 18: *Quem vult, indurat* (Deus), secundum Augustinum *sufficienter* explicantur *permissu indurationis*, quam, si vellet, impedire facillime posset et revera in plurimis, quorum miseretur, impedit, deque hujus permissionis ordinatione ad finem bonum, prout in praeced. capitibus exposuerat. Cf. supra annot. pag. 94.

justus est: et bona pro malis, quoniam bonus est: et bona pro bonis, quoniam bonus et justus est. Tantummodo mala pro bonis non reddet, quoniam injustus non est. Reddet ergo mala pro malis, poenam pro injustitia: et reddet bona pro malis, gratiam pro injustitia: et reddet bona pro bonis, gratiam pro gratia.

CAPUT XXIV.

Peroratio ad monachos adrumentinos, ut intellectum et sapientiam petant a Deo.

46. Repetite assidue librum istum, et si intelligitis, Deo gratias agite: ubi autem non intelligitis, orate ut intelligatis: dabit enim vobis Dominus intellectum. Mementote scriptum esse: *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non improperat, et dabitur ei* (Jacob. 1, 5). Ipsa est sapientia desursum descendens, sicut ipse apostolus Jacobus dicit. Illam vero sapientiam repellite a vobis et orate, ut non sit in vobis, quam detestatus est, ubi ait: *Quod si zelum amarum habetis, et contentiones in vobis sunt, non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Ubi enim zelus et contentio est, ibi inconstantia et omne*

opus pravum. Quae autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, plena misericordia et fructibus bonis, inaestimabilis, sine simulatione (Ibid. 3, 14. s.). Quid boni ergo non habebit, qui hanc sapientiam postularit et impetrarit a Domino? Et hinc intelligite gratiam, quia si ex nobis esset ista sapientia, desursum non esset, nec ab ipso, qui nos creavit, Deo postulanda esset. Fratres, orate et pro nobis, *ut temperanter et pie et juste vivamus in hoc seculo exspectantes illam beatam spem, et manifestationem Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi* (Tit. 2, 12. s.): cui est honor et gloria et regnum cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

S. PROSPERI

EPISTOLA AD RUFINUM

DE GRATIA

ET

LIBERO ARBITRIO [1]).

Domino fratri dilectissimo in Christo et merito venerabili Rufino Prosper aeternam salutem in Domino.

1. Accepi per communem amicum fraternae erga me sollicitudinis tuae signa, et curam

---

[1]) Prosper a Rufino amico suo monitus sollicitum se esse de iis, quae contra ipsum disseminabantur, eo quod s. Augustini doctrinam de gratia Dei et libero arbitrio hominis tueretur ac praedicaret, epistolam ad eum dedit plane auream, in qua luculenter omnia exponit et diluit, quae morosi quidam homines s. Augustino et ejus discipulis ad conflandam illis invidiam obloquebantur. Quis iste Rufinus fuerit, et utrum per literas, an alio modo animi sui solicitudinem Prospero significaverit, incertum. Quod vero spectat tempus, quo data est haec epistola, ex contextu aperte apparet scriptam fuisse *s. Augustino* adhuc in vivis agente, sed editis jam ejus libris *de eorreptione et gratia*, nec non Jo. Cassiani Col-

sincerissimae caritatis gratulanter agnovi. Ac ne quid maligni rumores, in quantum se auribus tuis subtrahere nequeunt, formidinis tibi aut anxietatis inferant, absolvere te ab omni scrupulo, quantum epistolari licuit sermone, curavi: in tantum studens omnia plenissima veritate tibi pandere, ut quia non potuisti totum, quae ab adversantibus disseminantur, audire; per meipsum queas, quicquid de nobis ad inanem invidiam fertur referturque, cognoscere. Sed insinuanda prius sanctitati tuae est qualitas quaestionis, de qua ista nascuntur: quo tibi magis pateat falsitas obloquentium: et videas quam lucem quibus tenebris conentur obducere.

---

lationibus, ideoque post annum 427. et ante annum 430. quo s. Augustinus obiit die 28. Augusti. Magni momenti sunt s. Prosperi *de gratia* opuscula ad intelligenda Augustini de eodem argumento opera, cum illius mentem clarius subinde exponat, praeposteras interpretationes notet et corrigat, illationes erroneas damnet et reprobet. Hinc antequam alios s. Augustini de gratia libros edamus, post edita Prosperi *carmen de ingratis* et ejusdem ad s. doctorem *epistolam* (*opusc.* t. XXIV), alia quaedam ejusdem opuscula legenda et meditanda hoc in tomulo exhibebimus. Cf. de Prospero *opusc.* XXIV, 1. s. In pluribus sequemur editionem, quam Romae 1758. curavit Foggini.

CAPUT I.

Pelagianorum error praecipuus: Gratiam Dei secundum merita hominum dari.

2. Pelagiana igitur haeresis, quo dogmate catholicam fidem destruere adorta sit, et quibus impietatum venenis viscera Ecclesiae atque ipsa vitalia [1]) corporis Christi voluerit occupare, notiora sunt, quam opere narrationis indigeant. Ex his tamen una est blasphemia, nequissimum et subtilissimum germen aliarum, qua dicunt, *gratiam Dei secundum merita hominum dari.* Cum enim primum tantam naturae humanae vellent adstruere sanitatem, ut per solum liberum arbitrium posset assequi Dei regnum: eo quod tam plene ipso conditionis suae praesidio juvaretur, ut habens naturaliter rationalem intellectum, facile bonum eligeret malumque vitaret: et ubi in utraque parte libera essent opera voluntatis, non facultatem his, qui mali sunt, ad bonum deesse, sed studium: cum ergo, ut dixi totam justitiam hominis ex naturali vellent rectitudine ac

[1]) *Ipsa vitalia.* Valde bene hoc dicit s. Prosper de haeresi *pelagiana:* nam quod sunt spiritus vitales et sanguis in corpore organico, id secundum analogiam quandam in corpore Christi i. e. Ecclesia gratia est.

possibilitate subsistere, atque hanc definitionem doctrina sana respueret, damnatum a catholicis sensum et multis postea haereticae fraudis varietatibus coloratum, hoc apud se ingenio servaverunt, ut ad incipiendum, et ad proficiendum, et ad perseverandum in bono necessariam homini Dei gratiam profiterentur.

CAPUT II.

Fallacia professionis pelagianae de necessitate gratiae detegitur.

3. Sed in hac professione, quo dolo vasa irae molirentur irrepere, ipsa Dei gratia vasis misericordiae revelavit: intellectum est enim saluberrimeque perspectum, hoc tantum eos de gratia confiteri, quod quaedam libero arbitrio sit magistra, seque per cohortationes, per legem, per doctrinam, per creaturarum contemplationem, per miracula, perque terrores extrinsecus judicio ejus ostendat, quo unusquisque secundum voluntatis suae motum, si quaesierit, inveniat; si petierit, accipiat: si pulsaverit, introcat. Quia scilicet gratiae ipsius vocatio hoc primum circa nos agat, ut nostrae facultatis arbitrium admoneat, nec aliud sit gratia, quam lex, quam

propheta, quam doctor [1]), cui circa omnes homines per universum mundum commune et generale sit studium, ut qui voluerint credant, et qui crediderint, justificationem merito fidei et bonae voluntatis accipiant: ac sic gratia Dei secundum hominum meritum tribuatur: atque hoc modo gratia non sit gratia: quia si meritis redditur, et non ipsa est bonorum creatrix, frustra gratia nominatur.

CAPUT III.

Pelagianorum versutiae deprehensae. S. *Augustini* adversus eos doctrina non solum a romana et africana ecclesia, sed per omnes mundi partes probata. Ejus obtrectatores occulti in apertum certamen provocantur.

4. Has autem versutias, quibus se filii tenebrarum in similitudinem filiorum lucis transfigurare voluerunt, cum et orientalium

---

[1]) Prospero ergo teste, nondum admisernnt pelagiani gratiam *vere internam immediatae illustrationis* elevantis intellectum, nedum immediatae inspirationis voluntatis. Quare non multum fidendum est recentiorum quorundam theologorum assertionibus, pelagianos jam diu ante hoc tempus admisisse gratiam vere internam illustrationis et forte etiam inspirationis: ad hoc enim probandum non sufficiunt sat vaga quaedam et aequivoca testimonia, cum memores semper esse debeamus, quod et Augustinus saepe testatur et Prosper n. praec., pela-

episcoporum judicia et apostolicae sedis auctoritas, et africanorum conciliorum vigilantia deprehenderit: beatissimus quoque Augustinus, praecipua utique in hoc tempore portio Domini sacerdotum, copiose et pulchre in multis voluminum disputationibus destruxerit, utpote inter multa Dei dona, quibus illum abundantissime spiritus veritatis implevit, habens etiam hanc scientiae et sapientiae ex Dei caritate virtutem, ut non solum istam adhuc in suis detruncationibus palpitantem, sed etiam multas prius haereses invicto verbi gladio debellaret. Cui inter tot certaminum palmas, inter tot triumphorum coronas, ad illuminationem Ecclesiae et ad gloriam Christi, qua ipse illustratus est, perfulgenti, quidam nostrorum (quod de ipsis multum dolendum est) occultis, sed non incognitis susurrationibus obloquuntur. Et prout sibi obnoxias aliquorum aures opportunasque repererint, scripta ejus, quibus error pelagianorum impugnatur, infamant: dicentes, eum liberum arbitrium penitus submovere, et sub gratiae nomine necessitatem praedicare fatalem. Adjicientes etiam duas

---

gianos *multis haereticae fraudis varietatibus* errorem suum colorasse: et mox n. 4., eos *se in similitudinem filiorum lucis voluisse transfigurare.*

illum humani generis massas et duas credi velle naturas: ut scilicet tantae pietatis viro paganorum et manichaeorum adscribatur impietas. Quae si vera sunt, cur ipsi tam negligentes, ne dicam tam impii, sunt, ut tam abruptam perniciem ab Ecclesia non repellant? tam insanis praedicationibus non resistant? nec saltem aliquibus scriptis eum, a quo talis emanat doctrina, conveniant? Magna enim gloria sua humano generi consuluerint, si Augustinum ab errore revocaverint: nisi forte modesti homines novique censores magnorum prius meritorum seni honorabiliter ac misericorditer parcunt, et securi, quia libros ejus nemo usquam recipiat, conquiescunt; atque ignoverint, imo noverint, non solum romanam africanamque ecclesiam, et per omnes mundi partes universos promissionis filios cum doctrina hujus viri, sicut in tota fide, ita in gratiae confessione congruere; sed etiam in ipsis his locis, in quibus adversus eum querimonia concitatur, esse, propitio Deo, plurimos, qui ad perceptionem evangelicae apostolicaeque doctrinae saluberrimis ejus disputationibus imbuuntur, et quotidie in membris corporis Christi, in quantum ea ipse multiplicat, dilatantur. Si recte reprehendimur, cur non contestan-

ter [1]) arguimur? Si arguendi non sumus, cur occulta obtrectatione mordemur?

CAPUT IV.

Rumoris contra Prosperum causa. Obtrectatores s. Augustini timidi et occulti. Cassiano auctori *Collationum*, in quibus adversus Augustini doctrinam disputatur, resipiscentiam Prosper adprecatur.

5. Sed quis nescit, cur ista privatim de stomacho garriant et publice de consilio conticescant? Volentes enim in sua justitia magis, quam in Dei gratia gloriari, moleste ferunt, quod his, quae adversum excellentissimae auctoritatis virum inter multas collationes [2]) asseruere, resistimus. Nec dubitant, si quam hinc moverint quaestionem, in qualibet frequentia sacerdotum, in qualibet congregatione populorum, centenis sibi beatissimi Augustini voluminibus obviandum. Quae cum cordibus audientium manifestare

---

[1]) Vox ex cod. vat. excepta: sonat quod in legibus contestato i. e. aperte, manifesto, testibus adscitis.

[2]) *Collationum* opus a Cassiano editum intellige. Collationem XIII., in qua s. Augustini doctrina de gratia Dei impugnatur, primum voce, deinde vero scriptis s. Prosper confutavit nempe libro *contra Collatorem*.

coeperint potentissimam christianae fidei veritatem, et de fontibus divini eloquii praesentium animos inundare, quis fidelium, quis piorum, recognitis et commendatis sibi salutis suae causis, amaritudinem istam volet fumosae recipere vanitatis? Ego quidem etiam hoc de divitiis misericordiae Dei spero, quod quos nunc libero falli arbitrio suo, et ab humilitatis via patitur evagari, non usquequaque, neque in finem sit intelligentia fraudaturus: sed hunc ipsum in longinquiora progressum, ideo ab eo tardius revocari, ut opus gratiae ejus majore gloria celebretur, cum sibi etiam adversantium corda subdiderit, quibus de virtutum studio exortum est periculum et de morum probitate discrimen [1]). Non quia quisquam carere his debeat, sed quia miserrimus eorum usus est, cum ex naturali putantur facultate prodisse, aut ex largitate quidem gratiae, sed aliquo vel boni operis, vel bonae voluntatis merito praecedente venisse.

---

[1]) *De morum probitate discrimen.* Horum virorum, inter quos eminebat Cassianus, error eo periculosior ipsis et aliis est, quo magis penes omnes floreant sanctitatis fama et excellant studio virtutis.

CAPUT V.

Auctoritatibus sacrarum Scripturarum pelagianos abuti. Incommutabiles esse, nec posse ulla interpretatione in sensum alium detorqueri auctoritates, quae illos confutant.

6. Asserunt quidem haec quibusdam sanctarum Scripturarum testimoniis, sed non rationabiliter adsumptis. Ad defensionem enim alicujus definitionis ea promenda sunt, quae alteri intellectui, a quo videtur definitio dissonare, non cedant, et eam regulam, cui sunt aptata, non deserant. Dictum ergo ajunt libero arbitrio utentibus: *Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam. Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quoniam mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve* (Matth. 11, 28). Quod ad omnes homines [1]) volunt pertinere, laborantes in incerto istius vitae oneratosque peccatis: ut qui voluerint mansuetudinem et humilitatem Salvatoris imitari, et jugum mandatorum ejus subire, inveniant requiem animabus suis in spe vitae aeternae: qui au-

---

[1]) *Ad omnes homines* gratia non adjutos, naturae tantum viribus utentes.

tem haec facere noluerint, sua culpa careant salute, quam si voluissent, potuerant obtinere. Sed audiant et dictum a Domino libero arbitrio utentibus: *Sine me nihil potestis facere* (Joan. 15, 5): et, *Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, attraxerit eum* (ib. 6, 44): et, *Nemo potest venire ad me, nisi datum ei fuerit a Patre meo* (ib. v. 66), *et sicut Pater vivificat mortuos, ita et Filius quos vult vivificat* (ib. 5, 21): et *Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare* (Luc. 10, 22). Quae omnia cum sint incommutabilia, et nequeant ulla interpretatione in sensum alium detorqueri, quis ambigat tunc liberum arbi tium cohortationi vocantis obedire, cum in illo gratia Dei affectum credendi obediendique generaverit? Alioquin sufficeret moneri hominem, non etiam in ipso novam fieri voluntatem, sicut scriptum est: *Praeparatur voluntas a Domino* (Prov. 8, 35): et sicut ait apostolus: *Deus est enim, qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate* (Philip. 2, 13). Pro qua bona voluntate, nisi quam in ipsis operatus est Deus, ut quod donaverat velle, donaret et facere?

CAPUT VI.

Exemplum Cornelii centurionis a pelagianis pro se allatum, contra ipsos retorquetur. Conversio nostra ad Deum non ex nobis, sed ex Deo est.

7. Dicunt etiam ad demonstrandam liberi arbitrii facultatem magnum in centurione Cornelio exstare documentum: eo quod ante gratiae perceptionem timens atque orans Deum, eleemosynis et jejuniis, et orationi spontaneo studio fuerit intentus (Act. 10, 2): atque ob hoc divino testimonio laudatus donum regenerationis acceperit; neque intelligunt omnem illam praeparationem Cornelii per Dei gratiam fuisse collatam. Siquidem cum sanctus Petrus per visionem omnigenum animalium de baptizando Cornelio ac perinde de omnibus gentibus doceretur, atque ille immundum et indiscretum cibum judaica observantia recusaret, trina ad eum vox facta est, dicens: *Quae Deus mundavit, tu ne commune dixeris* (Act. 10, 15). Quo satis aperte ostenditur, omnia bona opera, quae in Cornelio praecesserunt, Dei gratiam ad emundationem ipsius inchoasse: ut cui Dominus jam impertierat hoc donum, non dubitaret apostolus conferre sacramentum: ne novae et necdum revelatae vocationis vacillaret exordium, nisi per ipsa indicia praecedentium

studiorum Deum in assumendis constaret operatum. *Non enim omnium est fides, nec omnes credunt evangelio* (2. Thess. 3, 2): sed qui credunt, Dei aguntur spiritu; qui non credunt, libero avertuntur arbitrio. Conversio ergo nostra ad Deum non ex nobis, sed ex Deo est; sicut apostolus dicit: *Gratia salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei donum est: et non ex operibus, ne quis glorietur* (Ephes. 2, 8).

CAPUT VII.

Justitia hominis vera nonnisi per Jesum Christum. Justitiam infidelium non esse justitiam.

8. Agnoscat se humana debilitas et in primo homine universarum generationum damnata successio; et cum mortui vivificantur, cum coeci illuminantur, cum impii justificantur, confiteantur vitam et lumen, et justitiam suam Jesum Christum: *Et qui gloriatur, in Domino glorietur* (1. Cor. 1, 31), non in se, qui cum esset impius, et coecus, et mortuus, a liberatore suo gratis accepit et justitiam et lumen et vitam. Non enim juste agebat, et aucta est justitia ejus: nec ad Deum gradiebatur, et confirmatus est cursus ejus: nec diligebat Deum, et inflammata est caritas ejus. Sed cum esset sine

fide, ac proinde impius, accepit spiritum fidei et factus est justus: *Justus autem ex fide vivit* (Rom. 1, 17): et, *Sine fide nemo potest placere Deo* (Hebr. 11, 6): et, *Omne quod non est ex fide, peccatum est* (Rom. 14, 23): ut scilicet intelligat justitiam infidelium non esse justitiam, quia sordet natura sine gratia [1]).

CAPUT VIII.

Caritatem et fidem esse dona Dei. Laudabilia, quae sine caritate fiunt, non habere pietatis veritatem, sed similitudinem.

9. Amissa quippe naturali [2]) innocentia, homo exsul ac perditus ambulans sine via, profundiores intrabat errores: sed quaesitus, et inventus, et reportatus est, et in via, quae veritas et vita est, introductus, ac dilectione in Deum, qui illum non diligentem prior di-

---

[1]) *Quia sordet natura sine gratia*, tum quia sine gratia habituali inficitur peccato originali vel aliis peccatis; tum quia sine gratia actuali nil quod ad salutem conducat, quod Deo placeat, operari potest.

[2]) *Naturali* i. e. originali. Natura enim etymologice significat idem quod nativitas, hinc naturale subinde significat id, quod habetur a nativitate, ab ipsa origine. Hoc sensu primitivus protoparentum status potest dici *naturalis*, quod esset originalis, ab ipso creationis exordio protoparentibus donatus, non ad exclusionem indebiti et gratuiti.

lexit, ignitus est: sicut dicit beatus apostolus Joannes: *Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse dilexit nos:* et iterum, *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos:* et idem dicit: *Carissimi, diligamus invicem, quoniam, caritas ex Deo est:* et, *omnis qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum. Qui non diligit, non novit Deum: quia Deus caritas est* (1. Joan. 4, 7. ss.). Cui beatus Paulus congruit, dicens: *In Christo Jesu neque circumcisio, neque praeputium valet aliquid: sed fides quae per dilectionem operatur* (Gal. 5, 6). Unde habetur haec fides connexa caritati, nisi unde eam ipse monstrat acceptam, dicens: *Quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro ipso patiamini* (Philip. 1, 29)? quod utique fieri sine magna caritate non poterat. Et iterum: *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis* Rom. 5, 5). Sine qua caritate apostolus, quantam fidem quantamque scientiam, quas virtutes, quae studia, quos labores, nihil prodesse testatur? Quia scilicet multa laudabilia atque miranda possunt in homine reperiri, quae sine caritatis medullis habent

quidem pietatis similitudinem, sed non habent veritatem [1]).

CAPUT IX.

Nemo caritatis dono inventus est dignus. Gratia justificans non ex bonis meliores, sed ex malis bonos facit; et liberum arbitrium liberat, non adimit.

10. Hoc ergo tanto et tam ineffabili bono nemo inventus est dignus; sed quicunque electus est a Deo, factus est dignus: sicut dicit apostolus: *Gratias agentes Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii dilectionis suae* (Coloss. 1, 3). Et idem ad Timotheum: *Collabora* inquit, (2. Tim. 1, 8), *Evangelio secundum virtutem Dei, qui nos liberavit et vocavit vocatione sancta: non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum et gratiam, quae data est nobis in Christo Jesu ante tempora secularia.* Et ad Titum: *Eramus* inquit, (Tit. 3, 3), *et nos aliquando insipientes et increduli,*

[1]) *Non habent veritatem*, carent debita perfectione et quamdiu destituuntur caritate, non prosunt (immediate) ad vitam aeternam: et sub hoc respectu habent pietatis similitudinem, quia deest eis velut anima, caritas et gratia sanctificans, qua informentur, ut conducant ad vitam aeternam.

errantes et servientes desideriis et voluptatibus variis, in malitia et invidia agentes, odibiles, odientes invicem. Cum autem benignitas et humanitas apparuit Salvatoris nostri, non ex operibus justitiae, quae fecimus, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit. Gratia igitur Dei quoscunque justificat, non ex bonis meliores, sed ex malis bonos facit; postea per profectum ex bonis factura meliores: non adempto libero arbitrio, sed liberato. Quod donec sine Deo solum fuit, mortuum fuit justitiae vixitque peccato; ubi autem ipsum illuminavit misericordia Christi, erutum est a regno diaboli, et factum est regnum Dei, in quo ut permanere possit, ne ea quidem facultate sufficit sibi, nisi inde accipiat perseverantiam, unde accepit industriam.

CAPUT X.

Perseverantiam esse donum Dei, tum ex Christi Domini precibus pro fide Petri, tum ex ipsius Petri lapsu, cum in se ipso nimium confideret, comprobatur.

11. Quoniam et ipsius sancti Petri ardentissima fides in tentationibus defecisset, nisi pro eo Dominus supplicasset, sicut evangelista manifestat, dicens: *Dixit autem Jesus Petro: Simon, Simon, ecce satanas postu-*

lavit, ut vos cribraret velut triticum. Ego autem rogavi pro te, ne deficiat fides tua: et tu tandem conversus, confirma fratres tuos, et roga, ne intretis in tentationem (Lucae 22, 31. et 32). Et ut magis probaretur, liberum arbitrium nihil posse sine gratia, cui dictum fuerat *Confirma fratres tuos, et roga ne intretis in tentationem:* quique responderat utique ex libero arbitrio: *Domine, ecum paratus sum et in carcerem et in mortem ire* (Lucae 22, 33): eidem praedicitur, quod priusquam gallus cantet, ter Dominum negaturus sit. Quod quid est aliud, quam quod in fide defecturus sit? Certe rogaverat pro eo Dominus, ne deficeret fides ipsius. Nec utique frustra rogaverat, cujus una erat cum eo, quem rogaverat, operatio. Sed ne libero arbitrio videretur stare, qui de se magna promiserat, permittitur periclitari, ut conturbatum ac deficientem ille respiciat et reficiat, sine quo nemo consistit, nemo persistit.

CAPUT XI.

Causam male sentiendi de gratia esse horrorem praedestinationis definitae et gratuitae. Impium esse talem praedestinationem negare.

12. Ab hac autem confessione gratiae Dei ideo quidam resiliunt, ne cum eam talem

confessi fuerint, qualis divino eloquio praedicatur, et qualis opere suae potestatis agnoscitur, etiam hoc necesse habeant confiteri, quod ex omni numero hominum per secula cuncta natorum certus apud Deum definitusque sit numerus praedestinati in vitam aeternam populi, et secundum propositum Dei vocantis electi. Quod quidem tam impium est negare, quam ipsi gratiae contraire. Neque enim remotum est ab inspectione communi, quot seculis, quam innumera hominum millia et erroribus suis impietatibusque dimissa, sine ulla veri Dei cognitione defecerint. Sicut etiam in actibus apostolorum, Pauli et Barnabae verba declarant, dicentium licaoniis: *Viri fratres, quid haec facitis? et nos mortales sumus similes vobis homines, annunciantes vobis, ut ab his vanis convertamini ad Deum vivum, qui fecit coelum et terram, mare et omnia, quae in eis sunt: qui in praeteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Et quidem non sine testimonio semetipsum relinquens, benefaciens eis, de coelo dans pluviam et tempora fructifera, implens cibo et laetitia corda vestra* (Act. 14, 14). Cum utique si eis vel naturalis intelligentia, vel usus beneficiorum Dei ad capessendam vitam aeter-

nam sufficere potuisset [1]), nostro etiam tempore rationalis nos contemplatio, et temperies aeris, et fructuum copia ciborumque salvaret: qui scilicet melius natura utentes, Creatorem nostrum propter quotidiana ipsius dona coleremus.

CAPUT XII.

Neminem salvari nisi per gratiam. Praedestinationis gratuitae ineluctabile argumentum esse parvulos, qui baptismate renati ante rationis usum moriuntur.

13. Sed absit ab animis piorum et Christi sanguine redemptorum stulta nimium et perniciosa persuasio. Naturam humanam non liberat extra unum mediatorem Dei et hominum, hominem Christum Jesum; sine illo nemini salus est [2]). *Sicut ipse fecit nos, et non ipsi nos* (Ps. 99, 3): ita ipse reficit nos, et non ipsi nos. Ac ne sibi facultas hominis [3]) pretium reparationis hujus, vel

---

[1]) Eam ergo praedestinationis theoriam patres detestantur, quae a negotio salutis *gratiam excludit*: non vero eam, quae praedestinationem tuetur praevisionem meritorum ex gratia profectorum consequentem.

[2]) Alia lectio habet: Naturam humanam *natura humana* non liberat: extra unum . . . hominem Christum J. nemini salus est.

[3]) *Facultas hominis.* Ne vis, virtus naturalis per

post restitutionem sui, per opera videretur justitiae repensare, effuderunt se divitiae bonitatis Dei in ipsa quorundam primordia parvulorum, in quibus nec praecedens eligitur, nec sequutura devotio, non obedientia, non discretio, non voluntas. De his enim loquor, qui mox ut nati sunt, renascuntur, et rapti ab hac vita aeternae beatitudini deputantur. Cum tamen innumerabilis multitudo, ejusdem naturae, ejusdem conditionis infantium, sine regeneratione decedat; de qua dubitari non potest, quod partem in Dei civitate non habeat.

CAPUT XIII.

Qua ratione dictum sit, quod Deus velit omnes homines salvos fieri.

14. Et ubi est illud, quod nobis quasi contrarium a non intelligentibus semper opponitur: quod *Deus omnes homines velit salvos fieri, et ad agnitionem veritatis ve-*

---

opera justitiae naturalis viribus naturae edita sibi videretur vel post Christi reparationem seu redemptionem condigne mereri salutem, hujus gratuitatem ostendit Deus electione parvulorum, quorum alii nullis praecedentibus meritis moriuntur atque ita salvantur, alii citra baptismum decedunt atque a salute excluduntur.

nire (1. Tim. 2, 4)? Numquid non sunt de omnibus hominibus, qui a praeteritis generationibus usque in hoc tempus sine Dei cognitione perierunt? Et si majoribus natu (quod non recte dicitur) mala opera, quae libero arbitrio commiserant, obfuerunt; quasi boni, non mali gratia liberentur: inter salvatos parvulos et non salvatos parvulos quae meritorum potuit esse discretio? quid istos introduxit in regnum Dei? quid istos exclusit a Dei regno? Equidem si meritum consideres, non una pars salvari meruit, sed utraque damnari: quia omnibus in Adae praevaricatione prostratis, nisi quosdam assumeret misericors gratia, maneret super universos inculpata justitia. Quae autem sit discretionis istius in secreto consilio Dei causa vel ratio, et supra facultatem humanae cognitionis inquiritur, et sine fidei diminutione nescitur: modo confiteamur neminem immerito perdi, neminem merito liberari, et omnipotentissimam Domini bonitatem omnes salvare, et omnes ad agnitionem veritatis imbuere, quos *vult omnes fieri salvos, et ad agnitionem veritatis venire.* Nisi enim ipso vocante, docente, salvante, nemo venit, nemo eruditur, nemo salvatur. Quia etsi indifferenter omnibus hominibus jubentur praedicare

doctores, et semen verbi ubique disserere, tamen *neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum dat Deus* [1]).

CAPUT XIV.

Gratiam dari gratuito confirmatur ex historia praedicationis Evangelii per apostolos.

15. Unde cum apostoli gentibus Evangelium praedicare coepissent, de parte quadam eorum, qui audierant, Scriptura commemo-

---

[1]) De horum verborum *Deus vult omnes homines salvos fieri* 1. Tim. 2, 4. commentario secundum Augustini atque etiam Prosperi doctrinam cf. *opusc.* XVI, 143. ss. annot. Ceterum bene notetur, s. Prosperum *omnem* illum probare commentarium (neque enim angusti est cordis), quocum haec triplex conciliari potest veritas: 1. neminem immerito damnari; 2. neminem merito (proprio naturali) liberari; 3. Deum omnipotentissima sua bonitate posse omnes salvare, quos vult. Atqui quam optime haec triplex defendi potest veritas, etiamsi statuatur: *a.* Deum voluntate antecedenti seria et sincera velle *omnium prorsus hominum* salutem neminemque sive positive sive negative reprobare: hinc *b.* eum dare omnibus hominibus gratiam ad salutem sufficientem: *c.* gratiam boni operis *ex se* suaque natura seu *ab intrinseco*, ut ajunt, non esse efficacem: quare *d.* voluntate Dei *consequenti* eos tantum actu salvari, non qui jam *ante praevisa merita* sunt praedestinati, sed quos Deus praeviderit gratia, qua divinitus praeveniuntur, bene utentes eique ad finem usque vitae strenue coo-

rat, dicens: *Audientes autem gentes gavisae sunt, et glorificabant verbum Dei, et crediderunt quotquot erant praeordinati ad vitam aeternam* (Act. 13, 48). Et alibi, cum multae mulieres audirent Paulum docentem, *Quaedam*, inquit (Act. 16, 14. etc.), *mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Tyatirorum, colens Deum, audivit, cujus Dominus aperuit cor, ut intenderet his, quae dicebantur a Paulo.* Et rursum eo ipso tempore, quo ad omnes gentes praedicatio Evangelii mittebatur, quaedam loca apostoli adire prohibentur ab eo, *qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire*: multis utique in illa retardatis atque aversis Evangelii mora, sine agnitione veritatis et sine regenerationis consecratione morituris [1]). Dicat ergo Scriptura quod gestum est: *Transeuntes autem*, in-

---

perantes. Ergo huic systemati contrarius censeri nequit s. doctor.

[1]) Haec non probant sive praedestinationem ad gloriam sive reprobationem ab eadem *ante praevisa merita*, sed tantum *inaequalem* gratiae distributionem: neque probant hisce gentibus, quas adire apostoli sunt prohibiti, *omnem* prorsus subtractam fuisse gratiam, sed nonnisi *uberiorem* et *immediate* sufficientem. Vult siquidem Deus omnium salutem, sed non *aequali* affectu.

quit, *Phrygiam et Galatiae regionem, vetiti sunt a sancto Spiritu loqui verbum in Asia. Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, et non permisit illos spiritus Jesu.* Quid autem mirum, si inter ipsa evangelicae praedicationis exordia non poterant ire apostoli, nisi quo eos Spiritus Dei ire voluisset, cum videamus plerasque gentes modo primum christianae gratiae fieri coepisse participes, alias autem nullum adhuc odorem boni istius attigisse?

CAPUT XV.

Affectum ad obediendum Evangelio et constantiam in eo praedicando dari a Deo. Certum esse apud Deum numerum praedestinatorum.

16. An dicendum est, voluntati Dei humanas obsistere voluntates [1]), et tam feros tamque intractabiles horum hominum esse

---

[1]) Doctrinae catholicae ea tantum de efficacia gratiae theoria adversatur, ex qua sequitur, voluntati Dei ita humanam posse obsistere voluntatem, ut etiamsi Deus velit, non assequatur intentum. Atqui hoc non sequitur ex doctrina de gratia *ex se non efficaci:* neque ad illud Dei in voluntates dominium necesse est recurrere ad gratiam *ex se* efficacem. Quare haec Prosperi et gemina aliorum patrum effata ejusmodi gratiam non probant.

mores, ut Evangelium ideo non audiant, quia praedicationi impia corda non pateant? Et quis istis corda mutavit, nisi *qui finxit singillatim corda eorum* (Ps. 32, 15)? Quis hujus rigoris duritiem ad obediendum mollivit affectum, *nisi qui potens est de lapidibus Abrahae filios excitare* (Matth. 3, 9)? Et quis dabit praedicantibus intrepidam illaesamque constantiam, nisi ille qui ait Paulo: *Noli timere, sed loquere, et ne taceas: propter quod ego sum tecum, et nemo apponetur tibi, ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate* (Act. 18, 9)? Puto autem quod nemo audeat dicere ullam mundi gentem, ullam terrae praetermittendam esse regionem, in qua non sint Ecclesiae tabernacula dilatanda, dicente Deo ad Filium: *Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae* (Psal. 2, 5): et iterum: *Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terrae, et adorabunt in conspectu ejus omnes patriae gentium* (Psal. 21, 28): dicente quoque ipso Domino: *Praedicabitur hoc Evangelium in universo mundo in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet finis.* Quaecunque ergo gentes nondum audierunt, audient Evangelium et credent

quotquot ex eis praeordinati sunt in vitam aeternam (Act. 13, 48). Non enim alii venient in consortium hereditatis Christi, quam qui ante constitutionem mundi electi sunt et praedestinati, atque praesciti *secundum propositum ejus, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suae* (Ephes. 1, 11).

CAPUT XVI.

Patienter ferendum quod praedestinationis mysterium occultum sit. Hanc ignorantiam sanctis non nocuisse, nec nostrae spei obesse.

17. Confiteamur igitur opera Domini, et glorificemus misericordias ejus. Nec impatienter feramus, quod quae aut quanta sint electionis vasa non novimus. Quia et in anterioribus seculis, quando de unius gentis populo dicebatur: *Notus in Judaea Deus, in Israel magnum nomen ejus* (Psalm. 75, 2): futura gentium latebat electio, et postmodum innotuit, quod revelatum ante non fuerat, sicut dicit apostolus: *Quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis apostolis ejus et prophetis in spiritu, esse gentes coheredes, et concorporales, et comparticipes promissionis in Christo Jesu* (Ephes. 1, 11). Et in actibus apostolorum: *Obstupuerunt*,

inquit, *ex circumcisione fideles, qui venerant cum Petro, quia et in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.* Si enim hoc consilium vocationis suae Dominus, quamdiu voluit, abscondit ac distulit, et quando voluit revelavit, sanctisque ejus ignorantia ista non nocuit: cur spei nostrae obesse credimus, si, in quo numero quibusve hominibus vasa misericordiae in gloriam praeparentur, occulitur? cum tamen constet regnum coelorum omnes ingressuros bonos, hoc eis donante Dei gratia: ut nullos ingressuros malos, hoc ipsorum merente nequitia.

CAPUT XVII.

Inepte objici, quod gratia, quae donat et bene velle et bene agere, liberum arbitrium destruit. Hominem sibi sufficere ad malum, a gratia autem sanari; et Deo, non sibi, suam sanitatem referre debere.

18. Nimium vero inepte nimiumque inconsiderate ab adversantibus dicitur, quod per hanc Dei gratiam libero nihil relinquatur arbitrio. Quamvis enim in parvulis baptismum transeuntibus manifestissime nullum opus nullusque appetitus eorum voluntatis exsistat: et plerosque utentes quidem libero arbitrio, sed aversos a vero Deo vitamque in flagitiis exigentes, liberatrix regeneratio in

ipso exhalandi spiritus fine sanctificet: tamen si eam filiorum Dei partem, quae ad pietatis opera reservatur, pio consideremus intuitu, nonne in eis non peremptum inveniemus liberum arbitrium, sed renatum? Quod utique cum solum esset sibique permissum, non nisi in suam perniciem movebatur [1]). Ipsum enim se excoecaverat, et ipsum se illuminare non poterat. Nunc autem idem arbitrium conversum est, non eversum: et donatum est ei aliter velle, aliter sapere, aliter agere, et incolumitatem suam non in se, sed in medico collocare quia necdum tam perfecta utitur sanitate, ut ea, quae ei nocuerant, nequeant jam nocere: aut ab insalubribus possit jam viribus suis temperare. Proinde homo, qui in libero arbitrio fuit malus, in ipso libero arbitrio factus est bonus: sed per se malus, per Deum bonus, qui eum ita in illum initialem honorem alio initio reformavit, ut ei non solum culpam malae voluntatis et

[1]) *Movebatur.* Haec non ita sunt intelligenda, ac si *omnia* et *singula* opera liberi arbitrii absque gratia sint *peccata*, sed quod *a.* liberum arbitrium sibi permissum se illuminare, a peccato liberare etc. non possit; quod *b.* diu peccatum *omne* cavere nequeat, ac proinde majorem sibi semper accersat damnationem; quod *c.* etiamsi aliquid boni faciat, id ad salutem non conducat.

actionis remitteret, sed etiam bene velle, bene agere, atque in his permanere donaret: *Omne enim*, inquit apostolus Jacobus (c. 1. v. 17), *datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum.* Qui quale sit liberum arbitrium, quod humano spiritu agitur, et quale sit quod a Deo regitur, evidenter ostendit, dicens: *Quod si zelum amarum habetis et contentiones in cordibus vestris, nolite gloriari adversum veritatem et mendaces esse. Non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Ubi enim zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus pravum. Quae autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, plena misericordia et fructibus bonis, non dijudicans, sine simulatione* (Jacob. 3, 14. ss.). Quicunque ergo his virtutibus student atque inhaerent, non sua sed superna sapientia illustrati sunt: *Quoniam Dominus dat sapientiam, et a facie ejus scientia et intellectus* (Prov. 1, 6). Et haec eorum verissima gloria est, si non in se, sed in Domino gloriantur.

CAPUT XVIII.

S. Augustino per calumniam affingi, quod fatum et duplicem naturam inducat. Nihil fato geri, sed om-

nia Dei judicio ordinari. Unam esse naturam, sed quae ad rectitudinem, a qua per se discessit, per solam gratiam reformari potest. Gratiae in liberum arbitrium virtus.

19. Ea autem, quae de fato et de duabus massis duabusque naturis stultissimo mendacio in tanti viri injuriam jactitantur, neque ipsum quidem onerant, in cujus libris copiosissime hujusmodi destruuntur doctores et errores: nec nos perturbant, qui tales opiniones cum suis auctoribus exsecramur. Sed videant, quomodo se a dedecore istius exuant falsitatis, qui possunt tam inepta confingere, si hi, quorum abutuntur auribus, aliquantulum diligentiae ad cognoscenda ea, quae praestantissimus minister gratiae disputavit, intenderint: licet omnem istius inquisitionis moram ipsi, qui haec loquuntur, praevenire deberent, proferendo atque explicando libros, ullamve eorum particulam demonstrando, quam per dubium saltem intellectum tali interpretationi obnoxium vir sanctus ediderit. Sed prorsus nihil apud nos tale audierunt, nihil tale legerunt: quia non fato quicquam geri, sed omnia Dei judicio novimus ordinari. Nec ex duabus massis duabusve naturis, sed ex una massa, quae est caro primi hominis, unam scimus omnium

hominum creatam crearique naturam: et eandem per ipsius primi hominis liberum arbitrium, *in quo omnes peccaverunt* (Rom. 5, 12), esse prostratam: nec ullo modo ab aeternae mortis debito liberam, nisi eam ad imaginem Dei secundae creationis Christi gratia reformaverit, liberumque ejus arbitrium agendo, aspirando, auxiliando et usque in finem praeeundo servaverit.

CAPUT XIX.

Veritatem doctrinae s. Augustini ex contradictione inclarescere. Claudit s. Prosper epistolam hortando Rufinum, ut ipsos s. doctoris libros legat.

20. Unde quia perspicit sanctitas tua (si tamen sermonis mei non obsistit obscuritas), frustra quosdam de nobis conqueri, et omnes illas ineptas quaestiones vel criminationes ad exasperandos avertendosque animos eorum, quibus aliud volunt persuadere, contexi: confide ergo in virtute misericordiae Dei, quoniam haec contradictio sicut in aliis mundi partibus, ita et in his regionibus conquiescet: ut praedicatio summi hoc tempore in Ecclesia viri etiam ab his, a quibus ad praesens refellitur, adjuvetur. Tu autem, dilectissime et venerandissime mihi frater, si vere de his quaestionibus instrui desideras,

sicut desiderare te convenit, ipsis beati Augustini disputationibus cognoscendis impende curam, ut in confitenda Dei gratia defaecatissimam ac saluberrimam evangelicae apostolicaeque doctrinae intelligentiam consequaris.

Gratia Dei et pax Domini nostri Jesu Christi custodiat te in omni tempore, et per viam veritatis dirigat in vitam aeternam.

S. PROSPERI

RESPONSIONES

AD

CAPITULA GALLORUM [1]).

PRAEFATIO.

Doctrinam, quam sanctae memoriae Augustinus episcopus contra pelagianos, inimicos gratiae Christi et liberi arbitrii de-

[1]) Presbyteri quidam galli, forte ex massiliensibus, ut doctrinam s. Augustini de gratia in odium adducerent, loca quaedam ex ejus libris, praecipue vero ex libro *de Praedestinatione Sanctorum*, in indiculum digesta disseminabant in vulgus, praefixo illis invidioso titulo: *Capitula damnationis.* Haec ex contextu avulsa et compositis verbis conclusa a sensu, quem in ipsis libris habent, quam maxime distabant; qua de re s. Prosper, ut calumniam removeret, singulis capitulis respondit, et quidem s. Fulgentio judice cap. 30. libri primi ad Monimum, *recta fide et copioso sermone*, ostendens ex ipsomet Augustino, quinam verus et sincerus esset librorum illius sensus. Edidit hoc scriptum s. Prosper s. Augustino jam mortuo, ut ex praefatione constat, ubi *sanctae memoriae episcopum* eum vocat.

comptores [1]), per multos annos apostolice asseruit literisque mandavit, quibusdam visum est aut non intelligendo aut intelligi eam nolendo, reprehendere. Et hoc quasi compendium cognitionis his, qui judicio eorum [2]) ducebantur, afferre; ut quae in libris praedicti viri damnabilia se reperisse jactabant, brevium capitulorum indiculis publicarent: talique commento et detestationem ejus, quem impeterent, obtinerent; et ab his, quae infamassent, curam exterriti lectoris averterent. Ne ergo hanc persuasionem temere quis recipiat, et talem putet sensum scriptis catholici inesse doctoris, qualem eum, qui frustra calumniantur, ostentant, singulis capitulis, quae damnationis titulo praenotarunt, brevi et absoluta professione respondeo, in nullo recedens a tramite earum definitionum, quae in sancti viri disputationibus continentur: ut facile vel tenuis diligentiae advertat inspector, quam injustis opprobriis

---

[1]) *Decomptores*, laudatores, adulatores: proprie haec vox eos designat, qui nimiam curam impendunt comae componendae.

[1]) *Judicio eorum*, qui doctrinam librorum s. Augustini sectabantur. Ceterum ex hac praefatione liquet, quanti momenti ad intelligendam Augustini *de gratia* Christi doctrinam sint hae responsiones.

catholici praedicatoris memoria carpatur: et in quod peccatum cadant, qui aliena instigatione commoti, scriptorem celeberrimi nominis promptius habeant culpare, quam nosse.

CAPITULA CALUMNIANTIUM, QUIBUS SINGULIS RESPONDETUR.

CAPITULUM I.

Objectio. *Quod ex praedestinatione Dei, velut fatali necessitate, homines ad peccata compulsi cogantur in mortem.*

Responsio. Praedestinationem Dei nullus catholicus christianus negat: fatalem autem necessitatem multi etiam non christiani refutant. Peccatum ergo ad mortem trahit, sed ad peccandum neminem Deus cogit: *Nemini enim mandavit impie agere* (Eccl. 15, 21): et, *Odisti Domine omnes, qui operantur iniquitatem: perdes eos, qui loquuntur mendacium* (Psal. 5, 7). Proinde qui praedestinationis nomine fatum praedicat, tam non est probandus, quam qui fati nomine veritatem praedestinationis infamat. Fati enim opinio vana est et de falsitate concepta. Praedestinationis autem fides multa sanctarum auctoritate Scripturarum munita

est: cui nullo modo fas est ea, quae ab hominibus male aguntur, adscribi, qui in proclivitatem cadendi non ex conditione Dei, sed ex primi patris praevaricatione venerunt. De hujus poena nemo liberatur nisi per gratiam Domini nostri Jesu Christi, praeparatam et praedestinatam in aeterno consilio Dei ante constitutionem mundi.

CAPITULUM II.

Objectio. *Quod ab eis, qui non sunt praedestinati ad vitam, non aufert percepta baptismi gratia originale peccatum.*

Responsio. Omnis homo, qui credens in Patrem et Filium et Spiritum sanctum regeneratur in baptismo, tam a propriis peccatis, quae mala voluntate et actione contraxit, quam ab originali, quod a parentibus traxit, absolvitur. Sed relapsum post baptismum ad infidelitatem et impios mores, qui negat originali peccato fuisse purgatum, tam falsa opinatur, quam qui eundem asserit, non aeterna morte esse damnandum. Qui enim recedit a Christo, et alienatus a gratia finit hanc vitam, quid nisi in perditionem cadit? Sed non in id, quod remissum est, recidit, nec in originali peccato damnabitur: qui tamen propter postrema crimina ea morte

afficietur, quae ei propter illa, quae remissa sunt, debebatur. Quod quia Dei praescientiam nec latuit, nec fefellit: sine dubio talem nunquam elegit, nunquam praedestinavit, et periturum nunquam ab aeterna perditione discrevit [1]).

CAPITULUM III.

Objectio. *Quod non praedestinatis ad vitam, etiam si fuerint in Christo per baptismum regenerati et pie justeque vixerint, nihil prosit; sed tamdiu reservantur, donec ruant et pereant: nec ante eos ex hac vita, quam hoc eis contingat, auferri.*

Responsio. A sanctitate ad immunditiam, a justitia ad inquitatem, a fide ad impietatem plerosque transire non dubium est: et ad tales praedestinationem filiorum Dei et coheredum Christi non pertinere, certissimum est. Quod ergo hujusmodi in haec prolapsi mala sine correctione poenitentiae defecerunt, non ex eo necessitatem pereundi habuerunt,

---

[1]) Perspicue hic s. Prosper duo tradit: 1. quo sensu peccata remissa dici possint redire, si quis iterum peccat: redit scil. illa mors seu poena „quae ei propter illa (peccata), quae remissa sunt, debebatur.“ 2. Deum homines non reprobare velut a priori, seu voluntate *antecedenti*, sed voluntate consequenti praescientiam seu praevisionem actuum humanorum.

quia praedestinati non sunt [1]): sed ideo praedestinati non sunt, quia tales futuri ex voluntaria praevaricatione praesciti sunt. Quod autem illos non eo tempore, quo in fide recta et bonis moribus erant, ab hac vita Deus abstulit: ad occulta ejus judicia [2]), quae tamen nunquam sunt injusta, referendum est. Quis enim nesciat intra unam conditionem mortalitatis humanae, ab unius horae infantia usque ad annosissimam senectutem, exitus morientium impari aetatis fine variari? neque cujusquam animam vel citius vel tar-

---

[1]) *Quia praedestinati non sunt.* Atqui manifesto necessitatem pereundi haberent, si Deus voluntate *antecedenti* praevisionem futurorum, a priori veluti, quosdam sive *positive* sive etiam *negative* tantum reprobasset seu in praedestinando praeteriisset. Teste ergo Prospero a doctrina Augustini aliena prorsus est et haeresis de reprobatione positiva et mira theoria de reprobatione *negativa*, qua Deus in praedestinatione independenter a praevisis demeritis quosdam praeterit, et eo ipso, cum impossibile prorsus sit ut non praedestinatus salvetur, a salute excludit, licet per Petrum apostolum 2. ep. 3, 9. tam sancte asseveret, *nolle se aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti.*

[2]) *Ad occulta ejus judicia*, neque enim tenetur Deus lapsorum exspectare poenitentiam. Sed secundum miram illam theoriam Deus quasi destinato tunc immittit mortem, cum sunt in statu peccati, *ne* salventur, quos a priori in praedestinando praeteriit.

dius, quam Deus voluerit, a corpore, quod vivificat, abscedere? Si ergo aliquis in vitae suae longitudine deseruit Deum, bono, quod erat ex Deo, male usus est. Nam longaevitas non est nisi ex Deo. Et quod ex Deo est, nonnisi bonum est: et quod bonum est, mali causa non est. Non itaque recte opinatur, qui putat prorogatorem vitae lapsuris auctorem esse peccati: cum utique non peccatum sit diu vivere, sed male vivere: quod etiam in paucorum annorum aetate fieri potest. Igitur sicut bona opera ad inspiratorem eorum Deum, ita mala ad eos sunt referenda, qui peccant. Non enim relicti sunt a Deo, ut relinquerent Deum: sed reliquerunt et relicti sunt, et ex bono in malum propria voluntate mutati sunt. Atque ab hoc licet fuerint renati, fuerint justificati, ab eo tamen, qui illos tales praescivit [1]), non sunt praedestinati.

CAPITULUM IV.

Objectio. *Quod non omnes homines vocentur ad gratiam.*

Responsio. Non omnes vocari ad gratiam eos, quibus omnibus Evangelium praedica-

[1]) *Qui illos tales praescivit.* Regitur ergo reprobatio et praedestinatio *praescientia*: proinde ea

tur, non recte dicitur, etiamsi sint qui Evangelio non obediunt: nisi ad eos respiciatur, quibus nondum sacramentum crucis Christi et redemptio sanguinis ejus innotuit. Quia etiamsi constaret, quod jam in universis nationibus et omnibus finibus terrae totus mundus Evangelium recepisset (quod utique futurum verissime praenunciatum est), non esset tamen dubium, a tempore resurrectionis Domini usque ad praesentem aetatem fuisse homines, qui ab hac vita sine Evangelii cognitione transierint: de quibus dici possit, quod vocati non sint [1]), quia nec spem vocationis audierint. Quod si quisquam hanc vocationis plenariam generalitatem ita semper asserit celebratam, ut ab ascensione Domini in coelum ne unus quidem annus effluxerit, intra quem non ad omnes praedicatio missa pervenerit; videat quomodo tunc asianos vocatos probet, quando apostoli (si-

---

non est adscribenda voluntati *antecedenti*, sed *consequenti* praescientiam actuum futurorum.

[1]) *Quod vocati non sint*, vocatione scil. proxima et immediata ad fidem. Idcirco autem non excluditur vocatio *quaecunque* vel gratia illustrationis, qua si bene ejusmodi hominis uterentur, vocationem quoque proximam et immediatam ad fidem consequerentur. Cf. annot. ad auctoris *de voc. omnium gentium* l. 1. c. 13. *opusc.* III, 40. ss.

cut scriptum est) vetiti sunt a Spiritu sancto, loqui verbum Dei in Asia; aut bithynios, ad quos iidem apostoli tentabant ire, et non permisit eos Spiritus Jesu (Act. 16, 6. s.). Videat etiam quomodo tueatur denunciationem ipsius Veritatis, dicentis: *Praedicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet finis* (Matth. 24, 14). Nutat namque (quod dici nefas est) fides verbi, si ante quadringentos annos Evangelio impletus est mundus, et adhuc Domini differtur adventus. Postremo respiciat etiam inter christianos populos tot millia parvulorum, qui ab hac vita sine baptismo transierunt. Tales quomodo probentur vocati, quibus nec plantator praedicare, nec rigator potuit subvenire?

CAPITULUM V.

Objectio. *Quod qui vocati sunt, non aequaliter sunt vocati: sed alii ut crederent, alii ut non crederent.*

Responsio. Si vocatio in Evangelii tantum praedicatione intelligatur, non veraciter dicitur, quod aliis atque aliis aliter atque aliter praedicetur: cum unus sit Deus, una fides, una regeneratio, una promissio. Si autem ad effectum plantationis et rigationis

aspicitur, aliud actum est cum eis, quorum exteriores aures corporali voce pulsatae sunt: aliud in eis, quorum interiorem sensum Deus aperuit et in quorum corde posuit fidei fundamentum dilectionisque fervorem [1]). Quosdam autem ideo vocatos dicere, ut non crederent, nimis absurdum est: quasi vocatio eis causa infidelitatis exstiterit, et praedicatio fidei fecerit infideles. Quamvis enim dispensatores verbi Dei quibusdam sint, sicut scriptum est, *odor vitae ad vitam* (2. Cor. 2, 16), quibusdam autem *odor mortis ad mortem*: Deo tamen bonus Christi sunt odor, qui praedicant Christum crucifixum, *judaeis*

[1]) Haec non ita sunt intelligenda, ac si illis „quorum exteriores aures corporali voce pulsatae sunt," defuerit gratia *interna:* aliis vero, qui crediderunt, adfuerit: nam diserte mox illorum incredulitatem refundit in *voluntatis* eorum *aversionem*: atqui si defuisset gratia *interna*, impossibile ipsis fuisset credere: hinc fidei defectus non esset refundendus in voluntatis aversionem, sed in gratiae absentiam: atque ita consequeretur illatio illa, quam adeo detestatur in hoc ipso capitulo s. doctor. quosdam ideo vocatos fuisse, ut non crederent. Sensus proinde est: si inaequalem praedicationis evangelicae *effectum* seu *fructum* spectes, inferendum est, praedicationem evangelicam aliorum tantum pulsasse aures atque ideo (ex eorum culpa) caruisse effectu: in aliis vero, quorum sensum Deus aperuit quique Deo loquenti dociles praebuerunt aures, uberem tulisse fructum.

quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis judaeis et graecis, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam (1. Cor. 1, 23. et 24). Quod ergo praedicatus Christus crucifixus judaeis erat scandalum et gentibus stultitia, humanae voluntatis faciebat aversio. Quod vero ipsis vocatis judaeis et graecis Christus erat Dei virtus et Dei sapientia, divinae gratiae praestabat operatio.

CAPITULUM VI.

Objectio. *Quod liberum arbitrium in homine nihil sit: sed sive ad bonum, sive ad malum praedestinatio Dei in hominibus operetur.*

Responsio. Liberum arbitrium nihil esse, vel non esse, perperam dicitur: sed ante illuminationem fidei in tenebris illud et in umbra mortis agere, non recte negatur. Quoniam priusquam a dominatione diaboli per Dei gratiam liberetur, in illo profundo jacet, in quod se sua libertate demersit. Amat ergo languores suos, et pro sanitate habet, quod aegrotare se nescit, donec prima haec medela conferatur aegroto, ut incipiat nosse quod langueat et possit opem medici desiderare, qua surgat [1]). Justificatus itaque homo,

[1]) Praeclare explicat s. Prosper gratiae in li-

id est, ex impio pius factus, nullo praecedente bono merito, accipit donum, quo dono acquirat et meritum: ut quod in illo inchoatum est per gratiam Christi, etiam per industriam liberi augeatur arbitrii, nunquam remoto adjutorio Dei, sine quo nec proficere, nec permanere in bono quisquam potest. Praedestinationem autem Dei sive ad bonum, sive ad malum, in hominibus operari, impiissime dicitur, ut ad utrumque homines quaedam necessitas videatur impellere: cum in bonis voluntas sit intelligenda de gratia, in malis autem voluntas intelligenda sine gratia.

CAPITULUM VII.

Objectio. *Quod Deus quibusdam filiis suis, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, ob hoc non det perseverantiam, quia non sunt a massa perditionis praescientia Dei et praedestinatione discreti.*

Responsio. Ex regeneratis in Christo Jesu, quosdam, relicta fide et piis moribus, apo-

---

berum arbitrium influxum, quo ad salutariter operandum praeparetur. Incipit enim ab illustratione superna, qua illustratum incipiat nosse suos languores, ut jam prudens sit electio, atque suppeditata virtute internaque suavitate aversetur, quod ante in perniciem suam amaverat, et incipiat desiderare et petere medici opem eamque amplecti.

statare a Deo et impiam vitam in sua aversione finire, multis (quod dolendum est) probatur exemplis. Sed horum lapsum Deo adscribere, immodicae pravitatis est: quasi ideo ruinae ipsorum impulsor atque auctor sit, quia illos ruituros propria ipsorum voluntate praescivit, et ob hoc a filiis perditionis nulla praedestinatione discrevit [1]). Nam quomodo eos haberet praeordinata in Christo electio, quos discedentes a Christo habitura erat justa damnatio? Cum autem dubium non sit, donum Dei esse perseverantiam in bono usque ad finem, quam istos ex eo ipso, quod non perseveraverunt, non habuisse manifestum est [2]): non est calumniandum Deo,

---

[1]) Praecedit ergo praescientia lapsus, atque *ideo* praedestinatione non sunt discreti a filiis perditionis: non ergo voluntati *antecedenti* praescientiam lapsus tribui debet eorum reprobatio sive positiva, sive negativa, sed manifesto voluntati consequenti praescientiam lapsus. Quare neque ad Prosperum, neque ad s. Augustinum, quem ille hic tuetur, provocare licet pro theoria reprobationis negativae, quae antecesserit omnem praevisionem: quod patet etiam ex tot aliis s. Prosperi sententiis, quae infra occurrent. Praeter eas, quas in adjectis annotationibus inculcamus, cf. sententias super *cap. 2. et 7. gallorum*; cap. 12. *ad object. vincent.*

[2]) *Manifestum est.* Manifestum scil. est, justos, qui in peccatum lapsi moriuntur, non habuisse actua-

quare istis non dederit, quod aliis dedit, sed confitendum est, et misericorditer eum dedisse quod dedit, et juste non dedisse quod non dedit: ne quemadmodum ex libero arbitrio oritur causa labendi, ita ex ipso oriri videatur et standi: cum illud humano fiat opere, hoc divino impleatur ex munere.

CAPITULUM VIII.

Objectio. *Quod non omnes homines velit Deus salvos fieri, sed certum numerum praedestinatorum.*

Responsio. Si circa universitatem generis humani salvandam et in agnitionem verita-

---

lem perseverantiam seu donum perseverantiae finalis: verum inde non sequitur, hoc illis praesto non fuisse seu Deum voluntate quadam *antecedenti* donum hoc illis denegasse: sed tantum eos propria culpa dono hoc caruisse, et hoc sensu Deus perseverantiae donum non dedit: obtulit illud quidem: nam „secundum *fidem* catholicam *credimus*, quod accepta per baptismum gratia, *omnes* baptizati, Christo auxiliante et cooperante, quae ad salutem pertinent, *possint* et debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere (conc. arausicanum II. can. 25).“ Sed cum illi noluerint gratiae cooperari, mirum esse non debet, si Deus magnum illud perseverantiae donum in actu secundo non dederit: quamvis potuisset, suppeditatis aliis majoribusque gratiis, quas aliis praeter omne debitum elargitus est, efficere, ut et hic perseveraret. Sed non tenetur Deus illis, qui gratias sibi datas spernunt, abundantiores concedere: sibi proinde tribuant, quod non perseveraverint.

tis vocandam, ita indifferens [1]) per omnia secula asserenda est voluntas Dei, ut usquequaque neminem hominum praetermisisse monstretur; impenetrabilis judiciorum Dei altitudo pulsatur. Quare enim *in praeteritis seculis dimiserit Deus omnes gentes ingredi vias suas* (Act. 14, 15), quando *Jacob elegit sibi Dominus* (Psal. 134, 4): et *non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis* (Psal. 147, 20): et cur *qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei sit* (Os. 2, 24): et quorum aliquando non misertus est, nunc autem misereatur: et ubi dictum est: *Non plebs mea vos, ibi vocentur filii Dei vivi* (Os. 1, 10); et quare *quod quaerebat Israel non sit consecutus, electio autem consecuta est, ceteri vero excoecati sunt* (Rom. 11, 7): impossibile est comprehendere, et periculosae curiositatis est quaerere: cum tamen, quod

---

[1]) Voluntas Dei salutifera, licet *universalis*, non est *indifferens* erga omnes, adeo ut *aequali* amore et efficacia omnium et singulorum velit salutem: hinc tam *inaequalis* gratiarum distributio, ut probant Scripturae testimonia, quae mox adducit. Quod autem Deus non obstante tam evidenti distributionis gratiarum inaequalitate *omnium* velit salutem, claro infra testatur s. doctor dicens: „*Omnium* ergo hominum cura est Deo“ etc.

nulla sit apud Deum iniquitas (2. Paralip. 19, 7), nemini liceat ignorare: nec alia gratia, aut alia fide quemquam hominum sive ante legem, sive legis tempore justificatum esse credendum sit, quam hac eadem, per quam Dominus noster Jesus Christus secundum consilium voluntatis suae in fine seculorum venit quaerere et salvare quod perierat. Causas vero operum et judiciorum Dei, qui ex toto [1]) ad humanas voluntates et actiones refert, quas tamen in parvulorum adoptione aut abdicatione non invenit, et dispensationes Dei ex liberi arbitrii vult mutabilitate variari, profitetur sibi scrutabilia judicia Dei et vestigabiles vias ejus: et quod doctor gentium Paulus non audebat attingere, hic se existimat reseratum posse vulgare: quodque non minoris impietatis est, ipsam gratiam, qua salvamur, aut bonis meritis docet rependi, aut malis affirmat arceri. Remoto ergo ob-

---

[1]) *Ex toto.* Ratio, quare non obstante voluntate Dei salutifera universali, non omnes salventur, peti quidem potest ex voluntate hominum, qui gratiae non cooperantur (cf. *opusc.* XVI, 127. s. cum annot.), sed, ut merito hic advertit s. Prosper, non *ex toto.* Ratio enim haberi debet etiam voluntatis Dei *permittentis.* Si enim Deus nollet hominum permittere lapsum, sed *absolute* vellet eorum salutem, nil obstaret, quo minus id efficeret.

scurarum turbine quaestionum, ad revelatae nos gratiae latitudinem conferamus, dicamusque cum apostolo: Quoniam *Deus vult omnes homines salvos fieri: et in agnitionem veritatis venire* (1. Tim. 2, 4). Et iterum dicamus cum apostolo: *Qui est Salvator omnium, maxime fidelium* (1. Tim. 4, 10). Et audiamus Dominum dicentem apostolis suis: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quaecunque mandavi vobis* (Matth. 28, 19. et 20). Audiamus quoque ad Abraham promissionem Dei dicentis: *In semine tuo benedicentur omnes tribus terrae* (Genes. 28, 14). Et si filii promissionis sumus, non haesitemus diffidentia, sed cum patre nostro Abraham demus gloriam Deo, et plenissime credamus, quoniam *quod promisit, potens est et facere* (Rom. 4, 20. et 21). Audiamus David prophetantem: *Commemorabuntur et convertentur ad Dominum universi fines terrae, et adorabunt in conspectu ejus omnes patriae gentium* (Psal. 21, 28). Et alibi: *Et benedicentur in ipso omnes tribus terrae, omnes gentes magnificabunt eum* (Psal. 71, 17). Et alibi: *Omnes gentes, quascunque fecisti, venient*

et adorabunt coram te, Domine, et glorificabunt nomen tuum (Psal. 85, 9). Quae promissiones, quia verissimae sunt, nec possunt ex ulla parte nutare, in his implentur, qui salvi fiunt per universos fines terrae: quoniam *quod promisit Deus, potens est et facere* (Rom. 4, 21). Haec ergo est illa totius humani generis assumptio, haec filiorum Dei adoptio, haec gentium plenitudo, praescita et praedestinata in Christo ante constitutionem mundi. Haec est Jerusalem, quae ab initio usque in finem lapidibus vivis et electis aedificatur, ut civitas fundata in ipso angulari lapide Christo Jesu, in quo omnis aedificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino. De his lapidibus nihil ejicitur, nihil minuitur, nihil rapitur. Veritas enim dicit: *Omne quod dat mihi Pater, veniet ad me, et eum qui venit ad me, non ejiciam foras* (Joan. 6, 37). Et iterum: *Non creditis, quia non estis de ovibus meis. Oves meae vocem meam audiunt; et ego novi illas, et sequuntur me; et ego vitam aeternam do illis, et non peribunt in aeternum, nec quisquam rapiet eas de manu mea* (Joan. 10, 26). Omnium ergo hominum cura est Deo: et nemo est, quem non aut evangelica praedicatio, aut legis testificatio, aut

ipsa etiam natura conveniat [1]). Sed infidelitatem hominum ipsis adscribamus hominibus: fidem autem hominum donum Dei esse fateamur, sine cujus gratia nemo currit ad gratiam. Et cum ducentis quatuordecim sacerdotibus, quorum constitutionem contra inimicos gratiae Dei totus mundus amplexus est, veraci professione, quemadmodum ipsorum habet sermo, dicamus: „Gratia Dei per Jesum Christum Dominum non solum ad cognoscendam, verum etiam ad faciendam justitiam nos per singulos actus adjuvari; ita ut sine illa nihil verae sanctaeque pietatis habere, dicere, vel cogitare valeamus." Neque haec dona ita ex Deo esse opinemur, ut quia ipsae naturae nostrae auctor est, per conditionem jam haec contulisse videatur.

---

[1]) *Ipsa etiam natura conveniat.* Aurea tanti doctoris doctrina. Ergo vel ipsa natura est in manu Dei medium ad hominum salutem: sed utique non citra gratiam *internam*, quae naturae velut vocem ita comitetur, ut gratia illustrationis interna conserta est cum externa Evangelii praedicatione, ne sit inutilis, sed cedat in salutem. Hinc probantur tria, quae statuimus in *Compendio* nostro: Deum omnium velle salutem (t. II. n. 72. ss.) et idcirco suppeditare gratiam (t. III. n. 70. ss.); visibilem hanc rerum universitatem cedere in hominis bonum etiam supernaturale (t. II. n. 193), et homines degere in athmosphaera gratiae (t. III. pag. 13. annot. 1.).

Quia dedit quidem ab initio hanc homini facultatem: sed omnes eam in illo amisimus, in quo omnes peccavimus. Unde alia creatione alioque principio renovari egemus in Christo: in quo sumus nova creatura novumque figmentum; et per quem nobis, nullis bonis et multis malis meritis praecedentibus, donatur, ut simus ex vasis irae vasa misericordiae.

CAPITULUM IX.

Objectio. *Quod non pro totius mundi redemptione Salvator sit crucifixus.*

Responsio. Nullus omnino est ex omnibus hominibus, cujus natura in Christo Domino nostro suscepta non fuerit: quamvis ille natus sit in similitudine carnis peccati, omnis autem homo nascatur in carne peccati. Deus ergo Dei Filius, mortalitatis humanae particeps factus absque peccato, hoc peccatoribus et mortalibus contulit, ut qui nativitatis ejus consortes fuissent, vinculum peccati et mortis evaderent. Sicut itaque non sufficit hominum renovationi natum esse hominem Jesum Christum, nisi in ipso eodem, de quo ipse ortus est, Spiritu renascantur: sic non sufficit hominum redemptioni, crucifixum esse Dominum Christum, nisi

commoriantur ei et consepeliantur in baptismo (Rom. 6, 3. ss.). Alioquin nato Salvatore in carne substantiae nostrae et crucifixo pro omnibus nobis, non fuerat necessarium, ut renasceremur et similitudini mortis ejus complantaremur. Sed cum sine hoc sacramento nemo hominum consequatur vitam aeternam, non est salvatus per crucem Christi, qui non est crucifixus in Christo. Non est autem crucifixus in Christo, qui non est membrum corporis Christi, nec est membrum corporis Christi, qui non per aquam et Spiritum sanctum induit Christum. Qui ideo in infirmitate nostra communionem subiit mortis, ut nos in virtute ejus haberemus consortium resurrectionis. Cum itaque rectissime dicatur Salvator pro totius mundi redemptione crucifixus propter veram humanae naturae susceptionem et propter communem in primo homine omnium perditionem: potest tamen dici pro his tantum crucifixus, quibus mors ipsius profuit [1]).

---

[1]) Significatur hisce distinctio penes theologos obvia inter *oblationem* et *efficaciam* mortis Christi. Obtulit quidem Christus semetipsum pro omnibus hominibus: sed ejus mors *plenum* effectum non habet in omnibus scil. in illis, qui redimi *noluerunt*, ut mox docet s. Prosper. Ergo non ex defectu ob-

Dicit enim Evangelista: *Quia Jesus moriturus erat pro gente, et non tantum pro gente, sed etiam ut filios Dei dispersos congregaret in unum* (Joan. 11, 51). *In sua* enim *venit, et sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri; qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt* (Joan. 1, 11. s.). Diversa ergo ab istis sors eorum est, qui inter illos censentur, de quibus dicitur: *Mundus eum non cognovit* (Jo. 1, 10), ut possit secundum hoc dici: Redemptor mundi dedit pro mundo sanguinem suum et mundus redimi noluit; quia lucem tenebrae non receperunt, quibus dicit Apostolus: *Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino* (Ephes. 5, 8). Ipse vero Dominus Jesus, qui dixit se venisse quaerere et salvare, quod perierat: *Non veni*, inquit (Matth. 15, 24), *nisi ad oves, quae*

---

lationis ex parte Christi plures pereunt, sed ex ipsorum culpa. Dicimus mortem Christi in pluribus non habere *plenum* effectum: nam *aliquem* saltem in *omnibus* habet, quatenus Deum reddidit *omnibus*, quantum est ex se, placatum et paratum ad concedendam veniam, dummodo conditiones adimpleant statutas: omnibus quoque obtinuit gratiam ad salutem remote vel proxime sufficientem.

perierant domus Israel. Sed quae sint istae oves domus Israel, apostolus Paulus exponit dicens: *Non enim omnes, qui ex Israel, hi sunt israelitae, neque qui sunt semen Abrahae, omnes filii, sed in Isaac vocabitur tibi semen: idest, non qui filii carnis, hi filii sunt Dei: sed qui filii sunt promissionis aestimantur in semine* (Rom. 9, 6. ss.). In istis ergo sunt illi, de quibus dictum supra memoravimus: *Quia Jesus moriturus erat pro gente: et non tantum pro gente, sed etiam ut filios Dei dispersos congregaret in unum* (Jo. 11, 51). Quia non solum ex judaeis, sed etiam ex gentibus, per eum, *qui vocat, quae non sunt, tamquam quae sunt* (Rom. 4, 17), et qui dispersos Israel congregat, filii Dei, filii promissionis in unam Ecclesiam congregantur: ut impleatur quod promissum et Abrahae, cui dictum est, quod in semine ejus benedicendae essent omnes tribus terrae.

CAPITULUM X.

Objectio. *Quod quibusdam Evangelii praedicatio a Domino subtrahatur, ne percepta Evangelii praedicatione salventur.*

Responsio. Si probari potest, quod ex quo Evangelium praedicatur, nemo prorsus fuerit,

cui christiana gratia annunciata non fuerit; non recte dicitur tacitum, quod ostenditur praedicatum. Si autem aliquo modo inveniuntur homines, quibus Evangelium non fuerit praedicatum; non potest dici sine judicio Dei factum: quod nefas est ideo reprehendi, quia non potest comprehendi [1]).

CAPITULUM XI.

Objectio. *Quod per potentiam Deus homines ad peccata compellat.*

Responsio. Nullus catholicorum dixit aut dicit, quod Deus homines pie recteque viventes per potentiam in peccata compellat, et innocentiae humanae potestas divina vim faciat, ut eam a proposito bonae conversationis excutiat. Non sunt Dei opera ista, sed diaboli, cujus gaudium est ruina sanctorum: sed *allevat Dominus omnes qui corruunt, et erigit omnes elisos* (Psal. 144, 14); quibus dat *poenitentiam, ut resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenebantur ad ipsius voluntatem* (1. Tim. 2, 25). Cum vero aliquos a Deo aut traditos desideriis

---

[1]) Nemo tamen hinc inferat, *omnem* hisce hominibus, quibus Evangelium non annunciatur, subtrahi gratiam ad salutem sufficientem. Cf. *opusc.* III, 40. **annot.**

suis, aut obduratos legimus, aut relictos; magnis peccatis suis hoc ipsos meruisse profitemur: quia talia eorum crimina praecesserunt, ut ipsi sibi poena fieri debuerint, quae eis etiam supplicium verteret in reatum. Atque ita nec de judicio Dei querimur, quo deserit meritos deseri; et misericordiae ejus gratias agimus, qua liberat non meritos liberari.

CAPITULUM XII.

Objectio. *Quod quibusdam vocatis et pie justeque viventibus obedientia subtrahatur, ut obedire desistant.*

Responsio. Si Deus hominem sibi obedientem a pietate deturbat, et bene currentem cadere facit: ergo pro bonis mala retribuit, et injuste punit, quod ut fiat impellit. Quid tam perversum, quid tam insanum dici aut cogitari potest? Sed in talem sensum trahuntur, qui putant in omnibus hoc esse praescientiam Dei, quod et voluntatem: cum voluntas ejus nunquam velit nisi bona, praescientia autem et bona noverit et mala: sed bona, quae aut ipse faciat, aut etiam ut nos faciamus, impertit: mala autem, quae omnino ipse non fecit, neque fieri suasit, aut impulit. Vires itaque obedientiae non ideo

cuiquam subtraxit, quia eum non praedestinavit; sed ideo eum non praedestinavit, quia recessurum ab ipsa obedientia esse praevidit [1]).

CAPITULUM XIII.

Objectio. *Quod quidam homines non ad hoc a Deo creati sunt, ut vitam adipiscerentur aeternam: sed ut habitum tantummodo seculi praesentis ornarent, et ad utilitatem nascerentur aliorum.*

Responsio. Universos homines non ignoramus a Deo singillatim creari, et de hac universitate alios damnandos cum diabolo, alios regnaturos esse cum Christo. Quod ergo etiam hi creantur, qui aeternae vitae participes non erunt, nulla est culpa Creatoris, qui naturae auctor est, non vitii, quod natura contraxit. Ornari autem etiam talium conditione mundi hujus varietatem, quis non intelligat, qui videat studiis et operibus quo-

[1]) Quid clarius dici potest contra patronos reprobationis *negativae*, secundum quos *ideo* plures ab obedientia demum deficiunt, *quia* non sunt praedestinati? Cum enim a Deo in praedestinatione ad gloriam fuerint praetermissi, hinc non praedestinati: impossibile autem sit, ut is, qui non est praedestinatus, consequatur gloriam, sedulo invigilare Deus debebit, ne praeter ejus intentionem salventur: quod e diametro adversatur doctrinae hic a s. Prospero traditae.

rundam impiorum tot commoda vitae praesentis instructa in inventione artium, in exstructione urbium, in constitutione legum, in confoederatione populorum? Quod si quaeritur an de istis, quos a vera religione impius error avertit, aliquid boni profectibus sanctorum et incrementis Ecclesiae providentia divina contulerit: inspiciatur primum ipsa crux Christi, in qua magno scelere judaeorum misericors voluntas Dei, ut pro redemptione nostra unicus Filius ejus occideretur, impleta est. Inspiciatur apostolorum gloriosa tolerantia, inter persequentium fremitus unanimi voce ad Deum clamantium: *Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes et Pontius Pilatus, cum gentibus et populis Israel, ut facerent, quae manus tua et consilium praedestinavit fieri* (Act. 4, 27). Inspiciantur denique innumerabilium martyrum palmae, quibus de crudelissima infidelium saevitia felix est collata victoria. Audiatur etiam Apostolus Ecclesiam Dei ad perseverantiam pietatis instituens: *In nullo*, inquit (Philip. 1, 28), *terreamini ab adversariis, quae est illis causa perditionis, vobis autem salutis, et hoc a Deo. Vobis enim donatum est pro Christo, non solum ut in*

eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini. De illis quoque erroribus consulens nobis Dei bonitas sentiatur, quos Deus in Ecclesia contra Ecclesiam permisit exsurgere: non utique eos creans aut fovens, sed per ipsos diligentiam filiorum suorum ad inquisitionem et custodiam veritatis exercens [1]), dicente Apostolo: *Oportet haereses esse, ut probati manifesti fiant in vobis* (1. Cor. 11, 19). Quis autem respiciens ad tenebras impiorum et ad illuminationem fidelium, non ad gratias agendas Deo ex ipsa fiat collatione ferventior: et ex ruina pereuntium discat, in quae mala per liberum arbitrium rueret, nisi ei per Dominum nostrum Jesum Christum Dei gratia subveniret?

CAPITULUM XIV.

Objectio. *Quod qui evangelicae praedicationi non credunt, ex Dei praedestinatione non credant: et quod Deus ita definierit, ut quicunque non credunt, ex ipsius constitutione non credant.*

Responsio. Infidelitas non credentium Evangelio nequaquam ex Dei praedestinatione generatur. Bonorum enim Deus auctor

---

[1]) Cf. aliorum patrum in eundem sensum testimonia *opusc.* IX, 216. annot.

est, non malorum. Praedestinatio igitur Dei semper in bono est, aut ad retributionem justitiae, aut ad donationem pertinens gratiae: *Universae enim viae Domini misericordia et veritas* (Psalm. 24, 10). Proinde infidelitas non credentium non ad constitutionem Dei, sed ad praescientiam referenda est. Quae non ideo necessitatem non credendi intulit, quia falli de ea, quae futura erat, infidelitate non potuit. Fides autem et caritatis opera, atque in eis usque in finem perseverantia, quia homini per Dei gratiam conferuntur, recte et ipsa, et quae eis retribuenda sunt, praedestinata dicuntur ex auctoritate apostoli, qui ait: *Gratia Dei salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei donum est: non ex operibus, ne forte quis extollatur. Ipsius enim sumus figmentum, creati in operibus bonis, in Christo Jesu, quae praeparavit Deus, ut in illis ambulemus* (Ephes. 2, 8). Tam ergo in errore est, qui infidelitatem impiorum ad Dei constitutionem refert, quam qui fidei justitiaeque sanctorum non Deum profitetur auctorem. Qui enim quod acceperat perdidit, non inde id recipit, unde perdidit, sed ab illo recipit quod habeat, a quo quod amisit acceperat.

CAPITULUM XV.

Objectio. *Quod idem sit praescientia, quod praedestinatio.*

Responsio. Qui praescientiam Dei in nullo ab ipsius praedestinatione discernit, quod tribuendum est Deo de bonis, hoc ei etiam de malis conatur adscribere. Sed cum bona ad largitorem cooperatoremque eorum Deum, mala autem ad voluntariam rationalis creaturae nequitiam referenda sint: dubium non est, sine ulla temporali differentia Deum et praescisse simul et praedestinasse [1]), quae ipso erant auctore facienda, vel quae malis meritis justo erant judicio retribuenda; praescisse autem tantummodo, non etiam praedestinasse, quae non ex ipso erant causam operationis habitura. Potest itaque sine praedestinatione esse praescientia: praedestinatio autem sine praescientia esse non potest.

---

[1]) *Praescisse simul et praedestinasse.* Ex tota hac responsione satis clare elucet, secundum Prosperum modo nostro concipiendi *praecedere* praescientiam, *sequi* praedestinationem. Sed in eorum theoria, qui tuentur praedestinationem *ante* praevisa merita, praesertim si gratiam etiam *ex se* efficacem et physicam tuentur praemotionem, praedestinatio *praecedit*, quam sponte sua *consequitur* praescientia.

S. PROSPERI SENTENTIAE XV DE TOTIDEM CAPITULIS GALLORUM.

Quamvis ergo ad omnes objectiones seu querulae imperitiae seu fallacis invidiae planissime ac plenissime, quantum Dominus dedit, existimem esse responsum; professionem tamen sensus nostri etiam in brevia coarctemus, ut sub paucorum verborum simplicitate magis magisque appareat, nos quod de supra scriptis capitulis intelligimus, nulla circumloquendi arte praetexere, sed absolute ac libere et prava respuere, et consensum probabilibus non negare.

SENTENTIA SUPER I.

Quisquis igitur ex praedestinatione Dei velut fatali necessitate homines in peccata compulsos cogi dicit in mortem, non est catholicus. Nullo enim modo praedestinatio Dei iniquos facit, neque cujusquam omnino est causa peccati.

SENTENTIA SUPER II.

Item qui dicit, quod ab his, qui non sunt praedestinati ad vitam, non auferat percepta baptismi gratia originale peccatum, non est catholicus. Sacramentum enim baptismatis, quo omnia prorsus peccata delentur, etiam

in eis verum est, qui non sunt in veritate mansuri, et ob hoc ad vitam veram non sunt praedestinati.

SENTENTIA SUPER III.

Item qui dicit, quod non praedestinati ad vitam, etiam si fuerint in Christo per baptismum regenerati et pie justeque vixerint, nihil eis prosit, sed tamdiu reserventur, donec ruant; nec ante eos ex hac vita, quam hoc eis contingat, auferri, tamquam ad constitutionem Dei talium hominum ruina referenda sit, non est catholicus. Quia non ideo Deus tempus aetatis cuiquam prolongavit, ut diu vivendo corrueret, et a fide recta in sua longaevitate deficeret: cum inter beneficia Dei numeranda sit ipsa longaevitas, qua homo melior debuit esse, non pejor.

SENTENTIA SUPER IV.

Item qui dicit, quod non omnes vocentur ad gratiam, si de his loquitur, quibus Christus annunciatus non est, non potest reprehendi: quia scimus quidem in omnes fines terrae Evangelium destinatum, sed non putamus jam in omnibus terrae finibus praedicatum: nec possumus dicere, quod ibi sit

gratiae vocatio, ubi matris Ecclesiae adhuc nulla est regeneratio [1]).

SENTENTIA SUPER V.

Item qui dicit, quod qui vocati sunt, non aequaliter vocati sint, sed alii ut crederent, alii ut non crederent, quasi cuiquam vocatio causa fuerit non credendi; non recte dicit. Quamvis enim fides non sit nisi ex Dei dono et hominis voluntate: infidelitas tamen non est nisi ex sola hominis voluntate.

SENTENTIA SUPER VI.

Item qui dicit, quod liberum arbitrium in homine sit, sed sive ad bonum sive ad malum praedestinatio Dei in hominibus operetur, non est catholicus. Arbitrium enim hominis gratia Dei non abolet, sed adolet, et ab errore in viam revocat ac reducit: ut quod sua libertate erat pravum, Spiritu Dei agente sit rectum. Praedestinatio quoque Dei semper in bono est: qui peccatum sola hominis voluntate commissum, aut remittendum novit cum laude misericordiae, aut plectendum cum laude justitiae.

---

[1]) Cf. quae supra pag. 161. s. et *opusc.* III, 40. annotavimus.

SENTENTIA SUPER VII.

Item qui dicit, quod Deus quibusdam filiis suis, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, ob hoc perseverantiam non dederit, quia non sunt a massa perditionis praescientia Dei et praedestinatione discreti: si hoc vult firmare, quod Deus hujusmodi homines in bonis, quae donaverat, noluerit permanere, et ipse eis causa aversionis exstiterit, contra justitiam Dei sentit. Quamvis enim omnipotentia Dei potuerit vires standi praebere lapsuris: gratia tamen ejus non prius eos deseruit, quam ab eis desereretur. Et quia hoc ipsos voluntaria facturos defectione praevidit, ideo in praedestinationis electione illos non habuit [1]).

SENTENTIA SUPER VIII.

Item qui dicit: quod non omnes homines vult Deus salvos esse, sed certum numerum praedestinatorum, durius loquitur [2]),

---

[1]) Quam splendida reprobatio *reprobationis negativae*, quae nonnullis theologis adeo placet.

[2]) *Durius loquitur.* Sed quomodo *durius* loquitur, si tamen verum esset, Deum non velle *omnes* homines salvos fieri, sed tantum *certum* numerum praedestinatorum? Non ergo ejus sententiae fuit Prosper vel Augustinus, Deum velle (voluntate

quam loquendum est de altitudine inscrutabilis gratiae Dei: qui et *omnes vult salvos fieri, atque in agnitionem venire veritatis* (1. Tim. 2, 4): et voluntatis suae propositum in eis implet, quos praescitos praedestinavit, praedestinatos vocavit, vocatos justificavit, justificatos glorificavit: nihil amittens de plenitudine gentium et de omni semine Israel, cui praeparatum est in Christo regnum aeternum ante constitutionem mundi. Ex toto enim mundo totus mundus eligitur, et ex omnibus hominibus omnes homines adoptantur. Nec potest ullo modo per infidelitatem atque inobedientiam multorum Dei promissio vacillare, dicentis ad Abraham: *In semine tuo benedicentur omnes gentes* (Genes. 22, 18). Quod autem *promisit Deus, potens est et facere* (Rom. 4, 21): ut et qui salvantur, ideo salvi sint, quia illos voluit Deus salvos fieri; et qui pereunt, ideo pereant, quia perire meruerunt.

---

antecedenti) eos tantum salvos fieri, qui facto salvantur. Proinde si Prosper et Augustinus ita verba s. Pauli 1. Tim. 2, 4. explicant, voluntatem Dei salutiferam universalem propterea non excludunt, sed *praesupponunt*. Cf. *opusc.* XVI, 143. ss. annot.

SENTENTIA SUPER IX.

Item qui dicit, quod non pro totius mundi redemptione Salvator sit crucifixus, non ad sacramenti virtutem, sed ad infidelium respicit partem: cum sanguis Domini nostri Jesu Christi pretium totius mundi sit; a quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captivitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eandem sunt servitutem reversi. Non enim cecidit verbum Domini, neque evacuata est mundi redemptio. Quia etsi non cognovit mundus Deum in vasis irae, cognovit tamen mundus Deum in vasis misericordiae: quae Deus, nullis eorum bonis meritis praecedentibus, eruit de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii dilectionis suae.

SENTENTIA SUPER X.

Item qui dicit, quod quibusdam Evangelii praedicatio a Domino subtrahatur, ne percepta Evangelii praedicatione salventur, potest objectionis invidiam declinare patrocinio ipsius Salvatoris, qui apud quosdam, quos ait (Matth. 11, 21) fuisse credituros, si mirabilium ejus signa vidissent, noluit operari; et quibusdam populis vetuit apostolos evangelizare; et nunc aliquas adhuc

gentes patitur extra gratiam suam degere: cum tamen constantissima fide perceptum habeamus, in omnes mundi partes Ecclesiam dilatandam; nec ante esse hoc seculum finiendum, quam in universos fines terrae Evangelium dirigatur et *omnis lingua confiteatur*, *quoniam Dominus Jesus Christus in gloria Dei Patris est* (Philipp. 2, 11).

SENTENTIA SUPER XI.

Item qui dicit, quod per potentiam Deus homines in peccata compellat, merito reprehenditur. Nec enim Deus, qui justitiae et bonitatis auctor est, et cujus omnia statuta et mandata contra peccatum sunt, quemquam ad peccandum cogere et ab innocentia in facinora praecipitare credendus est. Si qui autem tam profundae impietatis sunt, ut extra remedium correctionis habeantur, non a Deo incrementa iniquitatis accipiunt, sed per semetipsos deteriores fiunt: quia relinqui a Deo, ac sibi ac deceptoribus suis tradi propter praecedentia peccata meruerunt, ut eis peccatum sit ipsa etiam poena peccati.

SENTENTIA SUPER XII.

Item qui dicit, quod quibusdam vocatis et pie justeque viventibus obedientia sub-

trahatur, ut obedire desistant; male opinatur de bonitate Dei atque justitia, ut videatur ad impietatem pios cogere, et innocentiam bonis adimere: cum ipse sit pietatis atque innocentiae et largitor et custos. Qui ergo Deo adhaeret, Spiritu Dei agitur: qui autem a Deo recedit, propria voluntate obedire desistit.

SENTENTIA SUPER XIII.

Item qui dicit, quod quidam homines non ad hoc a Deo creati sunt, ut vitam adipiscerentur aeternam, sed ut habitum tantummodo seculi praesentis ornarent, et ad utilitatem nascerentur aliorum; melius loqueretur dicens, quod Deus, qui Creator est omnium, non frustra etiam eos condat, quos praevidit vitae aeternae participes non futuros: quia etiam in malis hominibus bonum Dei opus est ipsa natura, et laudabilis est in impiorum damnatione justitia. Non potest autem merito reprehendi, qui dicit, quod etiam talium conditione mundus ornetur; et quod hi, qui sibi sua iniquitate nocituri sunt, ad utilitatem nascantur aliorum: neque enim quamlibet innumerabilis multitudo impiorum indecora est mundo, aut inutilis Dei regno: cum etiam per ipsorum veniat

propaginem regeneranda generatio, et in eis tolerandis ac diligendis populus Dei fiat illustrior: discens bonitatem et patientiam ab illo, *qui pluit super justos et injustos, et solem suum oriri facit super bonos et malos* (Matth. 5, 45).

SENTENTIA SUPER XIV.

Item qui dicit, quod qui evangelicae praedicationi non credunt, ex Dei praedestinatione non credant, et quod Deus ita definierit, ut quicunque non credunt, ex ipsius constitutione non credant; non est catholicus. Sicut enim fides, quae per dilectionem operatur, Dei donum est: ita infidelitas constitutio Dei non est. Quia Deus poenas criminum novit ordinare, non crimina: nec consequens est, ut quod non remiserit, ipse commiserit. Praedestinatus itaque vivit ex fide sibi donata: non praedestinatus perit in infidelitate voluntaria, non coacta.

SENTENTIA SUPER XV.

Item qui dicit, quod idem sit praescientia quod praedestinatio, in bonis sine dubio operibus nostris duo ista permiscet. Quae enim ex Dei munere habemus, et quae praescita dicuntur, non possunt non esse prae-

destinata: et quae praedestinata appellantur, non possunt non esse praescita. In malis autem operibus nostris, sola praescientia Dei intelligenda est. Quia sicut praescivit et praedestinavit, quae ipse fecit, et ut faceremus dedit: ita praescivit tantum, non etiam praedestinavit, quae nec ipse fecit, nec ut faceremus exegit.

S. PROSPERI

RESPONSIONES

AD

CAPITULA OBJECTIONUM VINCENTIANARUM [1])

PRAEFATIO.

Quidam christianae ac fraternae caritatis obliti, in tantum existimationem nostram quoquo modo student laedere, ut suam se evertere, nocendi cupiditate, non videant. Contexunt enim et qualibus possunt sententiis comprehendunt ineptissimarum quarundam blasphemiarum prodigiosa mendacia,

---

[1]) Ad excitandam s. Prospero augustinianae doctrinae assertori ac vindici invidiam Vincentius quidam illi affinxit ineptas atque blasphemas sententias, quas in hoc libello s. doctor expendit atque refellit. Absque sufficienti ratione putant nonnulli, Vincentium hunc alium non esse ab auctore celeberrimi *commonitorii*. Cf. quae contra hanc suspicionem annotavimus *opusc.* IX, 228. Quod vero tempus editionis harum attinet responsionum, a. 431. aut 432. consignanda ea esse videtur.

eaque ostendenda et ingerenda multis publice privatimque circumferunt; asserentes talia in nostro esse sensu, qualia diabolico continentur indiculo. Quae falso in nos ad excitandam invidiam jactitari, facile et sufficienter subscriptione unius probaremus anathematis; nisi malignitas eorum, qui se gravari putant, si de nobis bene sentiatur, ipsam subscriptionis nostrae brevitatem suspectam esset habitura. Unde ne hujus querelae inveniretur occasio, necessarium conveniensque credidimus, ut sive ad calumniantium animos mitigandos, sive ad eos, quorum auribus tale aliquid insonuit, instruendos, quantum adjuvante Domino fieri potuerit, plene lucideque pandamus, quid de perversis definitionibus judicemus. Propositis igitur singillatim sedecim capitulis, sub unoquoque eorum sensus nostri et fidei, quam contra pelagianos ex apostolicae sedis auctoritate defendimus, verba ponemus: ut qui paululum se ad legenda haec dignati fuerint occupare, evidenter agnoscant, impiarum profanarumque opinionum nullum cordibus nostris inhaesisse vestigium; et blasphemias, quas perspexerint nostra professione damnari, in earundem repertoribus censeant debere puniri.

CAPITULA OBJECTIONUM ET RESPONSIONES.

CAPITULUM I.

Objectio. *Quod Dominus noster Jesus Christus non pro omnium hominum salute et redemptione sit passus.*

Responsio. Contra vulnus originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta et mortificata natura est, et unde omnium concupiscentiarum morbus inolevit, verum et potens ac singulare remedium est mors Filii Dei Domini nostri Jesu Christi: qui liber a mortis debito et solus absque peccato, pro peccatoribus et debitoribus mortis mortuus est. Quod ergo ad magnitudinem et potentiam pretii, et quod ad unam pertinet causam generis humani, sanguis Christi redemptio est totius mundi. Sed qui hoc seculum sine fide Christi et sine regenerationis sacramento pertranseunt, redemptionis alieni sunt. Cum itaque propter unam omnium naturam, et unam omnium causam a Domino nostro in veritate susceptam, recte omnes dicantur redempti, et tamen non omnes a captivitate sint eruti; redemptionis proprietas haud dubie penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras, et

jam non vasa diaboli, sed membra sunt Christi. Cujus mors non impensa est humano generi, ut ad redemptionem ejus etiam qui regenerandi non erant pertinerent: sed ita, ut quod per unicum exemplum gestum est pro universis, per singulare sacramentum celebraretur in singulis [1]). Poculum quippe immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostra et virtute divina, habet quidem in se ut omnibus prosit, sed si non bibitur, non medetur.

CAPITULUM II.

Objectio. *Quod Deus nolit omnes salvare, etiam si omnes salvari velint.*

Responsio. Cum Veritas dicat: *Si vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester coelestis dabit bona petentibus se* (Matth. 7, 11)? qui fieri potest, ut Deus, qui etiam illos sal-

---

[1]) *Celebraretur in singulis* i. e. per baptismum, quo secundum Pauli doctrinam Rom. 8. 3. ss. commorimur et consepelimur Christo, ut etiam cum ipso conresuscitemur. Verba vero, quae sequuntur, plane aurea sunt, et paucis, sed perspicue, explicant, quomodo Christus mortuus sit et *pro omnibus* hominibus et *non pro omnibus*: et quare non obstante sincerissima voluntate Dei salutifera plane universali non omnes salventur.

vat, de quibus dici non potest, quod salvari velint, nolit aliquos salvare, etiam si salvari velint, nisi aliquae causae exsistant, de quibus, quamvis sint nobis incognoscibiles, ille tamen bene judicat, de quo dici non potest, aliter eum quicquam facere debuisse, quam fecerit? Remota ergo hac discretione, quam divina scientia intra secretum justitiae suae continet, sincerissime credendum atque profitendum est, *Deum velle, ut omnes homines salvi fiant* (1. Tim. 2, 4). Si quidem apostolus, cujus ista sententia est, sollicitissime praecipit, quod in omnibus ecclesiis piissime custoditur, ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur: ex quibus quod multi pereunt, pereuntium est meritum: quod multi salvantur, salvantis est donum. Ut enim reus damnetur, inculpabilis Dei justitia est: ut autem reus justificetur, ineffabilis Dei gratia est.

CAPITULUM III.

Objectio. *Quod Deus majorem partem generis humani ad hoc creet, ut illam perdat in aeternum.*

Responsio. Omnium quidem hominum Deus creator est: sed nemo ab eo ideo creatus est, ut periret: quia alia est causa nascendi, et alia est causa pereundi. Ut enim nascantur homines, conditoris est beneficium;

ut autem pereant, praevaricatoris est meritum. *In Adam* quippe, in quo omnium hominum praeformata natura est, *omnes peccaverunt*: eademque sententia, quam ille excepit, obstricti sunt. Neque ab hoc vinculo, etiam si propriis peccatis careant, resolvuntur, nisi in sacramento mortis et resurrectionis Christi per Spiritum sanctum renascantur. Nimis ergo impius et indoctus est, qui vitium naturae non discernit ab auctore naturae: a quo prorsus alienum est, quicquid in unoquoque damnandum est. Creat enim homines, ut sint homines: nec multiplicandis generationum successionibus opificium suum subtrahit, secundum consilium bonae voluntatis suae reparaturus in multis, quod ipse fecit, puniturus in multis, quod ipse non fecit: *Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita et per unius hominis obedientiam justi constituuntur multi* (Rom. 5, 19).

CAPITULUM IV.

Objectio. *Quod major pars generis humani ad hoc creetur a Deo, ut non Dei, sed diaboli faciat voluntatem.*

Responsio. Insanum omnino et contra rationem est dicere, voluntatem Dei ex Dei

voluntate non fieri et damnatorem diaboli ejusque famulorum velle, ut diabolo serviatur. Sed hoc catholicis pelagiani consequenter se objicere existimant, qui Adae peccatum transisse in omnes diffitentur: quoniam si primam nativitatem originalis culpa non obliget, non sint obnoxii diabolo parvuli, nec indigeant erui de potestate tenebrarum, qui nunquam a suo auctore discesserint. Nos autem, qui omnes in Adam periisse profitemur (*venit enim Filius hominis quaerere et salvare quod perierat* (Lucae 19, 10), nec dicimus ideo creari quemquam hominem, ut diaboli faciat voluntatem; et agnoscimus, omnem hominem non redemptum diabolo esse captivum. Praevaricatio enim hominum dispositae a seculis creationis ordinem turbare non potuit, et merito creatura peccatrix poenalem dominationem illius patitur, cui relicto vero Domino sponte se vendidit. Haec quippe servitus non institutio est Dei, sed judicium, quo fraus deceptoris diaboli facta est decepto et male credulo homini poena peccati. De qua nemo eruitur, nisi per mediatorem Dei et hominum hominem Christum Jesum, cujus gratuita gratia et multorum malis meritis non tribuitur, et nullorum bonis meritis praevenitur.

CAPITULUM V.

Objectio. *Quod peccatorum nostrorum auctor sit Deus, eo quod malam faciat voluntatem hominum, plasmet substantiam, quae naturali motu non possit nisi peccare.*

Responsio. Hujus quoque objectionis vanitas de illa procedit schola [1]), in qua natura humana immunis a peccato Adae et illaesa defenditur, ut quia omnes homines praevaricationis reos et damnationi obnoxios nasci, perituros que, nisi in Christo renascantur, asserimus, eundem videamur dicere auctorem culpae, quem profitemur conditorem esse naturae. Quod nos a sensu nostro penitus abdicamus, qui Deum justum et bonum sic humanae substantiae et interiorum exteriorumque sensuum novimus creatorem, ut prorsus ab illo sit, quicquid pertinet ad naturam, et prorsus ab illo non sit, quicquid contra naturam est. Peccatum autem contra naturam est, de quo mors et omnia, quae sunt mortis, oriuntur. Quibus malis tunc se homo induit, quando illum fide obedientiaque privatum in suas promissiones diabolus a Dei lege traduxit, omniaque sibi posteritatis ejus germina per conditionem

---

[1]) *De illa schola* scil. pelagiana.

depravatae stirpis obstrinxit. Unde si qua in Christo nova creatura est, libera fit diabolo et subjicitur Deo reformata a deformitate sua ad imaginem ejus, qui creavit eam. Quod nisi fiat, remanet in illo, in quo omnes moriuntur, non habens sortem in eo, in quo omnes vivificantur. Non igitur cujusquam peccati auctor Deus, sed naturae creator est: quae cum potestatem habuerit non delinquendi, sponte deliquit et deceptori suo propria voluntate se subdidit. Nec naturali, sed captivo motu versatur in vitio, donec moriatur peccato et vivat Deo: quod sine gratia Dei facere non potest: quia libertatem, quam libertate perdidit [1]), nisi Christo liberante non recipit: *Non est enim aliud nomen sub coelo datum hominibus, in quo oporteat salvos fieri* (Act. 4, 12).

CAPITULUM VI.

Objectio. *Quod Deus tale in hominibus plasmet arbitrium, quale est daemonum, quod proprio motu nihil aliud possit velle nisi malum.*

Responsio. Totus quidem *mundus*, sicut ait Joannes apostolus, *in maligno positus*

---

[1]) *Libertatem . . . . perdidit*, non libertatem *naturalem*, quae sponte sua consequitur animae rationalitatem, sed libertatem *originalem*, multiplici

est (1. Jo. 5, 19): et multorum hominum talis est malitia, qualis et daemonum. Qualibus dicebat Dominus: *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali* (Matth. 12, 34)? et: *Vos de diabolo patre nati estis, et concupiscentias patris vestri facere vultis* (Joan. 8, 44). Sed hoc inter malos homines distat et daemones, quod hominibus etiam valde malis superest, si Deus misereatur, reconciliatio: daemonibus autem nulla est in aeternum servata conversio. Sicut ergo praevaricatoribus angelis non Deus indidit illam, quae in veritate non stetit, voluntatem: ita nec hominibus hunc affectum, quo diabolum imitarentur, inseruit. Mendax enim de proprio loquitur, et liber a mendacio non erit, nisi eum veritas liberaverit.

CAPITULUM VII.

Objectio. *Quod haec sit voluntas Dei, ut magna pars christianorum salva esse nec velit, nec possit.*

Responsio. Si de his hoc dicitur, qui pietatem christianae conversationis et fidei

---

dono supernaturali et praeternaturali auctam, quam Adamus in prima sua origine ex gratia Dei indebita accepit. Cf. *opusc.* XVI, 44. annot.

deserentes, in profanos errores aut in damnabiles mores irrevocabiliter transierunt, non dubium est, quod talem voluntatem habentes salvi esse nolunt: et quamdiu salvi esse nolunt, salvi esse non possunt. Sed nullo modo credendum est, hujusmodi homines in hanc desperationem ex Dei voluntate cecidisse, cum potius *allevet Dominus omnes, qui corruunt, et erigat omnes elisos* (Psalm. 144, 4). Nemo enim nisi illius gratia erigitur, nemo nisi illius gratia stabilitur. Dei ergo voluntas est, ut in bona voluntate maneatur: qui et priusquam deseratur, neminem deserit; et multos desertores saepe convertit.

CAPITULUM VIII.

Objectio. *Quod nolit Deus, ut omnes catholici in fide catholica perseverent, sed velit ut magna exinde pars apostatet.*

Responsio. Non est dissimilis blasphemiae hujus impietas a praecedente sententia: quod ergo ad illam, hoc etiam ad istam, quae in nullo est diversa, responsum sit.

CAPITULM IX.

Objectio. *Quod velit Deus, ut magna pars sanctorum a sanctitatis proposito ruat.*

Responsio. Nec hujus definitionis insania aliud sonat, quam gemina objectio praelocuta

est. Unde mirandum est, objicientem tertio repetiisse, quod semel dixisse suffecerat; sed ut res est, numerum criminationis augere voluit, quia sensum variare non potuit.

CAPITULUM X.

Objectio. *Quod adulteria et corruptelae virginum sacrarum ideo contingant, quia illas Deus ad hoc praedestinavit, ut caderent.*

Responsio. Detestanda et abominanda opinio, quae Deum cujusquam malae voluntatis, aut malae actionis credit auctorem: cujus praedestinatio nunquam extra bonitatem, numquam extra justitiam est: *Universae* (Psalm. 24, 10) enim *viae Domini misericordia et veritas.* Adulteria enim maritarum et corruptelas virginum non instituere novit sancta Divinitas, sed damnare; nec disponere, sed punire. Quae mala homines, cum admittunt, suis concupiscentiis et cupiditatibus serviunt, quas ab illa prima voluntariae praevaricationis labe traxerunt: cum autem declinant a malo et faciunt bonum, *a Domino gressus hominis diriguntur, et viam ejus volet* (Psalm. 36, 23). Propter quod dicit apostolus: *Oramus autem ad Deum, ut nihil mali faciatis: non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod*

bonum est faciatis (2. Cor. 13, 7). Non ergo casus ruentium, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium praedestinatio Dei aut excitavit, aut suasit, aut impulit: sed plane praedestinavit judicium suum, quo unicuique retributurus est prout gessit, sive bonum, sive malum. Quod judicium futurum omnino non esset, si homines Dei voluntate peccarent. Erit autem manifestissime: et omnis homo, quem discretio divinae scientiae in sinistra constituerit parte, damnabitur: quia non Dei, sed suam exsecutus est voluntatem.

CAPITULUM XI.

Objectio. *Quod quando incestant patres filias, et matres filios; vel quando servi dominos occidunt, ideo fiat, quia ita Deus praedestinavit, ut fieret.*

Responsio. Si diabolo objiceretur, quod talium facinorum ipse auctor, ipse esset incentor, puto quod aliqua ratione exonerare se hac posset invidia, et talium scelerum patratores de ipsorum voluntate convinceret; quia etsi delectatus est furore peccantium, probaret tamen se non intulisse vim criminum. Qua ergo insipientia, quave dementia definitur, ad Dei referendum esse consilium, quod nec diabolo in totum adscribi potest,

qui in peccantium flagitiis illecebrarum adjutor, non voluntatum credendus est esse generator? Nihil ergo talium negotiorum Deus praedestinavit, ut fieret: nec ullam animam nequiter turpiterque victuram, ad hoc, ut taliter viveret, praeparavit: sed talem futuram non ignoravit, et de tali juste se judicaturum esse praescivit. Atque ita ad praedestinationem ejus nihil aliud referri potest, nisi quod aut ad debitam justitiae retributionem, aut ad indebitam pertinet gratiae largitatem.

CAPITULUM XII.

Objectio. *Quod Dei praedestinatione efficiantur de filiis Dei filii diaboli, et de templo sancti Spiritus templa daemonum, et de membris Christi membra meretricis.*

Responsio. Praedestinatio Dei, etsi apud nos, dum in praesentis vitae periculis versamur, incerta est; apud illum tamen, qui fecit, quae futura sunt, incommutabilis permanet: nec quae illuminavit obcoecat: nec quae aedificavit destruit: nec quae plantavit, evellit: *Sine poenitentia enim sunt dona et vocatio Dei* (Rom. 11, 29): et *firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognovit Dominus qui sunt ejus* (2. Tim. 2, 19). Nullo igitur modo praedesti-

natio Dei facit, ut aliqui ex filiis Dei filii sint diaboli, aut ex templo sancti Spiritus templa sint daemonum, aut ex membris Christi fiant membra meretricis: sed potius praedestinatio facit, ut ex filiis diaboli fiant filii Dei, et ex templo daemonum templum sint Spiritus sancti, et ex membris meretricis membra sint Christi. Quia ipse alligat fortem, et vasa ejus rapit, eruens ea de potestate tenebrarum, et transferens de contumelia in gloriam (Coloss. 1, 13). Hi autem de quibus dicitur: *Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum* (1. Jo. 2, 19), voluntate exierunt, voluntate ceciderunt. Et quia praesciti sunt casuri, non sunt praedestinati. Essent autem praedestinati, si essent reversuri et in sanctitate ac veritate mansuri. Ac per hoc praedestinatio Dei multis est causa standi, nemini est causa labendi.

CAPITULUM XIII.

Objectio. *Quod omnes illi fideles et sancti, qui ad aeternam mortem praedestinati sunt, quando ad vomitum suum relabuntur, vitio quidem suo hoc facere videntur, sed ipsius vitii causa est divina praedestinatio, quae illis latenter subtrahit bonas voluntates.*

Responsio. Idem blasphemiarum spiritus perseverat, et a praecedentibus mendaciis

subsequens impietas non recedit: quam prorsus vera ratio reprobat, et incunctanter sana doctrina condemnat. Quia omnibus quidem a fide ad infidelitatem, a sanctitate ad turpitudinem relapsis, et ante finem vitae nulla emendatione purgatis, nihil aliud quam mors aeterna debetur: sed nefas est Deo adscribere causas talium ruinarum; qui etsi ex aeterna scientia praecognitum habet, quid uniuscujusque meritis retributurus sit; nemini tamen per hoc, quod falli non potest, aut necessitatem, aut voluntatem intulit delinquendi. Si ergo a justitia et pietate quis deficit, suo in praeceps fertur arbitrio, sua concupiscentia trahitur, sua persuasione decipitur. Nihil ibi Pater, nihil Filius, nihil agit Spiritus sanctus: nec tali negotio quicquam divinae voluntatis intervenit: cujus opere multos scimus, ne laberentur, retentos; nullos autem, ut laberentur, impulsos.

CAPITULUM XIV.

Objectio. *Quod pars magna illa christianorum catholicorum fidelium atque sanctorum, quae ad ruinam et perditionem praedestinata est, etiam si petat a Deo sanctitatis perseverantiam, non impetrabit: eo quod mutari non potest divina praedestinatio, quae illos praeordinavit, praeparavit, praeaptavit, ut caderent.*

Responsio. Ad praevaricationem legis, ad

neglectum religionis, ad corruptelam disciplinae, ad desertionem fidei, ad perpetrationem qualiscunque peccati, nulla omnino est praedestinatio Dei: nec fieri potest, ut per quem a talibus malis surgitur, per eum in talia decidatur. Si ergo in sanctitate vivitur, si in virtute proficitur, si in bonis studiis permanetur, manifestum munus est Dei, sine quo nullus boni operis fructus acquiritur. Si autem ab his receditur, et ad vitia atque peccata transitur, nihil ibi Deus malae tentationis immittit, et recessurum non deserit, antequam deserat; et facit plerumque, ne deserat, aut etiam si discessit, ut redeat. Cur autem illum retineat, illum non retineat; nec possibile est comprehendere, nec licitum vestigare; cum scire sufficiat, et ab illo esse quod statur, et non ab illo esse quod ruitur.

CAPITULUM XV.

Objectio. *Quod omnes illi fideles et sancti, qui ad aeternam mortem praedestinati sunt, posteaquam ceciderint, sic a Deo dispensentur, ut nec possint nec velint per poenitentiam liberari.*

Responsio. Non veraciter, nec sapienter hoc dicitur. Qui enim a fide et sanctitate exciderunt, sicut voluntate prolapsi sunt, ita voluntate non surgunt, et dominatum concupiscentiarum, quibus succubuerunt, sponte

patiuntur. Si qui autem captivitatem suam gemunt, et judicantes semetipsos ad misericordiam Dei mutato corde confugiunt, non sine spiritu divinae visitationis haec faciunt. *Haec* enim *mutatio dexterae Excelsi* (Psalm. 76, 11); qui innumeris lapsis dat poenitentiam, *ut resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenebantur ad ipsius voluntatem* (1. Tim. 2, 26). Nemini autem Deus correctionis adimit viam, nec quemquam boni possibilitate dispoliat. Quia qui se a Deo avertit, ipse et velle quod bonum est, et posse sibi sustulit. Non est ergo consequens, sicut putant, qui talia objiciunt, ut Deus, quibus poenitentiam non dederit, resipiscentiam abstulerit: et quos non levaverit, alliserit: cum aliud sit insontem in crimen egisse, quod alienum est a Deo; aliud criminoso veniam non dedisse, quod de peccatoris est merito.

CAPITULUM XVI.

Objectio. *Quod magna pars illa fidelium atque sanctorum, quae ad aeternam mortem praedestinata est, quando dicit Deo in oratione dominica:* Fiat voluntas tua; *nihil aliud, quam contra se petat, id est, ut cadant et ruant: quia voluntas Dei haec est, ut aeterna morte pereant.*

Responsio. Non hoc Veritas dicit, quod

haec sit voluntas Dei, ut fideles et sancti a fide atque innocentia ruant et pereant in aeternum: sed Veritas dicit: *Haec est voluntas ejus, qui me misit Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo quidquam, sed resuscitem illud in novissimo die* (Jo. 6, 39). Quod ergo Pater Filio dedit, Filius omnino non perdit. Idem enim dicit: *Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet, et eum qui venit ad me, non ejiciam foras* (Jo. 6, 37). Quod si per generalitatem vocationis et per abundantiam bonitatis Dei etiam non perseveraturi perseveraturis admixti sunt; hi cum a pietate deficiunt, non ex Dei opere, sed ex sua voluntate deficiunt; nec impelluntur ut cadant, nec ejiciuntur ut deserant: casuri tamen et recessuri ab eo, qui falli non potest, praesciuntur. Quamdiu itaque in oratione dominica dicunt: *Fiat voluntas tua;* non hoc contra se petunt, quod Deus nullo modo ulla ratione facturus est, id est, ut cadant et ruant: ipsorum enim hoc nequitia, ipsorum est consummatura libertas. Sed plane illud contra se petunt, quod divinae voluntatis esse non dubium est: ut scilicet, cum venerit Filius hominis in majestate sua, et sederit super thronum gloriae suae, congregentur ante eum omnes gentes

et separet eos ab invicem, alios ad dextram, alios statuens ad sinistram, et audiant eum dextri dicentem: *Venite benedicti Patris mei, possidete praeparatum vobis regnum a constitutione mundi* (Matth. 25, 34); audiant et sinistri: *Discedite a me maledicti in ignem aeternum, quem paravit Pater meus diabolo et angelis ejus* (Matth. 25, 41). Igitur qui facturi non sunt voluntatem Dei, et petunt ut fiat voluntas Dei, in eo, quod Dei voluntate faciendum est, audiuntur, ut imitatores diaboli cum diabolo judicentur. Qui enim voluntatem Dei spreverunt invitantem, voluntatem Dei sentient vindicantem.

INDEX.

	Pag.
S. Augustini ep. I. ad Valentinum ab. et monachos adrumetinos	1
Ejusdam epistola II.	9
Ejusdem de gratia et libero arbitrio liber	21
S. Prosperi ep. ad Rufinum de gratia et libero arbitrio	111
Ejusdem responsiones ad capitula gallorum	144
Ejusdem sententiae de singulis gallorum capitulis	173
Ejusdem responsiones ad capitula objectionum vincentianarum	184

A. M. D. G.